

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Katedra občanského práva
Obor: soukromé právo II.

Disertační práce
Směnečné řízení

Doktorand: Mgr. Štěpán Kratěna
Školitel: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Praha 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne 29. září 2008

.....
Mgr. Štěpán Kratěna

Děkuji paní doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za vedení této disertační práce.

Obsah

I. ÚVOD.....	7
II. HISTORICKÝ EXKURZ.....	10
II.1 Vývoj před ženevskou unifikací	10
II.2 Vliv ženevské unifikace směnečného práva	12
II.3 Poválečný vývoj.....	15
III. POJEM SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ.....	20
III.1 Směnka jako právní důvod	20
III.2 Směnečné řízení (obecně)	21
III.3 Směnečné řízení (individuálně).....	24
III.4 Kauzální řízení.....	26
IV. MATERIÁLNÍ STRÁNKA SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ.....	29
IV.1 Směnečná pohledávka.....	29
IV.2 Skutkový stav ve směnečném řízení.....	30
IV.2.1 Dvě roviny skutkového stavu	30
IV.2.2 Směnečná rovina.....	32
IV.2.2.1 Obecně o směnečné rovině	32
IV.2.2.2 Přímé vnímání soudu (směnečná cenzura)	32
IV.2.2.3 Základní rozsah směnečné roviny	35
IV.2.2.4 Konečný rozsah směnečné roviny.....	37
IV.2.3 Kauzální rovina.....	39
IV.3 Dokazování ve směnečném řízení	40
IV.3.1 Směnečné řízení a důkazní břemeno.....	40
IV.3.1.1 Obecně.....	40
IV.3.1.2 Důkazní břemeno a stav „non liquet“.....	43
IV.3.1.3 Póly zjištěného skutkového stavu	46
IV.3.2 Varianty zjištěného skutkového stavu.....	47
IV.3.3 Základy směnečněprocesní strategie.....	56
IV.4 Zjišťování pravosti podpisu na směnce	58
IV.4.1 Úloha soudu při zjišťování pravosti podpisu na směnce.....	58
IV.4.2 Podpis úředně ověřený	60

IV.4.2.1 Právní úprava ověřování podpisu.....	60
IV.2.2.2 Závaznost legalizace podpisu pro soudní řízení	61
IV.4.3 Písmoznalecký posudek	63
IV.4.3.1 Osoba znalce	63
IV.4.3.2 Formální náležitosti znaleckého posudku.....	64
IV.4.3.3 Písmo a rukopis.....	65
IV.4.3.4 Písmoznalectví a grafologie.....	65
IV.4.3.5 Metody písmoznaleckého zkoumání.....	66
IV.4.3.6 Identifikace podpisu	68
IV.4.3.7 Provádění písmoznalecké expertízy.....	70
V. FORMÁLNÍ STRÁNKA SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ.....	73
V.1 Formální znaky směnečného řízení a jejich členění	73
V.2 Směnečný platební rozkaz (primární formální znak).....	76
V.3 Sekundární formální znaky.....	78
V.3.1 Návrh na vydání směnečného platebního rozkazu.....	78
V.3.2 Směnečná koncentrace	84
V.3.2.1 Princip koncentrace řízení.....	84
V.3.2.2 Šířka koncentrace	86
V.3.2.3 Hloubka koncentrace	87
V.3.2.4 Směnečná koncentrace jako institut	87
V.3.2.5 Rozsah směnečné koncentrace	89
V.3.3 Směnečné námitky	97
V.3.4 Doručování směnečného platebního rozkazu	106
V.3.5 Směnečný soud	108
VI. SMĚNEČNÝ SPOR V EU	111
VI.1. Evropské směnečné právo procesní (de lege ferenda).....	111
VI.2. Evropský platební rozkaz (obecně)	113
VI.2.1 Historické okolnosti	113
VI.2.2 Účel Nařízení.....	114
VI.2.3 Charakteristika zkráceného komunitárního řízení	115
VI.2.4 Soudní příslušnost.....	116
VI.2.5 Doručování	117
VI.2.6 „Nespornost“ pohledávky.....	118

VI.2.7 Přeshraniční charakter sporu	120
VI.3 Meritorní rozhodování směnečného sporu evropským platebním rozkazem	121
VI.3.1 Aplikovatelnost Nařízení na směnečné spory	121
VI.3.2 Vymezení žalobního důvodu	123
VI.3.3 Zkrácené komunitární směnečné řízení před soudem v ČR	124
VI.3.4 Převod do řízení podle OSŘ	128
VI.4 Směnečný spor ve vybraných členských státech	130
VI.4.1 Obecně	130
VI.4.2 Španělsko	131
VI.4.2.1 Charakteristika právního řádu	131
VI.4.2.2 Španělské směnečné řízení (<i>Juicio Cambiario</i>)	132
VI.4.3 Estonsko	134
VI.4.3.1 Charakteristika právního řádu	134
VI.4.3.2 Estonské dokumentární řízení	135
VI.4.4 Závěry komparace	136
VII. ZÁVĚR	140
Literatura	145
<i>Abstrakt (ČJ)</i>	<i>148</i>
<i>Abstrakt (AJ)</i>	<i>149</i>
<i>Klíčová slova</i>	<i>150</i>

I. ÚVOD

Využívání směnek v naší ekonomice úspěšně překonává váhavou fázi svého vývoje, která vyplynula z dlouholeté redukce tržních vztahů. Praxe objevila kouzlo abstraktního směnečného závazku a využívá jej, snad ne zcela v souladu s dřívější obvyklou úlohou směnek, převážně jako instrumentu k zajištění závazkových právních vztahů. Proč vlastně je směnka jako zajišťovací instrument chápána? Nabízí snad věřiteli možnost uspokojení pohledávky z předem specifikovaného majetku dlužníka či alternativní uspokojení z majetku třetích osob, jak tomu jindy u zajišťovacích instrumentů bývá?

Směnka je za zajišťovací instrument považována právem, ať už tyto možnosti věřiteli zrovna poskytuje či nikoliv. Prostřednictvím směnky věřitel ke své kauzální pohledávce nabývá její abstraktní ekvivalent, který v případě sporu zásadním způsobem mění jeho procesní pozici (především pak pozici důkazní). Směnka má tedy nejen svůj význam hmotněprávní (cenný papír), ale také svůj zásadní význam procesní, když v soudním řízení vedeném o peněžité pohledávce, při určité nadsázce, slouží žalobci jako „poukázka“ na příznivější nastavení důkazního břemene. Zajištění směnkou tak spočívá primárně v tom, že věřiteli je poskytnut abstraktní ekvivalent jeho kauzální pohledávky, který je v případě soudního sporu spojen s menšími nároky na procesní aktivitu žalobce.

To jistě neznamená, že kromě své závazkové abstraktnosti směnečné právo žádné konkrétní zajišťovací instituty nenabízí. Nutno naopak podotknout, že tam, kde zajišťovací instituty směnečného práva jsou vystaveny konkurenci obdobných institutů práva občanského a obchodního (srov. zejména směnečný aval s prostým nesměnečným ručitelským závazkem), těší se směnečný ekvivalent na straně věřitelů podstatně větší oblibě. Je to opět právě abstraktnost příslušného směnečného institutu, která je pravou příčinou preference ze strany věřitele, když procesní pozice věřitele je v důsledku této abstraktnosti zásadním způsobem zlepšena.

Že směnečný vztah nepotřebuje ke svému projednání před soudem obvyklou míru procesní pozornosti, si zákonodárce na našem území uvědomuje dlouhodobě. Dávno předtím, než došlo k mezinárodní unifikaci hmotného směnečného práva, náš civilní proces

směnečným pohledávkám jejich výjimečnost formálně připustil a zakotvil ve vztahu ke směnkám možnost zjednodušeného (zároveň však také zpřísněného) sporného řízení. Pozoruhodná míra koncentrace řízení byla ve vztahu ke směnečné pohledávce zachována i po roce 1948, tedy v době, kdy civilní proces jinak důsledně uplatňoval princip arbitrárního pořádku.

Koncentrace směnečného řízení patří k těm jeho institutům, které zákonodárce explicitně do civilního procesu zahrnul, aby tak ve shodě s realitou připustil, že při projednání směnečné pohledávky není ve vztahu k žalovanému na místě standardní míra procesní benevolence. Nás však v této práci bude především zajímat, *proč* není tento standard v případě směnek na místě. Budeme se ptát, jaký skutkový stav má vlastně být při projednávání směnečných pohledávek zjišťován a z jakých hledisek se tento skutkový stav od nesměnečných vztahů odlišuje. Teprve posléze (sekundárně) budeme věnovat pozornost tomu, že o tomto skutkovém stavu se na základě platné právní úpravy zpravidla meritorně rozhoduje formou směnečného platebního rozkazu, že k prezentaci své varianty skutkového stavu má žalovaný právě tři dny a že tento musí být soudu prezentován prostřednictvím zvláštního podání (námitek). Toto jsou jen aktuálně existující směnečnoprocesní instituty. V příští kodifikaci být mohou a nemusí.

Tato práce však nenachází svou primární úlohu v obhajobě či kritice stávajících formálních institutů *zkráceného* směnečného řízení. Nebude hájit existující koncentrační lhůtu pro podání směnečné obrany, nebude se dožadovat jejího dalšího zpřísnění, volat po jejím prodloužení; tím méně pak brojit proti její institucionální existenci či potenciálně hrozící neexistenci. V této práci se především budeme snažit objasnit, *proč* se směnečnou pohledávkou nemá být soudem zacházeno jako s ostatními (kauzálními) peněžitými pohledávkami, ať už se žalobce ubírá cestou zkráceného směnečného řízení či nikoliv. Víťame (mnohá desetiletí trávající) stav, z něhož vyplývá, že zvláštní názor na procesní charakter směnečné pohledávky má dlouhodobě i zákonodárce. Položíme si však otázku, zda svou legislativní prozíravostí zákonodárce procesní výjimečnost směnečné pohledávky skutečně *zavádí* (či zda ji pouze autoritativně *nachází*).

Především tím, *co* vlastně zákonodárce zavedením zkráceného směnečného řízení shledal, se budeme v této práci zabývat. Předmětná práce však zároveň přichází ve specifické době, kdy komunitární zákonodárce, v návaznosti na obdobné procesní instituty existující ve vnitrostátním právu členských států, zavádí institut komunitárního zkráceného řízení. Také o vlivu nových komunitárních procesních norem na rozhodování směnečných pohledávek tak musí pojednávat tato práce.

Budeme se však zabývat především podstatou směnečného sporu, tedy tím, co mají všechny směnečné spory společné. Směnečné právo hmotné nabízí jistě bezpočet možných dlužnicko-věřitelských relací; každá z nich má svá specifika. Čtenář, který očekává v předkládané práci procesní odpověď na každou konkrétní hmotněprávní situaci, kterou může směnečný život přinést, bude možná zklamán; podobně jako čtenář, který se zajímá o procesní problematiku šeků. Přes shodnou povahu směnečného a šekového práva jsou dána v případě šeku některá další hmotněprávní specifika. Šekové řízení tak čeká na samostatnou analýzu, snad také v rámci některé z budoucích doktorandských prací.

Pokud autor takové „sesterské“ práce bude čerpat i z následujícího textu, bude mi velkým potěšením.

II. HISTORICKÝ EXKURZ

II.1 Vývoj před ženevskou unifikací

Samostatné směnečné řízení bylo upraveno již v civilněprocesní kodifikaci z roku 1895, tj. v zákoně č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích právních (dále jen „civilní řád soudní“). **Civilní řád soudní** obsahoval zvláštní oddíl s názvem „řízení ve sporech směnečných“, kterým se v řízeních o žalobách směřujících ke splnění směnečných nároků stanovily některé odchylky, a to nejen v případě, kdy žalobce postupoval cestou zkráceného řízení. V rozsudku, jímž se rozhodovalo o splnění směnečného nároku, byla lhůta ke splnění takového závazku stanovena zásadně na tři dny. Rovněž lhůty k podání opravných prostředků byly stanoveny pevně, a to na osm dnů bez možnosti jejich prodloužení. Ve sporech ze směnek bylo nepřípustné navrácení v předešlý stav a ztížena byla i možnost obnovy řízení.

Úprava zkrácené verze směnečného řízení nevykazovala ještě v civilním řádu soudním současnou míru samostatnosti. Pro zkrácené směnečné řízení se subsidiárně použila většina ustanovení o obecném rozkazním řízení,¹ přičemž rovněž forma rozhodnutí, tzv. „platební příkaz“, se nelišila od rozhodování v rámci obecného rozkazního řízení a nebyla charakterizována upřesňujícím „směnečným“ či „šekovým“ přívlastkem. Na tomto místě je však vhodné podotknout, že samotné obecné rozkazní řízení se podobalo spíše dnešnímu řízení směnečnému než současnému obecnému řízení rozkaznímu. Proti platebnímu příkazu bylo možno brojit toliko včasnými námitkami, které neměly za následek zrušení platebního příkazu, a to ani v obecném rozkazním řízení. Včas podané námitky byly ústně projednány a bylo o nich rozhodnuto rozsudkem, jímž se platební příkaz buď zrušil nebo se ponechal v platnosti.

Přál-li si žalobce, aby soud rozhodl o jeho směnečné pohledávce ve zkráceném řízení, musel k žalobě připojit směnku v prvopise; popřípadě také protest a návratný účet, bylo-li těchto listin k odůvodnění jeho nároku zapotřebí. Pokud bylo příslušné směnečné prohlášení podepsáno zmocněncem, bylo třeba kromě těchto listin předložit také příslušnou plnou moc.

---

¹ Ustanovení § 559 zákona č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích právních (civilní řád soudní): „Jestliže se v žalobě navrhuje vydání platebního příkazu, jest na dalším řízení užití přiměřeně ustanovení prvního oddílu (§§ 550 až 554).“

Žalobce směřující k vydání platebního příkazu měl v petitu žaloby žádat, aby soud žalovanému přikázal, aby ten zaplatil pod exekucí v neprodlužitelné lhůtě tři dnů směnečný dluh i s vykázanými vedlejšími pohledávkami a se žádanými a soudcem ustanovenými náklady, nebo aby proti tomu vznesl své námitky. Přísná třídní lhůta počala běžet doručením platebního příkazu, přičemž její délka představovala odchylku od čtrnáctidenní lhůty stanovené v rámci obecného rozkazního řízení.

Na rozdíl od současné právní úpravy, jejíž výklad vzbuzuje jistých pochyb (jakkoliv judikaturou ustálen),² bylo z civilního řádu soudního možno snadno seznat, že doručování platebního příkazu v rámci směnečného řízení se od obecného rozkazního řízení nijak neliší. Opožděné námitky byl soud povinen odmítnout. Včasné námitky musely být naopak ústně projednány, aby na tomto základě mohlo být rozhodnuto prostřednictvím rozsudku, jímž se platební příkaz buď zrušil nebo naopak ponechal v platnosti.

Splnění zákonem stanovených předpokladů (existence peněžité pohledávky doložena veřejnou knihou, veřejnými listinami či soukromými listinami s úředně ověřeným podpisem) mělo na rozdíl od současné právní úpravy dokonce i v případě obecného rozkazního řízení za následek vznik povinnosti soudu platební příkaz vydat, a to bez předchozího ústního jednání a bez slyšení žalovaného. Možnost zhodnotit, zda zákonné předpoklady pro vydání platebního příkazu byly naplněny, však do značné míry soudu umožňovala v praxi ovlivňovat, zda v konkrétním případě platební příkaz vydán bude či nikoliv. Ve směnečném řízení byl tento diskreční prostor soudu jednoznačně zúžen, když výčet listin, které byl žalobce ve směnečném řízení povinen předložit, byl v zákoně uveden podstatně konkrétněji.

Ostatně již v samotném textu civilního řádu soudního lze nalézt náznak rozdílu v míře diskrece soudu ohledně vydání platebního příkazu. Zatímco v obecném rozkazním řízení mohl žalobce při splnění všech zákonných podmínek vydání platebního příkazu soudu toliko „navrhnouti“³, ve směnečných věcech mohl žalobce při doložení své směnečné pohledávky stanoveným způsobem (viz výše) vydání platebního příkazu „žádati“.⁴ Pokud se žalobce domáhal rozhodnutí ve věci své směnečné pohledávky ve zkráceném řízení, avšak nedostal výše uvedeným zákonným požadavkům na její doložení, byla jeho pohledávka automaticky

---

² Srov. kap. V.3.4 této práce.

³ Ustanovení § 548 zákona č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích právních (civilní řád soudní).

⁴ Ustanovení § 557 zákona č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích právních (civilní řád soudní).

projednána ve standardním (tj. nezkráceném) řízení – to však přirozeně jen za předpokladu, že příslušná žaloba postačovala alespoň k zahájení takového řízení.

Závěrem výkladu o úpravě v civilním řádu soudním připomeňme ve stručnosti tehdejší hmotněprávní směnečnou úpravu. Úprava v civilním řádu soudním byla zavedena za platnosti Směnečného řádu, který byl zaveden císařským patentem č. 51/1850 ř. z a který navazoval na konferenci v Lipsku.⁵ Od svého zavedení platil tento Směnečný řád po celou dobu trvání habsburské monarchie (byl však mnohokrát novelizován), kterou ostatně přežil a po ustanovení samostatné Československé republiky byl i tento Směnečný řád převzat zákonem č. 11/1918 Sb. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi však platilo uherské směnečné právo vycházející ze směnečného zákona z roku 1876. Narozdíl od jiných právních odvětví se však v oblasti hmotného směnečného práva podařilo právní dualismus překonat, a to novým směnečným zákonem č. 1/1928 Sb., který vycházel z rakousko-německé směnečněprávní doktríny a z výsledků haagské konference.⁶

II.2 Vliv ženevské unifikace směnečného práva

Na výsledky konference v Haagu navázal i výchozí materiál pro další konferenci o sjednocení směnečného práva, která jednala v Ženevě od 13. května do 7. června 1930. Jednání se účastnilo 31 států, mezi nimi i Republika Československá. Jednání konference se setkala s úspěchem do té doby nepřekonaným. Podařilo se sjednat a dne 7. června 1930 podepsat celkem tři Úmluvy, a to Úmluvu o jednotném zákonu směnečném, Úmluvu o střetech zákonů a Úmluvu o směnečných poplatcích. Nejvýznamnější je Úmluva o jednotném zákonu směnečném. Její podstatou je první příloha – Jednotný zákon směnečný, což představuje přímo zákonný text, který má být signatáři převzat do vnitrostátní úpravy. Druhou

---

⁵ Konference v Lipsku v roce 1847 vytvořila základy rakousko-německé směnečněprávní oblasti. Kromě této směnečněprávní oblasti bylo v dané době možné rozlišovat ještě směnečněprávní oblast francouzskou a směnečněprávní oblast anglosaskou (která existuje dodnes). Konference se účastnila většina tehdejších německých států a Rakouska. Výsledkem konference byl Směnečný řád, jehož základem byl návrh Pruska konferencí dopracovaný. Srov. *Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 5.

⁶ Konference v Haagu byla svolána nizozemskou vládou. Tato konference jednala v letech 1910 až 1912 a dobrala se shody v oblasti kontinentálního práva (sladila do jisté míry právo francouzské a rakousko-německé). Konference zpracovala Jednotný směnečný řád, který měl být základem pro úpravu reformovaného směnečného práva národního. Účastníci konference však k němu přijali četné výhrady, které umožňovaly se od textu odchýlit. Unifikační záměr nakonec neměl zamýšlenou odezvu, a to především proto, že reformě směnečného práva zabránil záhy nastalý první světový válečný konflikt. Srov. *Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 5.

přílohou jsou výhrady k Jednotnému zákonu, které umožňují signatářům se od textu Jednotného zákona odchýlit. Tyto výhrady se nikdy nedotýkají otázek z hlediska směny závažných. Podmínky nabytí platnosti Úmluvy o jednotném zákonu směnečném byly splněny dne 1. ledna 1934. Přes poměrně omezený počet signatářských států je přesto ženevské směnečné právo dodnes rozšířeno v celosvětovém měřítku podstatným způsobem jako unifikace převažující části směnečného práva. I státy, které ženevské úmluvy nepodepsaly, často fakticky tyto úmluvy do svého práva inkorporovali a tohoto práva se ve svém vnitrostátním směnečném zákonodárství přidržují. Mimo ženevskou směnečněprávní oblast zůstaly jen státy anglosaské právní oblasti.⁷

Přestože jednání v Ženevě v roce 1930 se mezi 31 státy účastnila také tehdejší Republika Československá a přestože v tomtéž roce Československo spolupodepsalo všechny tři ženevské úmluvy, **ženevské úmluvy následně zůstaly námi neratifikovány a zůstávají takovými dodnes**. Důvodem, proč nedošlo k ratifikaci úmluv byla bezprostředně po ženevské konferenci okolnost, že v té době byla u nás relativně nová úprava v podobě zákona č. 1/1928 Sb., která byla považována za kvalitní a úspěšnou (už z toho důvodu, že v jednom z právních odvětví uceleným způsobem odstraňovala nežádoucí česko-slovenský dualismus). Ke změně tohoto stavu došlo za okupace, kdy vládním nařízením č. 111/1941 Sb. byl zaveden na území protektorátu Čechy a Morava Jednotný směnečný řád, který se přidržoval tehdy platného německého směnečného zákona z roku 1933. Poválečný stav pak byl poněkud chaotický. Pro jeho ryze směnečněprávní povahu je diskutabilní, zda tento válečný předpis (vládní nařízení č. 111/1941 Sb.) lze řadit mezi předpisy zneplatněné dekretem presidenta republiky.⁸ Přestože meziválečný zákon č. 1/1928 Sb. nebylo v poválečné právní situaci možné považovat za zrušený, směnečná praxe v poválečném období se již přikláněla spíše k německé (tj. v podstatě ženevské) právní úpravě.

Nejasnosti odstranil až zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb., který je dosud platný, když na základě ústavního zákona ČNR č. 4/1992 Sb. čl. 1 odst. 1 se stal součástí právního řádu České republiky. **Zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. představuje**

---

⁷ Poslední pokus o překonání rozdílů ženevského a anglosaského směnečného práva proběhl na půdě Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL). Tento pokus však za úspěšný označit nelze. Faktické přijetí ženevského směnečného práva podstatnou většinou světa a také prosazení se této úpravy v jednotlivých státech vytvořilo mezi ženevským právem a anglosaským pojetím směny příliš velkou překladu, než aby bylo možné tyto rozdíly (alespoň prozatím) překonat. UNCITRAL se sice dopracovala určitého kompromisu, ale jen tím, že tato další unifikace má platit vedle, nikoliv místo dosavadních unifikací a jen za předpokladu, že se směnka této unifikace dovolá. Úmluva OSN o mezinárodních směnkách, doporučená Valným shromážděním OSN dne 9. prosince 1988, zatím ani nevstoupila v platnost, ani se nevžila. Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.

⁸ Srov. čl. 1 a čl. 2 dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 o obnovení právního pořádku (č. 30/1945 Sb.).

faktickou inkorporaci ženevských úmluv. Česká republika je tedy nepochybně státem náležejícím do ženevské směnečněprávní oblasti. Ženevské úmluvy samy však u nás pramenem práva nejsou, jakkoliv jejich text samozřejmě zůstává vysoce autoritativní interpretační pomůckou.

Z hlediska tématu naší práce, zaměřené procesně, nutno konstatovat, že význam ženevské unifikace pro náš úkol není bezprostřední, když jedná se o unifikaci směnečného práva hmotného. V tomto ohledu je třeba již na tomto místě práce přistoupit k určité úvaze o vztahu směnečného práva hmotného a procesního, byť by se snad tato svou povahou spíše hodila do některé z následujících kapitol zaměřených analyticky (nikoliv právně-historicky).

Vztah mezi směnečným právem hmotným a (směnečným) civilním procesem je užší, než je tomu v případě relace mezi obecným právem soukromým a civilním právem procesním. Je sice pravdou, že ženevské dohody nestanoví signatářským státům žádné závazky v tom smyslu, aby tyto státy začlenily do svých právních řádů speciální procesní instituty, které by měly být používány právě a pouze ve sporech o směnečné pohledávky. Ženevské dohody však unifikují směnečný závazek jako závazek vysoce formální. Směnečný závazek je v souladu s ženevskými dohodami důsledkem současné fyzické existence několika listinných náležitostí.

Souhrn těchto náležitostí vede k existenci plnohodnotného abstraktního závazku; vada kterékoliv z nich pak zpravidla povede k jeho úplné neexistenci (díleč bezvadnost ostatních náležitostí bude zpravidla právně bezvýznamná). Tak vysoký hmotněprávní formalismus nemá v jiných odvětvích soukromého práva obdoby. **Hmotněprávní směnečný formalismus prakticky determinuje i povahu směnečného práva procesního.** Je-li existence některého hmotněprávního závazku determinována právě a pouze současnou existencí několika listinných náležitostí, je přirozené, že také objasňování relevantních skutečností se v soudním řízení, vedeném o takovém hmotněprávním závazku, omezí právě jen na tyto listinné náležitosti (žádné jiné skutečnosti zpravidla relevantní nebudou). Z formalistické povahy směnečného práva hmotného vyplývá, že soud bude o směnečné pohledávce často rozhodovat tak, jako kdyby směnečná listina byla jediným možným způsobem, jímž lze o této pohledávce unést důkazní břemeno. Směnečné právo procesní tak relativně tíhne k principu legální důkazní teorie (přesto se ani v případě směnečného zkráceného řízení v našem procesu o projev legální důkazní teorie nejedná).⁹

---

⁹ Srov. kap. IV.2.2.2.

Formalismus je vlastností bližší právu procesnímu (které akcentuje projev) než hmotnému (které akcentuje vůli). Hmotné směnečné právo si tak vypůjčuje vlastnost imanentní právu procesnímu a svým formalismem a závazkovou abstraktností (existence vůle nemá vliv na formální platnost směnky) se procesnímu právu nadstandardně přibližuje. Tuto vlastnost směnečného práva (poplatnost právu procesnímu) nejlépe ukazují ženevské dohody samy, když často nejsou schopny vyjádřit svůj hmotněprávní záměr jinak než užitím terminologie procesní. To vede často k formulacím smíšené povahy, jako „osoba musí *prokázat*, že podala zprávu včas“, „*důkazní břemeno*, že nebylo dbáno těchto lhůt, leží na tom, kdo to majiteli namítá“ či „majiteli nemůže *být namítáno*“ apod. **Význam ženevských dohod se tak neomezuje jen na právo hmotné.** Ženevské dohody, unifikující směnečný závazek jako závazek vysoce formální, také (nepřímo) determinují povahu soudních řízení, která budou o směnečných pohledávkách vedena.

Z formalistického pojetí směnečného závazku, unifikovaného ženevskými dohodami, je zřejmé, že rozhodující skutkovou okolností v soudním řízení, vedeném o směnečné pohledávce, bude existence směnečné listiny a jejích náležitostí, a právě sem bude také směřováno těžiště důkazní aktivity. Ženevské právo hmotné tímto způsobem také nepřímo determinuje povahu soudních řízení, která jsou o směnečných pohledávkách vedena v České republice, a to po celou dobu účinnosti zákona č. 191/1950 Sb., kterým bylo ženevské směnečné právo do našeho právního řádu fakticky inkorporováno. Po dobu účinnosti tohoto zákona (po dobu naší faktické příslušnosti k ženevskému systému) náš zákonodárce začleňuje do civilního procesu speciální formu meritorního rozhodnutí (nejprve v předchozí procesní kodifikaci, tj. v zákoně č. 142/1950 Sb., později v současném občanském soudním řádu), kterou je umožněno meritorní rozhodování na základě skutečností ohraničených prvopisem směnečné listiny (cenzura směnečné listiny). **Ženevské úmluvy, unifikující hmotněprávní směnečný formalismus, tak nacházejí v našem procesu speciální procesní institut**, a to za paralelní existence nenárokového obecného rozkazního řízení existujícího naopak bez zřejmé návaznosti na mezinárodní úmluvy či na jiné prameny mezinárodního práva veřejného.

II.3 Poválečný vývoj

Civilní řád soudní byl zrušen **kodifikací z roku 1950**, tj. zákonem č. 142/1950 Sb. Národního shromáždění o řízení ve věcech občanskoprávních (dále jako „předchozí

občanský soudní řád“).¹⁰ Tato kodifikace upravovala občanské soudní řízení až do doby, kdy nabyla účinnosti současná právní úprava. Předchozí občanský soudní řád směnečné řízení definitivně osamostatnil, když zavedl směnečný (šekový) platební rozkaz jako zvláštní formu rozhodnutí a nestanovil v rámci směnečného řízení subsidiární použití ustanovení o obecném rozkazním řízení.

Princip, uvedený shora v souvislosti s civilním řádem soudním, podle kterého se jak v obecném rozkazním řízení, tak v řízení směnečném, vydalo meritorní rozhodnutí, jenž zůstalo každopádně v platnosti až do rozhodnutí soudu o podaných námitkách, se v předchozím občanském soudním řádu uchoval právě už jen v souvislosti se směnečným řízením. Obecné rozkazní řízení nabylo dnem účinnosti předchozího občanského soudního řádu nový charakter, kdy žalovaný svým procesním úkonem (zde nově institucionalizovaným pod označením „odpor“), byť neodůvodněným, nabyl možnost sám snadno platební rozkaz v požadovaném rozsahu zrušit a dosáhnout tak projednání věci ve standardním (tj. nezkráceném) řízení.

Z výše uvedeného výkladu je zřejmé, že **obecná představa, podle níž je současné zkrácené směnečné řízení vnímáno jako modifikace obecného řízení rozkazního, je z historicko-právního hlediska zcela neopodstatněná.** Obecné rozkazní řízení, jak jej upravuje současný i předchozí občanský soudní řád, se vyvinulo ze zkráceného řízení, které bylo svým charakterem velmi blízké současnému řízení směnečnému. Původní společný charakter obou zkrácených řízení, jednoznačně přísný z hlediska žalovaného, si zákonodárce dovolil ponechat pouze tam, kde okolnost, zda žalobce je sto unést důkazní břemeno, zůstávala nejtransparentnější, tedy v řízení o směnečné pohledávce. V řízení o jiných peněžitých pohledávkách shledal zřejmě zákonodárce dřívější míru procesní přísnosti pro žalovaného jako nadále nepřijatelnou. Oproti obecné představě lze tedy spíše v obecném rozkazním řízení spatřovat modifikaci řízení směnečného než naopak.

---

¹⁰ Zákon č. 142/1950 Sb. byl vydán pod vlivem sovětského občanského procesního práva. Teoretickým východiskem tohoto procesního kodexu byla představa, že občanské soudní řízení lze konstruovat jako jednotné řízení. To se projevilo v tom, že v jediném kodexu bylo upraveno veškeré řízení nalézací i řízení exekuční včetně dosavadního konkurzního řízení. V řízení nalézacím byla odstraněna samostatná úprava řízení sporného a řízení nesporného. Tento pokus logicky nemohl uspět, a tak i tehdejší socialistická procesní věda začíná od těchto zásad postupně ustupovat. Procesní kodex byl doplněn dvěma základními novelami, a to zákony č. 68/1952 Sb. a č. 46/1952 Sb. Po vydání ústavy v roce 1960 se mělo za to, že je třeba dosavadní soudní řád nahradit novým, podstatně jednodušším kodexem. Vycházelo se z mylné představy, že velmi stručný předpis je snáze pochopitelný a snáze aplikovatelný. Výsledkem této snahy bylo vydání nového občanského soudního řádu, zákona č. 99/1963 Sb., jenž nabylo účinnosti 1. dubna 1964. Současně s tímto kodexem nabyly účinností další procesní předpisy, jako byl zejména zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním a zákon č. 98/63 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů. Schelleová, I. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 58 - 59.

V obecném rozkazním řízení si žalobce už podle předchozího občanského soudního řádu nemohl vydání platebního rozkazu nárokovat; zároveň však okolnost, že vydání platebního rozkazu navrhnul, nezůstávala (na rozdíl od současné právní úpravy) bez procesněprávního významu. Soud směl podle předchozí právní úpravy vydat platební rozkaz bez návrhu žalobce jen za předpokladu, že žalobce uplatňoval pohledávku nepřevyšující 500 Kčs. Byla-li žalobou uplatňována pohledávka převyšující 500 Kčs, ale nepřevyšující 5000 Kčs, mohl soud vydat platební rozkaz jen na návrh žalobce. V případě peněžitých pohledávek většího rozsahu nepadalo jejich rozhodnutí v obecném rozkazním řízení v úvahu. Podáním včasného odporu se platební rozkaz v napadené části zrušil a předseda senátu byl povinen nařídit ve věci jednání. Odůvodnil-li žalovaný svůj odpor tím, že není pasivně věcně legitimován, soud vyrozuměl o obsahu odporu žalobce; k jeho návrhu pak vydal nový platební rozkaz a doručil jej novému žalovanému.¹¹

Liší-li se úprava obecného rozkazního řízení v předchozím občanském soudním řádu očividně od právní úpravy současné, nelze toto konstatovat v souvislosti s řízením směnečným. To však neznamená, že účinností současného občanského soudního řádu právní úprava směnečného řízení nedoznala právně významné změny (jakkoliv tato není bez hlubší úvahy znát). Podle předchozího občanského soudního řádu byl soud povinen vydat směnečný platební rozkaz za předpokladu, že žalobce o jeho vydání požádal a předložil se žalobou v prvopise směnku, která měla všechny náležitosti platné směnky a o jejíž pravosti nebylo pochybností, a další listiny potřebné podle platných předpisů k uplatnění jeho nároku. V dnešní úpravě absentuje výslovné stanovení podmínky „všech náležitostí platné směnky“. Upuštěním od této podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu zákonodárce v podstatě stanovil (a soudy je toto respektováno), že pravomocný směnečný platební rozkaz nelze zpochybnit s poukazem na to, že směnka, o níž se směnečný platební rozkaz opírá, je pro absenci obligatorní směnečné náležitosti neplatná.

To jistě neznamená, že soud není podle současné právní úpravy povinen před vydáním směnečného platebního rozkazu náležitosti směnky zkoumat. Soud nevydá směnečný platební rozkaz, má-li pochybnosti o pravosti předložené směnečné listiny. V tom je zahrnut i předběžný závěr soudu, zda předložená listina může být vůbec smenkou, tj. také předběžný závěr soudu, že předložená listina má všechny obligatorní směnečné náležitosti.

---

¹¹ Ustanovení § 425 odst. 3 věty druhé zákona č. 142/1950 Sb. Národního shromáždění o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád): „Uplatňuje-li žalovaný v odporu, že žaloba neměla být podána proti němu, vyrozumí soudce o obsahu odporu žalobce a k jeho návrhu vydá nový platební rozkaz, který doručí pravému žalovanému (§ 415).“

Nabude-li soud pochybností o tom, že jde o platnou směnku, i když nepochybuje o pravosti listiny, směnečný platební rozkaz nevydává.¹² Vydá-li však soud směnečný platební rozkaz, je nutno se proti němu bránit včas podanými odůvodněnými námitkami i v případě, kdy je namítáno, že listina, na jejímž základě byl směnečný platební rozkaz vydán, nemůže být platnou smenkou.¹³ Jestliže žalovaný příslušné námitky nepodá, ztratí možnost této obrany a směnečný platební rozkaz nabude účinků pravomocného rozsudku.

Pravomocný směnečný platební rozkaz vydaný na základě směnky, v níž absentuje obligatorní směnečná náležitost, není tedy na základě současné právní úpravy bez dalšího právně vadný a nelze jej pro tuto jeho vlastnost s úspěchem napadnout mimořádným opravným prostředkem. Tím se současná právní úprava od předchozí liší, neboť vydal-li soud směnečný platební rozkaz při absenci obligatorní směnečné náležitosti v době účinnosti předchozího občanského soudního řádu, bylo toto jeho rozhodnutí právně vadné.

Stejně jako v případě civilního řádu soudního vedlo i podle předchozího občanského soudního řádu nesplnění zákonem stanovených podmínek pro vydání směnečného platebního rozkazu k projednání věci ve standardním (nezkráceném) řízení. Tento postup se obdobně uplatňoval také v případě obecného rozkazního řízení. Pro správné vnímání vzájemné právně-historické relace mezi směnečným řízením a obecným rozkazním řízením není jistě bez významu, že v úpravě obecného rozkazního řízení podle předchozího občanského soudního řádu se v této věci odkazovalo na příslušné ustanovení směnečného řízení, nikoliv naopak. Institut směnečného řízení byl ostatně v předchozím občanském soudním řádu zařazen před obecným rozkazním řízením, jímž se na něj navazovalo.

Kromě shora uvedené odlišnosti se mezi současnou a předchozí úpravou směnečného řízení již další podstatný rozdíl nenabízí. Pokud byly zákonné podmínky splněny, soud byl povinen vydat bez slyšení žalovaného směnečný platební rozkaz. Ve směnečném platebním rozkazu soud žalovanému uložil, aby do tří dnů (lhůta pro podání odporu v rámci obecného rozkazního řízení byla stanovena na patnáct dnů) pod exekucí zaplatil žalobci žádanou částku spolu s vedlejšími pohledávkami a stanovenými náklady, anebo aby v téže lhůtě podal proti tomu námitky u soudu, který směnečný platební rozkaz vydal. Jestliže chtěl žalobce nebo žalovaný napadnout pouze rozhodnutí o nákladech, mohl tak učinit jen stížností ve lhůtě tří dnů.

---

¹² Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 21.11.1996, sp. zn. 5 Cmo 466/95.

¹³ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15.04.1998, sp. zn. 5 Cmo 201/98.

Směnečný platební rozkaz se žalobou bylo třeba doručit žalovanému do vlastních rukou, přičemž z hlediska doručování se směnečný platební rozkaz od platebního rozkazu vydaného v obecném rozkazním řízení nijak nelišil. V případě, že žalovaný proti směnečnému platebnímu rozkazu nepodal včas námitky nebo vzal podané námitky zpět, směnečný platební rozkaz nabyl účinnosti pravomocného rozsudku. Opožděné námitky musely být odmítnuty bez dalšího jednání. Podal-li žalovaný námitky včas, byl předseda senátu povinen nařídít jednání. K dalším námitkám vzneseným později se nepřihlíželo. V rozsudku soud vyslovil, zda se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti, anebo se zrušuje a v jakém rozsahu.

Z výše uvedeného je patrné, že úprava směnečného řízení podle předchozího občanského soudního řádu se již od současné úpravy podstatně nelišila.

III. POJEM SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ

III.1 Směnka jako právní důvod

Termín „směnečné řízení“ není právní veřejností používán s úplnou samozřejmostí; čas od času však k použití tohoto termínu v odborném textu dochází, přičemž z kontextu obvykle nevyplývá jednoznačně, jak široký okruh procesních vztahů zamýšlí příslušný autor pod tento termín podřadit. Naším prvořadým úkolem, nutným z hlediska koncepce předmětné práce, tak zůstává vypořádat se s vlastním názvem práce. Ani tohoto dílčího úkolu však nelze dosáhnout bez základních vysvětlení, které se institutu směnky týkají v rovině hmotněprávní. Ve vztahu k pojmu směnečného řízení má totiž zřejmou úlohu vazba mezi institutem směnky jako institutem hmotněprávním a žalobním důvodem jako institutem procesním. Jako institut hmotněprávní nicméně směnku podrobně zkoumat nebudeme, pouze ve stručnosti zde shrneme to nejpodstatnější (z hlediska našeho tématu), k čemu již před námi dospěla dosavadní odborná literatura.¹⁴

Nutno si především uvědomit, že i sama směnka dostatečně právně odůvodňuje peněžitou pohledávku. K existenci peněžité pohledávky tak postačuje i směnka sama, tj. bez vazby na jakoukoliv kauzu. V praxi však směnky mívají určitý právní, obchodní, ekonomický, společenský nebo jiný důvod. Z tohoto hlediska se při svém založení obvykle váží k nějakému kauzálnímu vztahu. Vznikem směnky se však každopádně zakládá zcela samostatný závazkový vztah, který se také může zcela nezávisle na této příčině vyvíjet. Směnka může žít vlastním životem a může být také samostatně obchodována.

Směnečné závazkové vztahy nemají tedy původ přímo v kauzálních pohledávkách, ty jen vytvářejí potřebu založení směnečných závazků. Příмым důvodem existence směnečných závazků je ujednání mezi tím, kdo tyto směnečné úkony činí (tedy kupříkladu emitentem směnky) a tím, v jehož zájmu se tak činí. Toto ujednání se označuje obvykle jako **směnečná smlouva**. I když si to účastníci těchto vztahů velmi často vůbec neuvědomují, prakticky vždy k takové smlouvě dochází. Za běžných okolností vždy jedna strana podle okolností vystavení směnky, její přijetí apod. navrhuje anebo naopak požaduje a druhá strana s tímto návrhem souhlasí.

---

¹⁴ Srov. *Kovářik, Z.* Směnka a šek v České republice. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 52-53.

Zejména přijetí tohoto návrhu se děje velmi často konkludentním jednáním, to jest třeba tím, že druhá strana požadovanou směnku vystaví a předá anebo naopak nabízenou směnku převezme. Jako smluvní typ není směnečná smlouva nikde upravena a tedy patří vždy mezi smlouvy nepojmenované. Přitom tato smlouva podle okolností může mít povahu jak toliko občanskoprávní, tak za podmínek § 261 obchodního zákoníku i povahu obchodněprávní, zejména jde-li o smlouvu uzavíranou mezi obchodníky v souvislosti s jejich podnikáním. Tím, že tato smlouva není pozitivně upravena, může mít bez ohledu na to, zda půjde o smlouvu obchodně nebo jen občansko právní, libovolnou formu. Obsahem smlouvy bude ujednání o tom, že jeden z účastníků provede smluvený směnečněprávní úkon, nejčastěji vystaví směnku určitého obsahu a obsahem smlouvy také bude účel, za kterým se tak činí. Tedy ujednání o funkci směnky ve vztahu ke kauzální pohledávce.

III.2 Směnečné řízení (obecně)

České procesní právo upravuje ve spojitosti se směnečnou pohledávkou zvláštní formu meritorního rozhodnutí. Pokud bychom se přidrželi platného českého procesního práva, za směnečné řízení se nabízí označovat právě a pouze procesní postup, který je existencí směnečně-exkluzivní formy meritorního rozhodnutí determinován, tedy postup podle ustanovení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). Takový přístup by vlastně znamenal, že nečiníme rozdíl mezi pojmem „směnečné řízení“ a „**zkrácené směnečné řízení**“, jak je tento soubor procesních vztahů někdy přesněji označován.¹⁵

České procesní právo poskytuje procesním subjektům možnost zkráceného projednání směnečné pohledávky a urychleného meritorního rozhodnutí směnečného sporu. Tato nadstandardní možnost je procesním subjektům dána vzhledem ke specifickým hmotněprávním vlastnostem směnečné pohledávky, v jejichž důsledku odpadá potřeba zjišťování skutkového stavu v rozsahu, jehož objasnění je jinak u peněžitých pohledávek

---

¹⁵ Na tomto místě je vhodně poukázat na určitou hranici pojmu „zkráceného směnečného řízení“, která snad není na první pohled zcela patrná. Označení „zkrácené směnečné řízení“ již rovnou obsahuje předpoklad, že ke zkrácení příslušného soudního řízení skutečně došlo. Přívlastek „zkrácené“ dává smysl jen tehdy, když soud v příslušném řízení skutečně směnečný platební rozkaz vydá. Pokud však soud směnečný platební rozkaz přes návrh žalobce nevydá, je zřejmé, že ke zkrácení soudního sporu nedošlo. Pojem „zkrácené směnečné řízení“ tedy ze svého obsahu vylučuje procesní úkon účastníka, který směřoval k vydání směnečného platebního rozkazu, avšak neúspěšně (zejména pro nějakou svou procesní vadu).

soudy vyžadováno. Překročíme-li hranice současného právního řádu ČR, a to jak z hlediska teritoriálního tak z hlediska časového, můžeme pod pojmem „směnečné řízení“ rozumět část civilního procesu, která v případě uplatnění směnečné pohledávky u soudu umožňuje takové její efektivní projednání a rozhodnutí, jenž v případě nesměnečných (kauzálních) peněžitých pohledávek není zajištěno.

Takové vymezení, pokud jej aplikujeme na současný právní řád ČR, vede na první pohled k závěru, že za směnečné řízení je tedy třeba považovat tu část procesních norem, procesních úkonů a procesních vztahů, jejichž existence je determinována existencí institutu směnečného platebního rozkazu. Jinak řečeno, za směnečné řízení se v podmínkách právního řádu ČR nabízí označovat právě a pouze tu část procesního práva, která by ztratila svůj podklad a smysl, pokud by z procesního práva byl institut směnečného platebního rozkazu vypuštěn. Takové vymezení však není příléhavé. I kdyby byl institut směnečného platebního rozkazu z českého procesního práva zcela vypuštěn, téma této práce by snadno našlo své opodstatnění. Projednání směnečné pohledávky v soudním řízení má totiž svá **přirozená specifika**, zejména v oblasti dokazování, determinovaná jejími specifickými hmotněprávními vlastnostmi.

Skutečnost, že náš zákonodárce na specifické hmotněprávní vlastnosti směnečné pohledávky v oblasti procesní racionálně reagoval zavedením extrémní koncentrace, a to v podobě institutu, který jsme již shora označili jako „zkrácené směnečné řízení“, má ten význam, že **zákonodárce směnečnému sporu jeho specifika formálně uznává a procesně je prohlubuje**, nikoliv však ten význam, že by snad tato specifika zaváděl. Směnečný spor má svá specifika přirozeně, a měl by je, i kdyby institut směnečného platebního rozkazu nebyl v našem právním řádu dán. Přestože tedy směnečný platební rozkaz, jakož i celá část sporného řízení, která je touto formou meritorního rozhodnutí vymezena, nutně musí zůstat v naší pozornosti, v této práci nebudeme pojem směnečného řízení takto zužovat a institut směnečného platebního rozkazu pro její účely neopodstatněně přeceňovat.

V této práci tedy mezi pojmy „směnečné řízení“ a „zkrácené směnečné řízení“ klást rovnítko nebudeme. Takový postup by měl nutně za následek, že projednání směnečné pohledávky ve standardním (nezkráceném) řízení či rozhodnutí v obecném (nesměnečném) zkráceném řízení, kdy žalobce soudu z různých důvodů vydání směnečného platebního rozkazu nenavrhne, by zůstalo mimo pozornost této práce. Tato práce si však (právě naopak) klade primárně za cíl objasnit přirozená specifika soudního řízení, vedeného o směnečné pohledávce; tedy objasnit vlastnosti, které by soudnímu řízení vedenému o směnečné

pohledávce byly imanentní i při neexistenci ustanovení § 175 OSŘ (neexistenci možnosti zkráceného směnečného řízení).

Zde máme možnost přidržet se širšího pohledu na směnečný spor, který překračuje možnosti obecnějších civilněprocesních monografií, a umožní nám tedy analyzovat také ty procesní jevy, které v konečném důsledku k postupu podle ustanovení § 175 OSŘ (a tedy ke zkrácení řízení) nevedly, ať už k jeho aplikaci směřovaly či nikoliv. Pojem směnečného řízení, jak zde bude dále užíván, tedy svým rozsahem bude pojem zkráceného směnečného řízení překračovat. Není třeba jistě zdůrazňovat, že právě ta část sporného řízení, vedeného o peněžité pohledávce, v níž žalobce usiluje o to, aby soud ve věci meritorně rozhodnul prostřednictvím směnečného platebního rozkazu ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ, z našeho hlediska pod pojem směnečného řízení nepochybně (také) spadá, a to bez ohledu na to, zda k vydání směnečného platebního rozkazu nakonec došlo či nikoliv.

Pojem směnečného řízení tedy pojem zkráceného směnečného řízení v sobě nepochybně zahrnuje; nelze však zapomínat na to, že jde pouze o jednu z možností projednání a rozhodnutí směnečného sporu. Vzhledem k tomu, že jde o možnost nejefektivnější, v praxi oba pojmy často splývají. To je jistě přirozené. Nežádoucím důsledkem této okolnosti je však absence judikatury, která by se směnečným sporem zabývala obecně – tedy bez vazby na ustanovení § 175 OSŘ na formální směnečněprocesní instituty v něm obsažené. Přitom mnohé otázky, které směnečná soudní praxe přináší, by bylo vhodné řešit ve zobecněné podobě (obecně procesně reflektovat specifické hmotněprávní vlastnosti směnečné pohledávky) a uskutečněné závěry pak následně aplikovat do prostředí zkráceného směnečného řízení. V této práci tedy budeme hluboce respektovat fakt, že uplatňování směnečné pohledávky návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu (zkrácené směnečné řízení) je v praxi pravidlem, nikoliv výjimkou.¹⁶ Problémy, které přináší konfrontace procesního práva a hmotného práva směnečného se však (bude-li to možné) budeme snažit přednostně analyzovat bez přímé vazby na ustanovení § 175 OSŘ.

V první řadě nás budou zajímat vlastnosti, které soudní řízení vedené o směnečné pohledávce nutně musí mít, neboť tyto jsou, jak dříve uvedeno, determinovány hmotněprávními vlastnostmi směnky jako žalobního důvodu, a které by tedy příslušné soudní řízení, vedené o směnečné pohledávce, mělo vykazovat, i kdyby procesní předpisy institut směnky nijak nereflektovaly (prvek materiální). Teprve sekundárně budeme věnovat

---

¹⁶ Základní výhodou nezkráceného směnečného řízení (z hlediska žalobce) je skutečnost, že předložení prvopisu směnky žalobcem zde nepředstavuje podmínku *sine qua non* pro úspěch ve sporu. V tomto ohledu se však názor autora této práce liší od některých publikovaných právních názorů. Srov. kap. IV.3.1.1 této práce.

pozornost procesním institutům, které normotvůrce do procesního práva zanesl, aby jimi specifické vlastnosti směnky jako žalobního důvodu formálně refletoval (prvek formální) a aby jich využil k vyšší efektivitě řízení.

Z výše uvedeného již je jistě zřejmé, že v této práci ve shodě s jejím názvem **za směnečná řízení považujeme ta řízení, v nichž žalobce uplatňuje za žalovaným peněžitou pohledávku, kterou právně odůvodňuje směnkou**, a to bez ohledu na okolnost, zda se žalobce domáhá vydání specifického meritorního rozhodnutí (směnečný platební rozkaz) či jeho standardní podoby (rozsudek).

III.3 Směnečné řízení (individuálně)

Od obecné definice pojmu směnečného řízení, ke které jsme právě dospěli, nutno odlišovat vymezení každého jednotlivého (individualizovaného) řízení vedeného o směnečné pohledávce (souhrn všech takových řízení obecný pojem směnečného řízení v praxi naplňuje). Každé jednotlivé směnečné řízení, pokud bylo zahájeno, je procesně ohraničeno okruhem hmotněprávních vztahů, které soud již nemůže paralelně projednávat v jiném řízení z důvodu překážky **litispence**. Přitom je lhostejné, zda bylo takové směnečné řízení zahájeno žalobou s návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu, žalobou s návrhem na vydání standardního (nesměnečného) platebního rozkazu, návrhem na vydání evropského platebního rozkazu¹⁷ či standardní žalobou bez jakékoliv ambice o zkrácení příslušného soudního řízení. Pokud tedy např. žalobce zahájí řízení podáním standardní žaloby (bez návrhu na vydání jakéhokoliv platebního rozkazu), přičemž v této žalobě vylíčí skutkové okolnosti, z nichž vyplývá, že svou peněžitou pohledávku za žalovaným dovozuje ze směnky, je zřejmé, že ve vztahu žalobce – žalovaný vzniká pro projednání této směnečné pohledávky překážka litispence.

Překážka litispence vznikne bez ohledu na skutečnost, zda žalobce soudu směnečnou listinu poskytl a zda vůbec soudu důkaz směnkou v prvopisu navrhl (žalobce může v nezkráceném řízení nést důkazní břemeno o existenci své směnečné pohledávky také jiným způsobem než právě předložením směnky v prvopisu, což u zkráceného směnečného řízení nepřipadá v úvahu). Pokud by však žalobce náhle měl usilovat o vydání směnečného platebního rozkazu, bude muset jeho vydání navrhnout právě v tomto existujícím řízení (a

---

¹⁷ Srov. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.

poskytnout soudu prvopis směnky, pokud tak již dříve neučinil). Pokud by žalobce navrhl vydání směnečného platebního rozkazu samostatnou žalobou, soud by musel takovou žalobu zamítnout, když o téže směnečné pohledávce mezi týmiž účastníky již jedno soudní řízení probíhá.

Pokud v příslušném směnečném řízení bylo pravomocně rozhodnuto, je možno totéž, co bylo shora konstatováno ve vztahu k překážce litispendence, přiměřeně říci ve vztahu k **překážce věci pravomocně rozsouzené**.¹⁸ Každé jednotlivé směnečné řízení, v němž bylo pravomocně meritorně rozhodnuto, je tvořeno souhrnem procesních vztahů, které vznikly v důsledku toho, že žalobce dříve požádal soud o ochranu určitých (směnečných) hmotněprávních vztahů. Pokud bylo o těchto směnečných hmotněprávních vztazích již jednou pravomocně rozhodnuto, tytéž hmotněprávní vztahy mezi týmiž účastníky již nemohou být znovu soudem projednávány.

V této souvislosti je vhodné se na okamžik vrátit k případu dříve naznačenému. Pokud by žalobce za použití standardní žaloby, v níž by vylíčil existenci směnečných vztahů, právně odůvodňujících jeho peněžitou pohledávku za žalovaným, dosáhl pravomocného meritorního rozhodnutí, přestože v příslušném řízení by soudu nepředložil prvopis směnky, nebude moci po právní moci meritorního rozhodnutí prvopis směnky ve vztahu k žalovanému nijak uplatnit. Pokud by totiž posléze (po právní moci meritorního rozhodnutí) podal žalobu s návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu, tentokrát (poprvé) řádně doloženou směnkou v prvopise, nově zahájené řízení by trpělo překážkou věci pravomocně rozsouzené. Tytéž směnečné hmotněprávní vztahy již totiž byly mezi týmiž účastníky soudem pravomocně rozhodnuty. Případný směnečný platební rozkaz, byť v právní moci, by tak bylo možné zvrátit mimořádným opravným prostředkem.¹⁹

Pro pojem směnečného řízení není významné, jakým konkrétním podáním se žalobce u soudu domáhá ochrany pro jím tvrzenou směnečnou pohledávku, nýbrž pouze to, že žalobce

---

¹⁸ V případě, že v téže věci, jež je předmětem řízení, bylo již meritorně rozhodnuto, vzniká překážka rei iudicatae – překážka věci rozsouzené. Jde o uplatnění zásady „ne bis in idem“, jež brání dvojímu projednání a rozhodování o témže předmětu řízení mezi týmiž účastníky. Stejně jako u litispendence o stejnou věc se jedná tehdy, jde-li v pozdějším řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž bylo již zahájeno jiné řízení, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob. Stejný předmět řízení je dán tedy, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení. O stejné osoby jde i tehdy, jestliže z důvodů singulární či univerzální sukcese v pozdějším řízení vystupují právní nástupci. *Schelleová, I. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 308 - 309.*

¹⁹ Může však nastat také procesně „nečistý“ případ, kdy žalobce nepostaví v žalobě najisto, zda žalobním důvodem je právě směnka, anebo naopak kauzální okolnosti se směnkou související (které rovněž vylíčil). Takový postup jistě není procesně vadný (povinnost tvrzení je i tak splněna), avšak překážka litispendence (a možná posléze i překážka věci pravomocně rozsouzené) přirozeně vznikne jak v souvislosti s pohledávkou směnečnou, tak v souvislosti s korespondující pohledávkou kauzální, což nemusí být pro žalobce stav příznivý.

se skutečně domáhá soudní ochrany právě pro pohledávku směnečnou. Přitom každé jednotlivé směnečné řízení je od ostatních směnečných řízení (a ovšem také od všech řízení nesměnečných) procesně odděleno konkrétním žalobním důvodem, jímž je individualizovaná směnečná pohledávka, o níž již bylo soudem mezi týmiž účastníky pravomocně rozhodnuto, popř. je soudem taková směnečná pohledávka právě projednávána.

III.4 Kauzální řízení

Pokud v případě termínu „směnečné řízení“ jsme dříve konstatovali, že k jeho výskytu v judikatuře a odborných publikacích čas od času dochází, a připustili jsme jistou obecnou váhavost při jeho užívání (ke které po vymezení tohoto pojmu v předchozích kapitolách snad již není důvodu), v případě termínu „**kauzální řízení**“ nutno konstatovat, že tento je skutečně zaveden až touto prací, a to z důvodu jejího úzkého zaměření a jejích specifických potřeb. Termín „kauzální řízení“ tedy zůstává bez jakékoliv opory v právních předpisech, soudních rozhodnutích, či civilněprocesualistické doktríně.²⁰

Pojem kauzálního řízení zde zavádíme jako pojem kontrární k pojmu řízení směnečného. Smyslem zavedení tohoto pojmu tedy je vystavit směnečné řízení, jako řízení zvláštní, efektivnímu srovnání s řízením, které považujeme za obecné, abychom mohli lépe studovat vzájemné rozdíly. V textech, v centru jejichž pozornosti směnečné řízení nestojí, se jistě v budoucnu s tímto termínem nesetkáme, neboť v jejich podmínkách by jeho užití nemělo žádný smysl. O kauzálním řízení má smysl hovořit pouze v případech, kdy se zmiňujeme o směnečném řízení či o jeho specifických vlastnostech (které v nesměnečném řízení nejsou dány).

Kauzálním řízením zde tedy rozumíme **protipól řízení směnečného**. Kauzálním řízením však v žádném případě nebudeme rozumět veškerá soudní řízení vyjma řízení směnečného. Některé druhy řízení jsou svou povahou od řízení směnečného natolik vzdáleny, že vzájemným srovnáním by vlastnosti směnečného řízení nijak nevynikly. Z toho důvodu je třeba z pojmu kauzálního řízení vyloučit především ty druhy soudních řízení, které nemají povahu řízení nalézacího, tedy zejména řízení exekuční, úpadkové, předběžné a zajišťovací.

---

²⁰ Důvodem zavedení tohoto termínu, který zavádíme jen pro účely této práce, je potřeba odlišit směnečné řízení, tedy řízení které má být ovlivněno specifickými hmotněprávními vlastnostmi směnečné pohledávky, od ostatních srovnatelných soudních řízení a potřeba zjišťovat průběžně v této práci vlastnosti směnečného řízení jeho komparací s nesměnečným, avšak přílehlavým, protipólem.

Ani množinu zahrnující řízení nalézací, zúženou o řízení směnečná, nelze však do řízení kauzálního celou efektivně pojmut. Protože směnečné řízení je zvláštním případem řízení sporného (žalobním důvodem je směnka), pouze srovnání s obecným řízením sporným nám může být při jeho analýze hledanou pomocí. Proto je třeba z pojmu kauzálního řízení také vyloučit veškerá řízení nesporná, tedy zejména řízení podle ustanovení § 175a a násl. OSŘ (okolnost, že tato řízení jsou v OSŘ řazena právě bezprostředně za ustanovení § 175, jímž se upravuje zkrácené řízení směnečné, je pouze náhodná a na spornosti směnečného řízení nic nemění).

Výslovně zde upozorňujeme, že řízení podle ustanovení § 185i OSŘ, v němž by se účastník řízení domáhal umoření směnky, je řízením nesporným, které nelze zařadit ani do okruhu řízení kauzálních (tím méně pak do pojmu řízení směnečného, jak tento je vymezen výše). Řízení o umoření směnky, přes svou zdánlivě významnou směnečněprocesní spojitost s tématem této práce, zůstane zcela mimo naši pozornost.

Hledáme-li okruh sporných řízení, jejichž je řízení směnečné ekvivalentem, je třeba přistoupit ještě k další redukci. Specifické vlastnosti směnečného řízení nelze přirozeně zkoumat jeho srovnáním s řízením o rozvod manželství či s řízením o určení vlastnictví k nemovitosti, byť se také jedná o řízení sporná. Je zřejmé, že na zahrnutí do pojmu řízení kauzálního tak mohou kandidovat toliko sporná řízení vedená o žalobách na plnění, tedy zejména řízení o žalobách ve smyslu ustanovení § 80 písm. b) OSŘ. Zde však třeba vzít dále v úvahu, že řízení, v nichž se žalobce domáhá plnění nepeněžitého, se s předmětem řízení směnečného míjí (a nemohou tak v roli hledaného obecného řízení obstát). Můžeme tedy uzavřít, že **pojem kauzálních řízení zahrnuje okruh sporných soudních řízení, která jsou vedena o peněžitých pohledávkách, je-li žalobní důvod odlišný od směnky.**

Nabízí se tak otázka, zda řízení, v němž žalobce směřuje k vydání (nesměnečného) platebního rozkazu, lze zahrnout do pojmu kauzálního řízení. Není zřejmě důvodu, proč bychom neměli obecné rozkazní řízení do pojmu kauzálních řízení zahrnout, když svým předmětem se od ostatních kauzálních řízení nijak neliší. Ovšem činíme tak s výjimkou případu, kdy soud před vydáním obecného platebního rozkazu shledá, že žalobcem tvrzená peněžitá pohledávka je po právu pouze z důvodů směnečných (je-li relevantním žalobním důvodem pouze směnka, jde o řízení směnečné).

Jak již bylo dříve naznačeno, ta soudní řízení, v nichž žalobce uplatňuje svou peněžitou pohledávku, kterou odůvodňuje pouze směnečně, aniž by zároveň tvrdil jakékoliv kauzální skutečnosti, avšak zároveň nenavrhuje vydání směnečného platebního rozkazu,

nejsou řízením kauzálním, ale řízením směnečným. V takovém případě totiž opět je žalobním důvodem směnka, přičemž překážka litispendence (a posléze překážka věci pravomocně rozsouzené) vznikne výlučně v souvislosti se směnečnými hmotněprávními vztahy.

Na závěr zde na vysvětlenou upřesněme, že pokud budeme v dalším textu přívlastek „kauzální“ v různých případech používat také mimo spojení „kauzální řízení“, půjde vždy o účelové vyjádření protipólu přívlastku „směnečný“.

IV. MATERIÁLNÍ STRÁNKA SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ

IV.1 Směnečná pohledávka

Soudní řízení, které je vedeno o směnečné pohledávce, má svá přirozená specifika, která jsou nevyhnutelným procesním odrazem jedinečných (hmotněprávních) vlastností směnečné pohledávky. Je třeba mít na paměti, že tato specifika by byla dána i v případě, že zákonodárce by v procesním právu institut směnky zcela opominul a nijak jej nerefletoval. V této části práce se budeme zabývat právě těmito přirozenými procesními specifiky směnečného řízení (materiální stránkou směnečného řízení). Dříve však, než přistoupíme ke studiu procesního odrazu zvláštních vlastností směnečné pohledávky, je třeba si tyto vlastnosti alespoň stručně připomenout.²¹

Směnka je především závazkem abstraktním. Zákon neváže vznik směnečných závazků na žádné jiné okolnosti, než na splnění formalit, které předepisuje. Je to tedy závazek platební, který není vázán na jiné vztahy, které mezi výstavcem a remitentem u směnky vlastní a mezi výstavcem, remitentem a směnečníkem, popř. příjemcem u směnky cizí existují.²² Směnka je zároveň závazkem nesporným. Podstata je v tom, že vlastník směnky nemusí při předkládání směnky k placení ani později při jejím případném vymáhání prokazovat nic jiného než to, že je vlastníkem platné směnky. Není na něm, aby prokazoval, že povinný ze směnky věřiteli směnečnou sumu skutečně dluží. Směnka sama, je-li samozřejmě platná, je dostatečným důvodem pro vznik nároku na částku v ní uvedenou. Je klidně představitelné, že proti směnce bude placen nedluh, nebo závazky jinak nevymahatelné, jako jsou nároky promlčené či nároky z her a sázek, i nároky právu se obecně příčí, jako jsou kupříkladu nároky z lichvy. Abstraktnost a nespornost směnečných závazků spolu úzce souvisí. Uvedené definiční rysy směnky jsou podstatou tzv. směnečné přísnosti

---

²¹ Srov. zejména *Kovářík, Z.* Směnka a šek v České republice. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.

²² Směnka vzniká obvykle z konkrétní hospodářské potřeby. Nicméně směnka jako taková od těchto hospodářských důvodů, které vedly k jejímu vystavení, abstrahuje. V minulosti bylo zvykem uvádět na směnce doložku hodnotovou, ve které bylo alespoň náznakem uvedeno, jaký závazek směnka kryje. Např. „hodnota v hotovosti“ znamenala, že sumu odpovídající směnečnému penízu si výstavce vybral, doložka „hodnota zboží“ naznačovala, že směnka kryje povinnost zaplatit kupní cenu atd. Tyto doložky však mají význam pouze evidenční, nemění nijak charakter směnečných závazků. Bližší srov. *Kovářík, Z.* Směnka a šek v České republice. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.

(rigor cambii). Její materiální stránka představuje soubor hmotněprávních norem upravujících směnku jako takto ryze formalizovaný, ale také kvalifikovaný závazkový vztah.

IV.2 Skutkový stav ve směnečném řízení

IV.2.1 Dvě roviny skutkového stavu

Specifika směnečného řízení je třeba hledat především ve srovnání směnečného řízení s jeho nesměnečným protipólem, tedy ve srovnání se řízením kauzálním.²³ Rozsah skutkového stavu, který ve směnečném řízení bude zjišťován, se od řízení kauzálního podstatně liší. Zcela v rozporu s prvním dojmem je ve směnečném řízení dán zásadně širší rozsah potenciálně zjišťovaného skutkového stavu než v řízení kauzálním, které by bylo vedeno o ekvivalentní pohledávce nesměnečné povahy.

Skutkový stav v kauzálním řízení je totiž dán pouze jedinou rovinou skutkového stavu: rovinou kauzální. Také ve směnečném řízení je tato kauzální rovina dána. Kromě této roviny skutkového stavu však ve směnečném řízení přibývá ještě další skutková rovina: rovina směnečná. Zatímco v kauzálním řízení tedy je dána pouze jedna rovina skutkového stavu, ve směnečném řízení jsou vždy potenciálně přítomny **dvě roviny skutkového stavu**. Existence nové (tj. směnečné) skutkové roviny však v praxi obvykle nevede k tomu, že by bylo rozhodování směnečného sporu obtížnější, ba právě naopak. Podstatná část směnečných sporů je totiž rozhodována pouze na základě této speciální skutkové roviny, tj. aniž by soud uskutečnil jakýkoliv skutkový poznatek v rovině kauzální. Přitom ve směnečné rovině existuje jen omezený okruh skutkově relevantních otázek (potenciálních skutkových zjištění). Relativní jednoduchost směnečné skutkové roviny tak rozhodování směnečného sporu v praxi velmi usnadňuje.

Záleží pouze na procesním postupu procesních stran, zda v příslušném směnečném sporu se bude soud zabývat také rovinou kauzální (v zájmu žalobce je, aby se tak nestalo). Kauzální skutková rovina bývá (pokud vůbec) objasňována z iniciativy žalovaného. V rozporu s obecnou představou tedy směnečné řízení může být i skutkově složitější než řízení kauzální. V praxi však jde o efektivní způsob uplatnění pohledávky, když toto řízení umožňuje meritorně rozhodovat i na základě (skutkově jednodušší) směnečné roviny, která

---

²³ Srov. kap. III.4.

v kauzálním sporu není dána. Pro směnečného žalobce je pak vítanou zejména ta okolnost, že v případě neschopnosti soudu dospět k jednoznačným zjištěním v kauzální skutkové rovině („non-liquet“), soud rozhodne ve prospěch žalobce, unesl-li ten své důkazní břemeno v rovině směnečné.

Pokud vůbec bude soud činit zjištění v kauzální rovině, bude tak činit pouze v rozsahu vymezeném procesními stranami (zejména žalovaným, který zpravidla bude muset svá tvrzení uplatnit v krátké koncentrační lhůtě). Možnost procesních stran směnečného sporu rozprostřít kauzální rovinu skutkového stavu do stejného rozsahu, jako tomu je v nesměnečných sporech, nutno tedy považovat za spíše teoretickou. Pokud postupují procesní strany ve směnečném řízení racionálně, **se skutkovými tvrzeními v kauzální rovině přichází jako první zásadně strana žalovaná.** Ve zkráceném směnečném řízení tak strana žalovaná musí učinit v námitkách v krátké třídní lhůtě, tedy v podmínkách velmi důsledné koncentrace řízení. Žalobce koncentračním principem omezen není. Narozdíl od žalovaného však nemá žádný zájem na tom, aby soud zkoumal kauzální okolnosti jeho směnečné pohledávky. Pokud racionálně postupující žalobce ke tvrzení kauzálních skutečností vůbec přistoupí, činí tak až v reakci na kauzální tvrzení žalovaného, a to proto, že jeho vlastní kauzální tvrzení jsou pro něj procesně příznivější než kauzální tvrzení žalovaného (ten má samozřejmě tendenci existenci pohledávky z kauzálního hlediska popírat).

Skutkový stav ve směnečném řízení je tvořen kauzálními skutečnostmi (kauzální rovinou) až sekundárně. Primární rovinou skutkového stavu ve směnečném řízení je rovina směnečná. Narozdíl od kauzální roviny, v níž soud ve směnečném řízení uskutečňuje skutková zjištění pouze podmíněně (v závislosti na procesním chování procesních stran), ve směnečné rovině provádí soud skutková zjištění vždy už od počátku řízení. Ve zkráceném směnečném řízení však základní rozsah směnečné roviny není široký: jde jen o zjišťování pravosti a platnosti směnky žalobcem předložené (je zde však zároveň nutná souvislost mezi žalobcem předloženou směnkou a jeho směnečnými skutkovými tvrzeními).

Kauzální skutkovou rovinu nutno považovat ve směnečném řízení za sekundární mj. proto, že tato má směnečněprocesní význam pouze tehdy, nabude-li soud přesvědčení o souvislosti mezi zjištěnou kauzální skutkovou rovinou (zpravidla prezentovanou především žalovaným) a směnečnou skutkovou rovinou (tvrzenou žalobcem). Avšak i tehdy, kdy soud považuje relaci mezi oběma rovinami za prokázanou, nutno mít na paměti, že jde stále o dvě různé skutkové roviny – každá z nich je způsobilá právně odůvodňovat peněžitou pohledávku

a každá z nich má svůj hmotněprávní osud.²⁴ Mějme vždy na paměti následující právní názor Vrchního soudu v Praze, který lze označit za základní premisu současné směnečněprocesní judikatury: *Věc o zaplacení směnečné pohledávky není totožná s věcí o zaplacení pohledávky z kauzálního závazkového vztahu.*²⁵

IV.2.2 Směnečná rovina

IV.2.2.1 Obecně o směnečné rovině

Směnečnou rovinou zde označujeme **směnečné skutkové poznatky získané (či získatelné) soudem ve směnečném řízení**. Základní rozsah směnečné roviny, tedy těžiště směnečné roviny, je tvořen právě těmi směnečnými skutkovými poznatkami, na jejichž základě je soud oprávněn (a zároveň povinen) meritorně rozhodnout, což je zvláště patrné ve zkráceném směnečném řízení. Tyto skutkové poznatky soud nabývá cenzurou směnečné listiny, tedy svým přímým vnímáním před vydáním meritorního rozhodnutí (zejména směnečného platebního rozkazu). Základní rozsah směnečné roviny však může být dodatečně rozšířen v důsledku procesního chování procesních stran (zejména v důsledku námitek žalovaného). Poté soud může nabývat také další směnečné skutkové poznatky – zde však již není vyloučeno, že se tak stane dokazováním, tedy nepřímým.

IV.2.2.2 Přímé vnímání soudu (směnečná cenzura)

Skutková zjištění soud obecně uskutečňuje jednak přímo (vlastním vnímáním) a jednak nepřímým (dokazováním).²⁶ V kauzálním řízení (v němž skutkový stav je tvořen výlučně kauzální rovinou) nelze obecně předvídat, jaké skutečnosti bude soud zjišťovat přímo (či zda vůbec přímé zjišťování bude moci uplatnit) a jaké nepřímým. Ve zkráceném směnečném řízení však je od počátku postaveno najisto, že **rozhodující část směnečných skutkových**

---

²⁴ To je zvláště důležité z hlediska promlčení.

²⁵ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 30.06.1999, sp. zn. 9 Cmo 160/99.

²⁶ Poznatek o individuálních skutečnostech může soud získávat přímo, tzn. že se před ním odehrávají; soud sám vnímá, jak se chová nebo co prohlašuje účastník, vnímá rovněž přímo stav věci při ohledání. Častěji však potřebuje získat poznatky o tom, co se událo mimo čas a místo soudního jednání, ty pak získává prostřednictvím zpráv, které mu poskytují důkazní prostředky při prováděném procesním dokazování. Procesní dokazování – spolu s přímým vnímáním soudem – je jedinou cestou, jak soud smí získávat skutkové poznatky. *Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 249.*

poznatků bude získávána přímým vnímáním soudu (nikoliv prostřednictvím dokazování).

Skutková směnečná zjištění, která soud uskuteční před vydáním směnečného platebního rozkazu, za dokazování považovat nelze. Pokud bychom se přiklonili k názoru, že skutková směnečná zjištění, ke kterým soud dospěje před vydáním směnečného platebního rozkazu, mají povahu dokazování, nutně bychom museli dojít k závěru o aplikaci principu legální důkazní teorie. Pokud by totiž zákon měl stanovit, že žalobce své důkazní povinnosti dostal právě když soudu předložil směnku, o jejíž pravosti není pochyb, tedy listinu zákonem specifikovanou, bylo by zřejmé, že zákon přiřazuje směnečné listině konkrétní důkazní sílu. Takový závěr však naráží na právní normu ztělesněnou ustanovením § 132 OSŘ, na němž je založen celý český procesní kodex. Dokazování ostatně nepřichází v úvahu mimo jednání. Pokud bychom tedy nabývání směnečných skutkových poznatků soudem před vydáním směnečného platebního rozkazu měli považovat za dokazování, dostáváme se navíc do rozporu s ustanovením § 122 odst.1 OSŘ.

Podobný názor lze nalézt také v judikatuře, konkrétně v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 03.08.1999, sp. zn. 5 Cmo 74/99. V odůvodnění tohoto rozsudku se mj. podává: *Rozkazní řízení obecně se opírá jen o tvrzení navrhovatele, aniž by soud ověřoval jejich pravdivost a u směnky k tomu přistupuje ještě okolnost, že vedle tvrzení uvedených v návrhu je nutno před vydáním směnečného platebního rozkazu provést též cenzuru směnečné listiny. Nic více zákon soudu neukládá. Ostatně více soud ani provádět nemůže. Aby mohl žalobní tvrzení prověřovat, musel by o tvrzených skutečnostech dokazovat, což by se muselo stát při nařízeném jednání, k němuž budu účastníci svoláni podle § 122 odst. 1 OSŘ. Takový procesní postup však vylučuje rozhodnout platebním rozkazem nebo směnečným platebním rozkazem, ale o meritu věci bylo by pak nutno rozhodnout formou rozsudku. Je vyloučeno, aby se soud před vydáním směnečného platebního rozkazu zabýval důvodem směnky a souvisejícími kauzálními vztahy, jak mu vytýkají odpůrci.*

Zjišťování směnečných skutkových poznatků soudem před vydáním směnečného platebního rozkazu není tedy důkazem listinou ve smyslu ustanovení § 129 OSŘ ani jiným přípustným důkazním prostředkem, v demonstrativním výčtu v ustanovení § 125 OSŘ neuvedeným. Zjišťování směnečných skutkových poznatků před vydáním směnečného platebního rozkazu nemá vůbec povahu dokazování. Tato skutková zjištění ze strany soudu jsou důsledkem jeho přímého vnímání.

Vrchní soud v Praze ve svých judikátech hovoří o **cenzuře směnečné listiny**. Kromě naposledy zmíněného judikátu se tento termín objevuje již v dřívějším rozsudku tohoto soudu

ze dne 21.11.1996, sp. zn. 5 Cmo 466/95, kde se hovoří o *předběžné cenzuře směnečné listiny z hlediska formálních náležitostí*. Není zřejmě důvodu se od termínu *cenzura směnečné listiny* odchylovat, pokud tímto míníme postup soudu před vydáním směnečného platebního rozkazu, spočívající v získávání skutkových směnečných poznatků přímým vnímáním.

Část výroku a odůvodnění naposledy jmenovaného rozsudku bude záhy citována v souvislosti s vymezením základního rozsahu směnečné roviny. Jak však ze znění tohoto judikátu patrně, Vrchní soud v Praze vůbec nepovažuje proces, jímž se soud před vydáním směnečného platebního rozkazu seznamuje se směnečnou listinou (z hlediska její pravosti a platnosti), za zjišťování skutkového stavu (*...nejde o zjištění..., ale o předběžnou cenuru této listiny z hlediska formálních náležitostí*). Význam tohoto judikátu je snad nezpochybnitelný z hlediska vymezení základního rozsahu směnečné roviny (jak uvedeno dále); s konstrukcí, že směnečná cenura vůbec není zjišťováním skutkového stavu, se však ztotožnit nelze.

Poznatky, které soud potřebuje pro své rozhodování, jsou dvojí: poznatky skutkové (skutková otázka, quaestio facti) a poznatky právní (právní otázka, quaestio iuris). Právními poznatky je míněna znalost objektivního práva, jímž se konkrétní právní poměry spravují. Skutkovými poznatky jsou poznatky o konkrétních individuálních skutečnostech (dějích), na nichž se zakládají a z nichž plynou uplatňované nároky.²⁷ Směnečnou cenurou soud nepochybně získává právě ty poznatky, které potřebuje pro meritorní rozhodnutí směnečného sporu (zejména zda listina fakticky obsahuje formální směnečné náležitosti). Pokud tyto poznatky soud studiem žalobcem předložené listiny získává, je zřejmé, že tyto skutkové poznatky soud *zjišťuje*.

Vrchnímu soudu v Praze tedy lze dát za pravdu potud, kdy získávání poznatků směnečnou cenurou nepovažuje za dokazování. Ani v tomto názoru ostatně není směnečná judikatura úplně terminologicky konzistentní. V odůvodnění svého rozsudku ze dne 01.04.1994, sp.zn. 5 Cm 44/94, tehdejší Krajský obchodní soud v Brně uvádí: *Žalobce ve sporu předložil platnou směnku, o jejíž pravosti nebyl důvod pochybovat. Svůj nárok tedy prokázal dostatečně, a proto soud ve věci vydal směnečný platební rozkaz*. Pokud se zde hovoří o *prokázání nároku* předložením směnky, vzniká dojem, že již před vydáním směnečného platebního rozkazu se uskutečňovalo nějaké dokazování. Tak tomu ale není, jak vysvětleno dříve.

To však jistě neznamená, že v dalším vývoji příslušného směnečného řízení nenabude soud skutkových poznatků ve směnečné rovině také nepřímo, tedy dokazováním (např. důkaz

---

²⁷ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 244, 245.

posudkem znalce stran pravosti podpisu na směnce). Takový případný vývoj nemůže však nic změnit na tom, že těžiště skutkových poznatků ve směnečné rovině soud musel nabýt již dříve, a to přímo. Jde skutečně o těžiště, když rozsah těchto skutkových poznatků je *ex lege* dostatečný k tomu, aby na jejich základě byl soud oprávněn (a zároveň povinen) vydat meritorní rozhodnutí.

IV.2.2.3 Základní rozsah směnečné roviny

Základní rozsah směnečné roviny, tedy okruh směnečných skutkových poznatků, které jsou dostačující pro meritorní rozhodnutí ve směnečném sporu, stanoví OSŘ, byť pouze pro účely zkráceného směnečného řízení, prostřednictvím svého ustanovení § 175. Tento okruh směnečných skutkových poznatků je vymezen jako **nedostatek důvodů k pochybnostem o pravosti směnky a dalších listin nutných k uplatnění práva**. Jinak řečeno, nemá-li soud důvod pochybovat o pravosti směnky a dalších listin, žalobcem předložených, znamená taková okolnost, že soud nabyl dostatek směnečných skutkových poznatků k meritornímu rozhodnutí věci.

Primárně je však základní rozsah směnečné roviny samozřejmě determinován směnečnou žalobou (směnečnými skutkovými tvrzeními žalobce). Skutečnost, že soud nepochybuje o pravosti žalobcem předložené směnky a dalších souvisejících listin, je pro vydání směnečného platebního rozkazu nedostačující, pokud žalobce v žalobě dostatečným způsobem nespecifikuje směnečný závazek, který má být předkládanou směnkou doložen. Nutno připustit, že ve směnečném řízení jsou ve srovnání s kauzálním řízením na žalobce kladeny zvýšené nároky z hlediska znalosti hmotného práva. V této souvislosti judikoval Vrchní soud v Praze: *Podstatnou náležitostí směnečné žaloby je identifikace směnečného závazku žalovaného z toho hlediska, v jakém směnečném postavení byl žalovaným závazek ze směnky přijat. Nejde přitom jen o formalitu, ale o základní kritérium, na základě kterého soud zkoumá oprávněnost směnečného nároku. Na směnce totiž může být jedna a tatáž osoba podepsána v různých postaveních, přičemž podmínky pro úspěšné uplatnění práv ze směnky, resp. podmínky pro úspěšnou obranu proti uplatněnému směnečnému nároku, se mohou značně lišit podle toho, v jakém postavení je tato osoba směnečně zavázána.*²⁸

---

²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 14.04.2004, sp. zn. 9 Cmo 62/2003. V odůvodnění se mj. uvádí: *V daném případě žalobce v žalobě označil žalovanou jako směnečníka, který přikázal sám sobě zaplatit žalobci směnečný peníz. K průkazu tohoto žalobního tvrzení by žalobce musel předložit směnku cizí obsahující bezpodmínečný příkaz výstavce směnečníkovi zaplatit remitentovi směnečný peníz, přičemž osoba výstavce by byla shodná s osobou směnečníka (tzv. zastřená směnka vlastní). Kromě toho by na takové směnce musel být*

Nastat může i případ, kdy žalovaný na základě směnky, předkládané žalobcem, má vícekrát postavení směnečného věřitele. Pak je ovšem třeba, aby žalobce zahrnul do svých směnečných skutkových tvrzení veškeré tyto směnečné věřitelsko-dlužnické relace. Pokud uvede jen jednu z nich, nebude se zřejmě moci dovolávat dalších. Vrchní soud v Praze v podobném případě uvedl: *Není-li v žalobě požadováno zaplacení směnky cizí (též) z důvodu, že žalovaný směnku cizí vystavil, není možné dle čl. I. § 43 odst. 1 zákona směnečného a šekového uložit žalovanému jako výstavci povinnost směnku zaplatit, neboť by tím bylo rozhodnuto v jiné věci, než která byla předmětem řízení určeného obsahem žaloby.*²⁹

Přestože OSŘ hovoří v ustanovení § 175 pouze o pravosti, nikoliv také o platnosti, výše zmíněných listin, je zřejmé, že **směnečná cenzura se bude týkat také platnosti** žalobcem předložené listiny jako směnky ve smyslu zákona č. 191/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSŠ“).³⁰ Pouze platná směnka je totiž směnkou; neplatnou směnku za směnku považovat nelze. Pokud tedy soud má dojít k závěru o *pravosti směnky* musí nejprve dojít k dílčímu závěru, že žalobcem předložená listina je skutečně *směnkou*, tedy platnou směnkou ve smyslu ZSŠ. Ve výroku svého rozsudku ze dne 21.11.1996, sp. zn. 5 Cmo 466/95 Vrchní soud v Praze judikuje: *Podle § 175 odst. 1 o.s.ř. nevydá soud směnečný platební rozkaz, má-li pochybnosti o pravosti předložené směnečné listiny. V tom je zahrnut i předběžný závěr soudu, zda předložená listina může být vůbec směnkou. Proto nabyde-li soud pochybnosti o tom, že jde o směnku, i když nepochybuje o pravosti listiny, směnečný platební rozkaz nevydá.*³¹

---

vyznačen směnečníkův akcept. K žalobě však žalobce přiložil zcela jinou směnku, která žalobnímu tvrzení neodpovídala, přičemž žalobce neuvedl do souladu žalobní tvrzení s přiloženou směnkou ani po výzvě soudu. K žalobě přiložená směnka byla typickou směnkou vlastní, která obsahovala bezpodmínečný slib výstavce zaplatit remitentovi směnečný peníz. V této směnce nebyl označen žádný směnečník, a směnka tedy ani nemohla obsahovat žádný bezpodmínečný výstavcův příkaz směnečníkovi zaplatit remitentovi směnečný peníz. Lze proto konstatovat, že žalobce nikterak neprokázal svá žalobní tvrzení, přestože byl soudem upozorněn, že dosavadní důkazy tato tvrzení neprokazují, a byl vyzván k označení dalších důkazů, resp. k doplnění svých žalobních tvrzení. Pokud tedy za dané situace soud prvního stupně dospěl závěru, že žalobu je třeba zamítnout, nelze tomuto závěru vytknout žádné pochybení.

²⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 09.01.2001, sp. zn. 9 Cm 204/2000.

³⁰ Rakouské právo rozlišuje platnost a pravost směnky. Pokud jsou vzneseny pochybnosti o pravosti (např. z důvodu přeškrtnutí), je třeba přistoupit k prokazování, tj. specifickému dokazování. Pochybnosti o pravosti zabraňují vydání směnečného platebního příkazu a soud musí zahájit obecné řízení. Rakouské právo stanoví, že předpoklady pro platnost směnky vyplývají ze směnečného zákona, obzvláště článku 1, 2 (směnka cizí), 75 a 76 (směnka vlastní). Příkladem neplatné směnky je např. směnka bez uvedení remitenta, chybějící podpis výstavce na lícové straně, uvedení dvou nebo více míst platby atd. *Pelíkánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 164.

³¹ V odůvodnění téhož rozsudku se pak podává: *Z rozsudku soudu prvního stupně je zřejmé, že pochybnosti o pravosti směnky nepojal. Nicméně dříve než si soud položí otázku, zda předložená směnka se jeví být pravou směnkou, neboť v této fázi řízení nemůže jít o zjištění, ale jen o podezření ohledně závadnosti listiny stran její pravosti, musí si nutně položit otázku, zda předložená listina z hlediska svého obsahu zdá se být vůbec směnkou. Opět nejde o zjištění, zda listina je či není směnkou, ale o předběžnou cenzuru této listiny z hlediska formálních*

IV.2.2.4 Konečný rozsah směnečné roviny

Zda se zkoumání směnečných skutkových poznatků soudem omezí pouze na směnečnou cenzuru, či zda soud přistoupí ke zjišťování dalších skutkových okolností ve směnečné rovině, závisí na procesním chování procesních stran směnečného sporu. Konečný rozsah směnečné roviny je ve zkráceném směnečném řízení **determinován procesními úkony žalobce a žalovaného**, avšak pouze v případě, že tyto následovaly po vydání směnečného platebního rozkazu.

Jediný procesní úkon, který se uskuteční před vydáním směnečného platebního rozkazu a který může mít (a má) vliv na chování soudu z hlediska zjišťování směnečného skutkového stavu, je tentýž procesní úkon, jímž se směnečné řízení počíná: návrh na vydání směnečného platebního rozkazu (žaloba). Návrh na vydání směnečného platebního rozkazu však směřuje ke zjišťování směnečného skutkového stavu pouze a právě v rozsahu směnečné cenzury. Ať uvede žalobce v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu cokoliv, soud bude vždy postupovat stejně – podrobí směnečnou listinu svému přímému vnímání, a to právě a pouze z hlediska její pravosti a platnosti.³²

Pro žalobce je vždy výhodné, pokud se zjišťování směnečného skutkového stavu v příslušném řízení omezí pouze na směnečnou cenzuru, tedy na základní rozsah směnečné roviny. V racionálně vedeném směnečném řízení je to tedy žalovaný, kdo svým procesním postupem nutí soud k zjišťování skutkového stavu i mimo základní rozsah směnečné roviny. Pokud posléze k témuž nutí soud i žalobce, činí tak až v reakci na postup žalovaného.

Zde lze poukázat na výstižně formulovaný právní názor Vrchního soudu v Praze, který je obsažen v rozsudku ze dne 30. října 2001, čj. 5 Cmo 332/2001-98, byť tento neodděluje

---

náležitostí. Soud, jak vyplývá z dalšího, pojal pochybnosti právě o tom, zda tato listina je platnou směnkou. Měli tyto pochybnosti, postupoval správně, když směnečný platební rozkaz nevydal. To platí i v případě, kdyby se později před soudem prvního stupně ukázalo, že pochybnosti namísto nebyly, nebo kdyby k tomuto dospěly soudy odvolací nebo dovolací. Procesní postup soudu prvního stupně byl tedy správný.

³² Pokud by žalobce chtěl svou procesní aktivitou před vydáním směnečného platebního rozkazu ovlivnit standardní postup soudu a jeho skutková zjištění, musel by protismyslně přistoupit k takovým skutkovým tvrzením, z nichž by soud mohl nabýt pochybnosti o pravosti či platnosti příslušné směnky. Teoreticky tedy může žalobce obsahem svého návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu dosáhnout nestandardního chování soudu, avšak pouze z hlediska pro sebe nepříznivého. Žádným svým tvrzením ve směnečném platebním rozkaze nebude žalobce schopen dosáhnout takového chování soudu, které by bylo pro žalobce nestandardní ve smyslu pro žalobce příznivém. Líčení kauzálních okolností je v tuto chvíli irelevantní zcela; líčení směnečného skutkového stavu pak může být procesně relevantní pouze tehdy, pokud by mohlo v soudu založit pochybnosti o pravosti či platnosti směnky.

směnečnou a kauzální rovinu úplně důsledně a byť byl posléze tento rozsudek (ovšem z jiných důvodů) Nejvyšším soudem ČR zrušen: *Ve směnečných věcech nemusí žalobce uvádět nic o důvodech směnky a okolnostech jejího vystavení, motivech jež vedly k jednotlivým podpisům a dalším nesměnečným okolnostem. Je to v první řadě žalovaný, který musí přijít s obranou proti uplatněnému nároku a pokud ji zakládá na okolnostech nesměnečných, musí přijít s tvrzeními a důkazy, jimiž soud obranu podpoří a prokáže. Nastane-li ovšem situace, kdy žalovaný takovou obranu uplatní, vznese k tomu příslušná tvrzení a z provedených důkazů může vyplývat důvodnost námitek, je nezbytné, aby také žalobce přišel s vlastní skutkovou variantou věci a předložil k ní důkazy.*

Vůči tomuto judikátu však můžeme směřovat i drobnou výtku. Uvádí-li zde Vrchní soud v Praze, že pokud žalovaný *zakládá obranu na okolnostech nesměnečných, musí přijít s tvrzeními a důkazy, jimiž svou obranu podpoří a prokáže*, může tím být *a contrario* vyvolán dojem, že pokud by zakládal žalovaný svou obranu naopak na okolnostech *směnečných*, povinnost tvrzení a povinnost důkazní jej zatěžovat nebude. Takový právní názor však nelze podpořit: rovněž směnečné skutkové námitky (zejména absence směnečné náležitosti) je žalovaný nepochybně procesně povinen soudu aktivně prezentovat, a to písemně, v průběhu třídní lhůty. Pokud je žalovaný procesně opatrný, nezůstane ostatně v takovém případě pouze o skutkových tvrzení, ale sám aktivně (v souladu s projednáním principem) navrhne soudu příslušný důkaz, a to i kdyby se mělo jednat pouze o důkaz směnečnou listinou (žalobcem předloženou).

Ostatně v praxi je okruh důkazů, jimiž lze zjistit směnečný skutkový stav, velmi omezen. Zahrnuje samozřejmě již zmíněnou směnečnou listinu, z níž lze zejména předběžně zjistit, zda jsou dány veškeré zákonem vyžadované směnečné náležitosti. Velmi obvyklým důkazním návrhem ve směnečné rovině je také návrh důkazu posudkem znalce, který se vyjádří k pravosti podpisu na směnce (proto je mu v této práci věnována zvláštní pozornost).

Lze shrnout, že konečný rozsah směnečného skutkového stavu, který bude soudem v příslušném směnečném sporu zjišťován, vyplyne z procesních úkonů účastníků uskutečněných v období po vydání směnečného platebního rozkazu, konkrétně z námitek žalovaného a z navazujících procesních úkonů žalobce. Narozdíl od zjišťování základního rozsahu směnečné roviny nebude při svých dalších směnečných skutkových zjištěních již soud postupovat pouze přímo, ale obvykle také prostřednictvím dokazování, tedy cestou nepřímých zjištění skutkového stavu.

IV.2.3 Kauzální rovina

Konkrétní rozsah kauzálních skutkových zjištění, která soud v příslušném směnečném sporu uskuteční, nelze obecně předjímat. Mimořádně rozsáhlými námitkami proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu může žalovaný teoreticky zavázat soud, aby kauzální skutkový stav zjišťoval v obdobném rozsahu, jako by tomu bylo v kauzálním řízení. Narozdíl od kauzálního řízení však zde žalovaný nakonec bude muset, má-li být procesně úspěšný, svá kauzální tvrzení vždy doprovodit odpovídajícími důkazními návrhy, což by jej mělo od účelových tvrzení odrazovat. Ne vždy tak tomu však v praxi bývá; v námitkách se lze často setkat s vynalézavými kauzálními kombinacemi, které žalovaný soudu předkládá v představě, že žalobce následně ponese subjektivní důkazní břemeno a bude jeho procesní povinností tato kauzální tvrzení vyvracet (podléhání zjednodušené představě, že ve sporném řízení nese důkazní břemeno zásadně žalobce).

Pokud jsme shora uvedli, že žalobce nemá žádného zájmu rozšiřovat směnečnou rovinu nad její základní rozsah (nad rozsah směnečné cenzury), lze totéž říci také o celé rovině kauzální. Pokud neučiní soud ve směnečném sporu žádná kauzální skutková zjištění, je toto pro žalobce příznivé. Žalobce si ve směnečném sporu zcela vystačí se zjištěným skutkovým stavem v rovině směnečné (a to nejlépe pouze v jejím základním rozsahu). Zda vůbec bude soud skutkový stav v kauzální rovině zjišťovat, bude v racionálně vedeném směnečném sporu záviset na námitkách žalovaného proti směnečnému platebnímu rozkazu. Soud však především nebude uskutečňovat **žádná kauzální skutková zjištění v období od zahájení zkráceného směnečného řízení do vydání směnečného platebního rozkazu.**

Toto lze výstižně shrnout citací z rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 03.08.1999, sp. zn. 5 Cmo 74/99: *Je vyloučeno, aby se soud před vydáním směnečného platebního rozkazu zabýval důvodem směnky a souvisejícími kauzálními okolnostmi.* Porušení tohoto pravidla znamená zkrácení žalobce v jeho procesních právech ze strany soudu. Pokud by soud v mezidobí mezi zahájením zkráceného směnečného řízení a vydáním směnečného platebního rozkazu přihlédl k předešlým kauzálním tvrzením žalovaného a toto mělo za následek, že směnečný platební rozkaz by nebyl vydán, soud by protiprávně zkrátil žalobce zejména o výhody koncentrace řízení, které zákon žalobci přiděluje (přitom soud není oprávněn na této zákonné výhodě žalobce něco měnit). Takový postup by byl vadným procesním postupem, který může mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci ve smyslu ustanovení § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ a žalobce by jím tedy mohl úspěšně odůvodnit nejen řádný opravný prostředek, ale i dovolání.

Nutno upozornit, že názor autora této práce je v tomto případě odlišný od právního názoru, který vyslovil Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku ze dne 17.09.1996, sp. zn. 5 Cmo 631/95. V tomto soudním rozhodnutí se měl soud vypořádat se situací, kdy v průběhu trvajících řízení žalovaný projevil, že na základě uplatněné směnky nebude plnit. Soud, veden úvahou, že v takovém případě by bylo vydání směnečného platebního rozkazu „jen formální“ (ve skutečnosti by jeho doručení došlo k uplatnění směnečné koncentrace, o kterou byl žalobce postupem soudu připraven), judikoval: *I když není pochybností o platnosti a pravosti směnky, postupuje soud správně, nevydá-li směnečný platební rozkaz, jestliže již mezitím odpůrce zcela zřejmě uvedl, že směnku zaplatit nehodlá, proč placení odmítá a jeho důvody nejsou zřejmě nesmyslné.*

Soudem uvedená kritéria znějí jistě rozumně. O hypotézách právních norem (v tomto případě vymežujících okolností, za nichž má docházet k vydání směnečného platebního rozkazu) však rozhoduje v podmínkách právního řádu ČR zákonodárce, nikoliv soud. Úloha soudu, jemuž byl adresován návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, se omezuje v souladu s ustanovením § 175 OSŘ na cenzuru směnečné listiny. Soudu není zákonem dána diskrece v tom smyslu, zda v daném případě je vydání směnečného platebního rozkazu efektivní a zda tento tak vydán bude či nikoliv. Soud tedy v daném případě, kdy podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu byly zjevně splněny, směnečný platební rozkaz vydat měl.

IV.3 Dokazování ve směnečném řízení

IV.3.1 Směnečné řízení a důkazní břemeno

IV.3.1.1 Obecně

Kauzální řízení je založeno na tom, že soud v jeho průběhu neví (nemá názor), zda pohledávka je po právu (leďa by to strany shodně tvrdily), její oprávněnost v průběhu řízení se zjišťuje a příslušná zjištění nakonec nabývají autoritativní povahy. Procesní strany mohou svou procesní aktivitou na názor soudu působit, a pokud jsou při své procesní aktivitě stejně úspěšné, projeví se jejich ekvivalentní úspěch tím, že s tímž skutkovým názorem, s kterým soud do řízení vstoupil (tedy s žádným názorem) soud také řízení ukončuje. Jde o stav „non

liquet“, který soud však s ohledem na zásadu *denegatio iustitiae* musí vyřešit aplikací pravidel o důkazním břemeni tak, že dá za pravdu buď jedné nebo druhé straně.

Ve zkráceném směnečném řízení, byl-li již vydán směnečný platební rozkaz, je situace nastavena jinak. V řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu soud již v jeho průběhu názorem na oprávněnost žalobcovy směnečné pohledávky disponuje: má zato, že žalobcova směnečná pohledávka je po právu a v tomto autoritativním názoru setrvává, pokud jej žalovaný omezenými procesními prostředky nepřesvědčí, že pohledávka žalobce po právu není. Žalovanému není po vydání směnečného platebního rozkazu dána žádná naděje, že bude rozhodnuto v jeho prospěch, pokud jeho kauzální námitky nebudou prokázány, leda by se mu v rovině směnečné podařilo vyvolat alespoň **stav „non liquet“** (blíže vysvětleno dále). Směnečná pohledávka žalobce totiž v takovém případě již soudem byla autoritativně zjištěna a úkolem žalovaného je tento skutkový závěr vyvrátit.

V kauzálním řízení žalovaný může uspět již s tím, že z hlediska soudu nebude na závěr řízení jisté, zda pohledávka žalobce za žalovaným je skutečně po právu. Ve zkráceném směnečném řízení (po vydání směnečného platebního rozkazu) s tímto žalovaný nevystačí. Aby dosáhl úspěchu, nestačí soud přesvědčit o tom, že *není jisté*, zda v kauzální rovině pohledávka žalobce je po právu. Je třeba soud přesvědčit, že *je jisté*, že v kauzální rovině pohledávka žalobce po právu není (či vyvolat stav „non liquet“ v rovině směnečné). Když v kauzálním řízení soud nezíská žádný skutkový poznatek, zpravidla žalobu zamítne. Když nezíská soud žádný skutkový poznatek v řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, žalobě naopak vyhoví (ponecháním směnečného platebního rozkazu v platnosti).

Z výše uvedeného je patrné, že směnečné řízení se od kauzálního řízení liší mj. v aplikaci pravidel o důkazním břemeni. Důvodem je skutečnost, že směnečné řízení, v rozporu s obecnou představou, je řízením skutkově potenciálně složitějším než je řízení kauzální, což je dáno existencí dvou skutkových rovin, jak uvedeno dříve. Přes svou potenciální složitost však v praxi zpravidla jde o efektivní způsob uplatnění pohledávky, když (přes existenci dvou skutkových rovin) toto řízení umožňuje meritorně rozhodovat i na základě pouze jedné z nich – roviny směnečné. Ve směnečné rovině pak je pouze omezený okruh relevantních skutkových okolností, které ve srovnání s kauzálními skutkovými okolnostmi lze snadněji objasnit.

Pokud se žalovanému podaří přesvědčit soud o relaci mezi uplatňovanou směnkou a konkrétní kauzou, směnečné řízení se nicméně rozroste i o rovinu kauzální. Mezi oběma skutkovými rovinami pak mohou nastat relace, jejichž výčet bude podán dále. Dříve než přistoupíme ke studiu jednotlivých relací směnečné a kauzální skutkové roviny, je třeba

vyjasnit jeden významný rozdíl mezi směnečným řízením obecně a jeho zkrácenou formou. Zkrácené směnečné řízení podle ustanovení § 175 OSŘ nepřichází v úvahu, nepředloží-li žalobce soudu prvopis směnky a další nutné listiny. Již dříve jsme si objasnili, že získávání směnečných poznatků soudem před vydání směnečného platebního rozkazu nelze považovat za dokazování.³³ Zákon prostřednictvím ustanovení § 175 jednoduše nabízí žalobci možnost efektivnějšího rozhodnutí jeho směnečné pohledávky, to však jen za předpokladu, že tento předloží zákonem specifikované listiny.³⁴ Spojuje-li OSŘ zkrácené směnečné řízení s předložením směnečné listiny v prvopise a dalších nutných listin, znamená to snad, že také v nezkráceném směnečném řízení by žalobce tyto listiny musel předložit? Nepředloží-li žalobce v nezkráceném směnečném řízení tyto listiny, znamená to, že nemá v daném nezkráceném směnečném sporu naději na procesní úspěch?

V odborné literatuře se s takovým názorem setkat lze, přesto však autor tento právní názor úplně nesdílí. V tomto případě se zřejmě odchylujeme i od právního názoru JUDr. Zdeňka Kovaříka, který uvádí: *Bez ohledu na to, zda bude nebo nebude požadováno vydání směnečného platebního rozkazu, bude muset dříve nebo později žalobce předložit soudu určité listiny, bez jejichž existence a bez jejich předložení soudu nemá naději na úspěch. Rozdíl mezi zkráceným a nezkráceným řízením bude jen v tom, v které fázi řízení bude zapotřebí tyto listiny soudu odevzdat.*³⁵

Je jistě pravdou, že naděje na procesní úspěch žalobce, který v nezkráceném směnečném řízení uplatňuje svou směnečnou pohledávku, je velmi snížena, pokud tento soudu nepředloží směnku v prvopisu. Nelze však vyloučit, že žalobce v souvislosti s existencí své směnečné pohledávky dostojí své důkazní povinnosti i jiným způsobem. Český civilní proces není ovládán principem legální důkazní teorie, kdy konkrétní skutečnost by bylo možné procesně zjistit pouze na základě konkrétního důkazního prostředku. Za důkaz tak mohou v souladu s ustanovením § 125 OSŘ sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, přičemž v souladu s ustanovením § 132 OSŘ soud hodnotí důkazy podle své úvahy. Narozdíl od zkráceného směnečného řízení, kde zvláštní ustanovení § 175 OSŘ speciálně

---

³³ Srov. kap. IV.2.2.2.

³⁴ Jsou-li nároky ze směnky nebo šeku uplatněny řádným návrhem podle ust. § 79 OSŘ, ale nejsou splněny podmínky pro rozhodnutí v rozkazním řízení, postupuje soud podle poslední věty ust. § 175 odst. 1 OSŘ a nařídí jednání. Pro nepředložení platné a pravé směnky nebo šeku, případně dalších listin k návrhu na zahájení řízení nelze řízení zastavit, a to ani podle ust. § 43 odst. 2 OSŘ, ani podle ust. § 104 OSŘ. Ustanovení § 175 odst. 1, poslední věta OSŘ stanoví, že předseda senátu nařídí jednání. *Pelikanová, R. Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 165.*

³⁵ Srov. Kovařík, Z. Směnka v soudním řízení - doplňkový materiál k semináři agentury Bova, Praha, 24.11.2004., s. 6.

stanoví pro zjištění skutkového stavu jiný režim, není v případě nezkráceného směnečného řízení dáno žádné zákonné ustanovení, z něhož by bylo možné dovodit, že ustanovení §§ 125 a 132 OSŘ se v jeho případě neuplatní.

Není tedy pochyb, že v nezkráceném směnečném řízení má žalobce možnost prokázat existenci své směnečné pohledávky namísto směnečné listiny v prvopise i jinými důkazními návrhy. Zatímco ve zkráceném směnečném řízení je kopie směnečné listiny, byť i úředně ověřená, zcela irelevantní, v nezkráceném směnečném řízení tomu tak být nemusí. Vyloučit však bez dalšího nelze ale ani jiné důkazní prostředky včetně např. výsledku svědků. V případě intenzivní obrany žalovaného ovšem takové důkazní návrhy pravděpodobně prakticky selžou (nelze jimi přesvědčivě prokázat fyzickou existenci směnečné listiny v době, kdy se o směnečné pohledávce rozhoduje). Snad právě to měl na mysli také JUDr. Zdeněk Kovařík.

Přesto není na místě v případě nezkráceného směnečného řízení přisuzovat prvopisu směnky úplnou důkazní exkluzivitu. Mohou nastat i případy, byť spíše hypoteticky, kdy žalovaný existenci prvopisu směnečné listiny včetně pravosti svého podpisu vůbec nerozporuje (má např. v úmyslu celou svou obranu založit na kauzální skutkové rovině). V takovém případě, kdy soud disponuje shodným tvrzením obou stran o existenci prvopisu směnečné listiny a kdy zároveň má k dispozici kopii směnky (a má tedy přehled o kvalitě jejích náležitostí), může v nezkráceném směnečném řízení postupovat v souladu s ustanovením § 120 odst. 4 OSŘ a vzít za svá skutková zjištění tato shodná tvrzení účastníků (aniž by bylo třeba existenci prvopisu směnky dále dokazovat). Co bylo zde v souvislosti s nezkráceným směnečným řízením konstatováno o prvopisu směnky, platí samozřejmě tím spíše pro jakoukoliv jinou listinu (ve smyslu ustanovení § 175 OSŘ) „nutnou“ k uplatnění práva.

IV.3.1.2 Důkazní břemeno a stav „non liquet“

Při zkoumání charakteristických rysů směnečného dokazování je třeba především důsledně rozlišovat objektivní a subjektivní důkazní břemeno. Objektivní důkazní břemeno je obecně chápáno především jako pravidlo, které stanoví, jak má soudce rozhodnout ve věci samé za předpokladu, že podstatné skutkové okolnosti nebyly objasněny a nastal stav objektivní nejistoty o skutečnostech („non liquet“). Podle toho, které právně významné

skutečnosti zůstaly neobjasněny, rozhodne soudce na základě objektivního důkazního břemena buď v neprospěch jedné nebo v neprospěch druhé procesní strany.³⁶

Naproti tomu subjektivní důkazní břemeno znamená zatížení procesní strany nepříznivými následky, pokud se jí nepodaří dokázat skutečnosti, ohledně kterých nese důkazní břemeno. Subjektivní důkazní břemeno je výrazem procesní odpovědnosti účastníka řízení za výsledky dokazování, která nemůže být popřena nebo vyloučena zvláštní iniciativou soudu při dokazování skutečností, jejichž objasnění je v zájmu tohoto účastníka.³⁷

V této práci používáme pojem důkazního břemena jak ve smyslu objektivním, tak ve smyslu subjektivním (podle kontextu). Směnečná judikatura však o důkazním břemenu hovoří spíše ve smyslu subjektivním. Právě v souvislosti se subjektivním důkazním břemenem dává judikatura najevo, že rozlišuje důsledně mezi směnečnou skutkovou rovinou a kauzální skutkovou rovinou; byť tyto termíny třeba neužívá. K rozlišování obou rovin skutkového stavu prakticky dochází prostřednictvím rozlišování námitek na námitky směnečné a námitky kauzální (jak již dříve bylo konstatováno, směnečná judikatura, která by se směnečným řízením zabývala obecně, tj. i v jeho nezkrácené podobě, je velmi vzácná). Dne 02.03.1999 judikoval Nejvyšší soud ČR, že *důkazní břemeno prokázání kauzálních námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu nese žalovaný*.³⁸

Ve skutečnosti však **žalovaný nese ve zkráceném směnečném řízení důkazní břemeno ve vztahu ke všem svým námitkám**, tedy ve vztahu k námitkám kauzálním, ale i ve vztahu ke svým námitkám ryze směnečným, když *všemi* svými námitkami žalovaný brojí proti již existujícímu meritornímu rozhodnutí (směnečnému platebnímu rozkazu). Skutečnost, že žalovaný nese důkazní břemeno i ve vztahu ke směnečným námitkám, není však příliš patrná, když důkazním návrhem žalovaného, který vznesl směnečnou námitku, bude zpravidla (často výlučně) právě směnečná listina v prvopise, která již je součástí spisu. Přesto nelze než souhlasit s rozsudkem Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 01.04.1994, jímž tento, aniž by důsledně rozlišoval námitky kauzální a námitky směnečné, shledal: *Směnečník (akceptant) nese důkazní břemeno v řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (§ 175 OSŘ), a je proto povinen prokázat odůvodněnost svých námitek a jejich vliv na směnečný závazek*.³⁹

³⁶ Srov. Macur, J. Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 11.

³⁷ Srov. Macur, J. Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 12-13. Dále srov. např. Štajgr, F. Důkazní břemeno v civilním soudním sporu. Praha: Typus, 1931, s. 89 – 94.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.03.1999, sp. zn. 32 Cdo 2383/98.

³⁹ Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 01.04.1994, sp. zn. 5 Cm 44/94.

Na tomto rozhodnutí si povšimněme zejména slov „...a jejich vliv na směnečný závazek“. Touto zdařilou formulací dal tehdejší Krajský obchodní soud v Brně v podstatě najevo právní názor, že **žalovaný nese důkazní břemeno i ohledně kauzálně-směnečné relace**, tzn. ohledně relace mezi směnečnou skutkovou rovinou, prezentovanou žalobcem, a kauzální skutkovou rovinou, prezentovanou jím (žalovaným). Žalovanému nepostačí tedy prokázat, že kauzálně svůj peněžitý dluh žalobci již splnil, nýbrž musí také prokázat, že plněný kauzální dluh byl ekvivalentem právě toho směnečného dluhu, který žalobce svou směnečnou žalobou uplatnil.

Již dříve v této práci jsme přiblížili, že ve zkráceném směnečném řízení dochází k vydání meritorního rozhodnutí, aniž by tomu předcházelo dokazování. Zákon soudu přesně vymezuje, které skutkové poznatky jsou nutné pro vydání meritorního rozhodnutí, a pokud soud svým přímým vnímáním příslušné skutkové poznatky nabude, je povinen na návrh žalobce ve věci meritorně rozhodnout. **Ve směnečném řízení jsou tedy zúženy možnosti vzniku stavu objektivní nejistoty o skutečnostech (stavu „non liquet“).**

Zúžení prostoru pro výskyt stavu non liquet pramení z paralelní existence dvou skutkových rovin směnečného řízení. Jak víme, kromě kauzální roviny sporu, která je v kauzálním řízení rovinou výlučnou, zde přibývá ještě další rovina, která je pro žalovaného ze své povahy vždy nepříznivá – rovina směnečná. Ve směnečném řízení nutno vždy rozlišovat, zda stav „non liquet“ nastal v rovině směnečné či v rovině kauzální. Jak si posléze vysvětlíme, stav „non liquet“ může ve směnečném řízení mít za následek aplikaci pravidel o důkazním břemeni pouze pokud nastal v rovině směnečné.

V části zkráceného směnečného řízení, která předchází vydání směnečného platebního rozkazu, stav „non liquet“ v kauzální rovině nemůže prakticky vůbec nastat, když před vydáním směnečného platebního rozkazu se soud kauzální rovinou zásadně nezabývá. V této fázi zkráceného směnečného řízení však stav „non liquet“ může nastat v rovině směnečné. Taková okolnost se projeví tím, že soud směnečný platební rozkaz nevydá. Prostor pro nejistotu o skutečnostech je zde však zásadně redukován; omezuje se pouze na pochybnosti soudu o pravosti či platnosti směnky. Jsou-li zde takové pochybnosti, soud návrh na vydání směnečného platebního rozkazu zamítne a zkrácené směnečné řízení se tudíž vůbec neuskuteční.

V opačném případě, tedy nejsou-li dány pochybnosti o pravosti či platnosti směnky, je soud povinen směnečný platební rozkaz vydat. Je tedy zřejmé, že již samotným **vydáním směnečného platebního rozkazu dává soud najevo, že ve skutkové rovině směnečné stav „non liquet“ nenastal** (není však vyloučeno, že nastane dodatečně, a to i v této rovině). Má-li

po vydání směnečného platebního rozkazu žalovaný uspět, tj. dosáhnout zrušení směnečného platebního rozkazu, může tohoto dosáhnout jak postupem v rovině směnečné, tak postupem v rovině kauzální (příp. jejich kombinací).

V rovině směnečné však bude k procesnímu úspěchu žalovaného třeba, aby žalovaný buď soud přesvědčil o tom, že pohledávka žalobce není po právu (optimální), anebo aby tvrzení žalobce o existenci směnečné pohledávky alespoň zpochybnil (třebaže ne vyvrátil). V případě úspěšného zpochybnění totiž dodatečně nastane ve směnečné rovině stav „non liquet“ a soud rozhodne podle pravidel o důkazním břemenu.

Pokud žalovaný ve směnečné rovině neuspěje (tj. nepodaří-li se mu dodatečně vyvolat stav nejistoty o existenci příslušné směnečné pohledávky, tím méně pak dodatečně vyvolat stav jistoty o její neexistenci) nezbyvá žalovanému než přesvědčit soud o neexistenci pohledávky v rovině kauzální. Pouhé vyvolání stavu „non liquet“ v rovině kauzální (narozdíl od roviny směnečné) však zde žalovanému k procesnímu úspěchu postačovat nebude. Zatímco v kauzálním řízení (kde jiná než kauzální rovina není přítomna) vede stav „non liquet“ k meritornímu rozhodování podle pravidel o důkazním břemenu, **ve směnečném řízení vede stav „non liquet“ v kauzální rovině k tomu, že soud rozhoduje podle skutkových znalostí v rovině směnečné.**

IV.3.1.3 Póly zjištěného skutkového stavu

Vzhledem k tomu, že skutkový stav, který potenciálně může být ve směnečném řízení zjišťován, je oproti kauzálnímu řízení složitější (je zde navíc přítomna rovina směnečná), je třeba za účelem následně uvedeného přehledu jednotlivých relací mezi zjištěným skutkovým stavem v obou rovinách bezpečně rozlišovat, k jakému skutkovému závěru soud v každé z obou skutkových rovin došel. V úvahu tak přicházejí **tři póly zjištěného skutkového stavu**, jimiž jsou „pozitivní jasno“, „nejasno“ (non liquet) a „negativní jasno“.

Od okamžiku vydání směnečného platebního rozkazu má soud v rovině směnečné **„jasno“** o tom, že uplatňovaná pohledávka je existentní, tj. **„pozitivní jasno“** ve směnečné rovině. Změní-li se v rovině směnečné toto **„pozitivní jasno“** posléze na **„nejasno“** (např. pochybnosti o pravosti podpisu emitenta), bude soud rozhodovat podle pravidel o důkazním břemenu. Změní-li se posléze ve směnečné rovině **„pozitivní jasno“** dokonce na **„negativní jasno“** (např. dodatečně zjištěná absence směnečné náležitosti, kterou žalovaný v řádné lhůtě namítl), soud meritorně rozhodne ve prospěch žalovaného.

Pokud k „*pozitivnímu jasnu*“ ve směnečné rovině“ přibude následně „*negativní jasno*“ v rovině kauzální (např. směnka kryla půjčku, ta však již prokazatelně byla vrácena), rozhodne soud ve prospěch žalovaného (zruší směnečný platební rozkaz). Pokud však k „*pozitivnímu jasnu*“ ve směnečné rovině následně přibude pouze „*nejasno*“ v rovině kauzální, soud rozhodne ve prospěch žalobce (ponechá směnečný platební rozkaz v platnosti). Jde o významné pravidlo směnečného dokazování: pokud žalobce obstál v rovině směnečné (dosáhl „*pozitivního jasna*“ ve směnečné rovině), případné pochybnosti soudu v rovině kauzální („*nejasno*“ v rovině kauzální) nepřipraví žalobce o meritorní procesní úspěch (nezaměňujme však na straně soudu pochybnosti o existenci pohledávky za jistotu o její neexistenci).

Zatímco „*negativní jasno*“ v kauzální rovině přebíjí „*pozitivní jasno*“ ve směnečné rovině, **pouhé „*nejasno*“ v kauzální rovině není způsobilé zvrátit „*pozitivní jasno*“ ve směnečné rovině.** Následně vyvolaný stav „non liquet“ v rovině kauzální tedy nemůže být důvodem ke zrušení směnečného platebního rozkazu. Pro úplnost dodejme, že ve prospěch žalobce bude pochopitelně rozhodnuto také tehdy, kdy „*pozitivní jasno*“ ve směnečné rovině bude doprovázeno „*pozitivním jasnem*“ i v kauzální rovině.

IV.3.2 Varianty zjištěného skutkového stavu

Vzhledem k existenci dvou rovin skutkového stavu může ve směnečném řízení nastat podstatně větší množství různých procesních situací ohledně zjištěného skutkového stavu než tomu je v kauzálním řízení. Dříve než k jejich výčtu přistoupíme, je třeba si nejprve ujasnit, jaké situace mohou ohledně zjištěného skutkového stavu nastat právě v kauzálním řízení. V dále uvedených přehledech budeme používat symbol „+“ pro označení stavu, kdy soud dospěl k pozitivnímu skutkovému zjištění stran existence uplatňované pohledávky (pohledávka je po právu, tj. „*pozitivní jasno*“); naopak symbol „-“ použijeme na znamení toho, že soud dospěl k negativnímu skutkovému zjištění stran existence uplatňované pohledávky (pohledávka není po právu, tj. „*negativní jasno*“). Symbolem „0“ pak budeme označovat podle kontextu jednak stav „non liquet“ a jednak rozhodování soudu podle pravidel o důkazním břemeni. V kauzálním řízení mohou nastat tyto situace ohledně zjištěného skutkového stavu:

Pořadové číslo možnosti	Kauzální rovina	Meritorní rozhodování	Komentář
1	+	+	Ve sporu soud nabyt subjektivní přesvědčení o existenci skutkových okolností zakládajících pohledávku žalobce. S největší pravděpodobností k tomuto stavu, příznivému pro žalobce, došlo v důsledku procesní aktivity žalobce, nelze však vyloučit ani možnost, že soud v rozporu s principem projednací provedl důkazy, které nebyly účastníky navrhovány, a na jejich základě dospěl ke skutkovému závěru, který je pro žalobce příznivý. Soud vydá rozsudek, jímž žalovanému uloží platební povinnost.
2	0	0	Ve sporu soud nenabyt ani přesvědčení o existenci skutkových okolností zakládajících pohledávku žalobce, ale ani přesvědčení o neexistenci těchto skutkových okolností. Nastal stav „non liquet“. Soudu nezbyvá než rozhodnout podle pravidel o důkazním břemenu. ⁴⁰
3	-	-	Ve sporu soud nabyt subjektivní přesvědčení o neexistenci skutkových okolností zakládajících pohledávku žalobce. Procesní aktivita žalovaného zřejmě byla efektivnější než procesní aktivita žalobce, nelze však vyloučit ani možnost, že soud, v rozporu s principem

⁴⁰ Nejsou-li dány zvláštní okolnosti, soud v takovém případě žalobu zpravidla zamítne.

			projednacím, provedl důkazy, které nebyly účastníky navrhovány, a na jejich základě dospěl skutkovému závěru, který je příznivý pro žalovaného. Soud vydá rozsudek, jímž žalobu zamítne.
--	--	--	--

Naproti tomu v řízení směnečném, kde je kromě roviny kauzální dána také rovina směnečná, může přirozeně dojít k většímu množství kombinací; většímu množství možností týkajících se zjištěného skutkového stavu. Je třeba si uvědomit, že **rovina směnečná je rovinou primární**, zatímco rovina kauzální je rovinou sekundární. Nejde přitom o vztah nadřízenosti a podřízenosti. Jde o vyjádření toho, že kauzálního skutkového stavu se může příslušná procesní strana s úspěchem dovolat teprve tehdy, když soud nabude subjektivní přesvědčení o tom, že příslušný kauzální skutkový stav skutečně odpovídá (reflektuje) ten směnečný vztah, jehož se žalobce žalobou dovolával.

Oproti řízení kauzálnímu, v němž mohou nastat ohledně zjištěného skutkového stavu pouze tři možné situace (viz shora), ve směnečném řízení je (v důsledku existence nadstandardní směnečné roviny) dán prostor pro devět různých kombinací zjištěného skutkového stavu:

Pořadové číslo možnosti	Směnečná rovina	Kauzální rovina	Meritorní rozhodování	Komentář
1	+	+	+	Jde o optimální kombinaci pro žalobce. Je poněkud zvláštní, že tato kombinace, která je pro žalobce optimální, nemůže ve zkráceném směnečném řízení nastat, pokud by žalovaný vůbec nepodal kauzální námitky. ⁴¹ Žalovaný buď nevznesl

⁴¹ Podání směnečných námitek žalovaným však i tak nutno vnímat jako procesní úkon pro žalobce nepříznivý.

				<p>žádnou ryze směnečnou námitku, anebo ji vnesl, ale nepodařilo se mu existenci pohledávky v rovině směnečné vyvrátit ani zpochybnit. Žalovaný se očividně pokusil soud o neexistenci pohledávky přesvědčit v rovině kauzální (pokud by se o to žalovaný nepokusil, soud by se kauzální rovinou vůbec nezabýval, a nemohl by tedy dospět k žádnému názoru v rovině kauzální – v kauzální rovině by tak místo „+“ muselo být „0“). Žalobce však musel být procesně aktivní i v rovině kauzální (leda by soud prováděl důkazy v jeho prospěch v rozporu s principem projednáním), když existence pohledávky byla prokázána nakonec i v této (kauzální) rovině. Soud ponechá směnečný platební rozkaz v platnosti.</p>
2	+	0	+	<p>Žalovaný buď nevznesl žádnou ryze směnečnou námitku, anebo ji vznesl, ale nepodařilo se mu existenci pohledávky v rovině směnečné vyvrátit ani zpochybnit. Kauzální námitky pak žalovaný buď vůbec nevznesl, a soud se tedy kauzou vůbec nezabýval, anebo je vznesl a podařilo se mu právě jen zpochybnit, nikoliv však vyvrátit, existenci pohledávky v kauzální rovině. To však pro úspěch žalovaného nestačí, neboť „<i>nejasno</i>“ v rovině kauzální nepřebíjí „<i>jasno</i>“</p>

				v rovině směnečné. Soud ponechá směnečný platební rozkaz v platnosti.
3	+	-	-	Žalovaný buď nevznesl žádnou ryze směnečnou námitku, anebo ji vznesl, ale nepodařilo se mu existenci pohledávky v rovině směnečné vyvrátit ani zpochybnit. Žalovaný však (také) vznesl námitku kauzální a přesvědčil soud o tom, že v rovině kauzální pohledávka neexistuje. „ <i>Negativní jasno</i> “ (tj. vnitřní přesvědčení soudu o neexistenci pohledávky) v kauzální rovině přebíjí „ <i>pozitivní jasno</i> “ v rovině směnečné. Směnečný platební rozkaz bude soudem zrušen.
4	0	+	?	Tento (zřejmě nejvíce diskutabilní) případ bude podrobněji rozebrán dále v textu.
5	0	0	-	Žalovaný vznesl ryze směnečnou námitku a podařilo se mu zpochybnit, nikoliv však vyvrátit, existenci pohledávky ve směnečné rovině (např. soud nemá ani přes písmoznalecký posudek jistotu ohledně pravosti podpisu na směnce). Kauzální námitky pak žalovaný buď vůbec nevznesl, a soud se tedy kauzou vůbec nezabýval, anebo je vznesl a podařilo se mu právě jen zpochybnit, nikoliv však vyvrátit, existenci pohledávky v kauzální rovině. Soud bude rozhodovat podle pravidel o důkazním břemeni. Lze mít

				zato, že zruší směnečný platební rozkaz, když žalobce své důkazní povinnosti v odpovídající míře nedostál.
6	0	-	-	Žalovaný vznesl ryze směnečnou námitku a podařilo se mu zpochybnit, nikoliv však vyvrátit, existenci pohledávky ve směnečné rovině (např. soud nemá ani přes písmoznalecký posudek jistotu ohledně pravosti podpisu na směnce). Žalovaný však také vznesl námitku kauzální a přesvědčil soud o tom, že v rovině kauzální pohledávka neexistuje. „ <i>Negativní jasno</i> “ (tj. vnitřní přesvědčení soudu o neexistenci pohledávky) v kauzální rovině přebíjí „nejasno“ v rovině směnečné. Směnečný platební rozkaz bude soudem zrušen.
7	-	+	-	Žalovaný vznesl ryze směnečnou námitku a podařilo se mu vyvrátit existenci pohledávky ve směnečné rovině (např. písmoznaleckým posudkem bylo dokázáno, že podpis na směnce není pravý). „ <i>Negativní jasno</i> “ v rovině směnečné vždy ve směnečném řízení vede k procesnímu neúspěchu žalobce (soud se kauzálními skutečnostmi vůbec nebude zabývat). Směnečný platební rozkaz bude soudem zrušen.
8	-	0	-	dtto

9	-	-	-	dtto
---	---	---	---	------

Předpokládáme-li shora v souvislosti s každou z devíti možných variant zjištěného skutkového stavu způsob, jímž soud bude meritorně rozhodovat, lze výše uvedené závěry podpořit judikaturou. Některé z výše uvedených variant, zejména možnost první, osmá a devátá, však vysvětlení jistě nevyžadují.

Na podporu (potvrzení) meritorního rozhodování ve variantě třetí (a šesté a deváté) nám poslouží rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.06.2002, sp. zn. 29 Odo 705/2001. V rámci předmětného směnečného řízení žalovaná úspěšně namítala neexistenci kauzálního vztahu (neplatnost smlouvy, kterou směnka měla krýt). Soud po provedených zjištěních v kauzální rovině se k této kauzální námitce přiklonil. Zde tedy soud dospěl k „negativnímu jasnu“ v rovině kauzální, a zrušil svůj směnečný platební rozkaz dříve vydaný. Tento postup soudu prvního stupně následně obstál jak v odvolacím tak dovolacím řízení. Neboť v rovině směnečné žalovaná nebrojila, a tedy ani neobstála, jde o potvrzení kombinace třetí („negativní jasno“ v rovině kauzální přebíjí „pozitivní jasno“ v rovině směnečné). Potvrzením kombinace třetí se však a *minori ad maius* potvrzuje také kombinace šestá a devátá, neboť přebíjí-li „negativní jasno“ v rovině kauzální dokonce i „pozitivní jasno“ v rovině směnečné, přebíjí „negativní jasno“ v rovině kauzální tím spíše i „nejasno“ v rovině směnečné, resp. potvrzuje „negativní jasno“ v rovině směnečné.

Nejvíce pochybností z devíti výše uvedených variant vzbuzuje **varianta č. 4**, tedy stav, kdy soud dospěl k „nejasnu“ ve směnečné rovině, avšak zároveň k „pozitivnímu jasnu“ v rovině kauzální. Jde o situaci velmi nepravděpodobnou, k níž se publikovaná judikatura zatím nevyjádřila. Nejprve si přiblížme postup, jímž by muselo k takové situaci dojít. Žalobce podá návrh na vydání směnečného platebního rozkazu. Žalovaný podá v řádné lhůtě odůvodněné námitky, a to jak námitky ryze směnečné, tak námitky kauzální. V dalším řízení vyjde najevo, že existence směnečné pohledávky je skutečně pochybná („non liquet“ ve směnečné rovině).

Nejpravděpodobněji by k tomu mohlo dojít tak, že žalovaný v námitkách zpochybní pravost podpisu, přičemž ze znaleckého posudku, následně vyžádaného soudem, vyplyne, že pravost příslušného podpisu nelze potvrdit ani vyvrátit. Zároveň však, na základě kauzálních námitek uplatněných žalovaným, soud uskuteční taková zjištění skutkového stavu, z nichž vyplyne, že v kauzální rovině skutečně žalovaný byl žalobci dlužen, přičemž tento kauzální vztah, jak soudem zjištěno, skutečně připouštěl existenci paralelního směnečného vztahu (např. kauzální vztah měl být podle dohody zajištěn směnkou). Soud však neshledal jistým,

zda právě žalobcem předložená směnka skutečně je příslušnou směnkou a zda je po právu. Jak v takovém případě soud rozhodne? Ponechá přes pochybnosti ve směnečné skutkové rovině směnečný platební rozkaz v platnosti jen proto, že v rovině kauzální byl žalovaný žalobci dlužen?

Jsme toho názoru, že nikoliv. Žalobním důvodem byla od počátku směnka. Právě na jejím základě bylo meritorně rozhodnuto směnečným platebním rozkazem. V primární (směnečné) skutkové rovině však následně žalobce neobstál, když žalovanému se podařilo směnečnou pohledávku, opírající se o žalobcem předkládanou směnku, zpochybnit. Odpadl tak skutkový předpoklad, o němž právě se opíral směnečný platební rozkaz. Směnečný platební rozkaz tak je třeba zrušit. Podařilo-li se žalobci v kauzální rovině existenci peněžité pohledávky za žalovaným prokázat, má žalobce možnost (nebude-li však jeho kauzální pohledávka již promlčena) s úspěchem se domáhat své pohledávky v jiném řízení.

Výše uvedený výklad však přiléhá právě k nejobvyklejšímu předchozímu postupu v řízení, a sice předpokládá, že celé řízení bylo původně zahájeno návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu. V úvahu však přicházejí další možnosti. Jednak je zde možnost, že žalobce od počátku uplatnil v žalobě jak kauzální, tak směnečné důvody existence své směnečné pohledávky. V rámci takto zahájeného řízení pak následně soudu předložil směnku v prvopise a navrhl vydání směnečného platebního rozkazu. Bude-li posléze, z důvodů uvedených výše, směnečný platební rozkaz zrušen, řízení bude prakticky v tomtéž stavu, jako před podáním návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu. Soud pak bude moci v rámci tohoto řízení uplatnit kauzální zjištění, příznivá pro žalobce, byť uskutečněná v rámci projednávání směnečných námitek.

Především pak zde ale zůstává možnost prakticky snad nevýznamná, avšak o to významnější pro zjišťování směnečněprocesních zákonitostí, a sice, že žalobce od počátku řízení uplatňoval svou pohledávku pouze jako pohledávku směnečnou, avšak nikdy soudu nenavrhl vydání směnečného platebního rozkazu. Jde tedy o postup cestou směnečného řízení v jeho nezkrácené formě. Pokud soud by pochyboval („non-liquet“) o oprávněnosti směnečné pohledávky žalobce za žalovaným, přičemž jiným důvodem by žalobce svou žalobu neodůvodňoval, je předně otázka, jak by soud dospěl k jakýmkoliv kauzálním zjištěním a ke zjištěním, že žalobcem uplatněná směnečná pohledávka a příslušná kauza jsou ve vzájemné relaci. Zřejmě tak, že tyto kauzální skutečnosti by mu prezentoval žalovaný (např. v domnění, že z těchto kauzálních skutečností vyplývá právní závěr, že směnka kryje nedluh). Soud by posléze dospěl k závěru, že tyto kauzální skutečnosti jsou prokázány (ať už tím, že žalobce by se o nich následně vyjádřil shodně, nebo tím, že žalovaný by tyto kauzální skutečnosti soudu

prokázal). Soud by však, v rozporu s očekáváním žalovaného, dospěl v kauzální rovině k závěru pro žalobce příznivému, tj. že zjištěný kauzální stav nasvědčuje existenci peněžité pohledávky za žalovaným.

Nyní se nabízí pro zúčastněné procesní subjekty otázka, jak v této situaci postupovat. Žalobce předně nemá naději, že jeho směnečné žalobě bude z původního (směnečného) žalobního titulu vyhověno. Jistě tedy bude usilovat o změnu žaloby podle ustanovení § 95 odst. 1 OSŘ. Připustí soud změnu žaloby? Ustanovení odst. 2 § 95 OSŘ soudu v připuštění změny žaloby nebrání, když výsledky dosavadního řízení (kauzální zjištění pro žalobce příznivá) by zjevně mohly být podkladem pro řízení o změněné žalobě. K takové procesní situaci (ovšem opět jen ve vztahu ke zkrácenému směnečnému řízení) se již judikatura vyjádřila v podobě rozsudku Vrchního soudu v Praze, kde se podává: *V řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu nelze připustit změnu návrhu, v níž žalobce požaduje, aby mu pohledávka byla přiznána z jiného důvodu než ze směnky.*⁴²

Lze mít zato, že stejný závěr by měl platit i pro směnečné řízení nezkrácené (soud by změnu směnečné žaloby na žalobu kauzální připustit neměl). Závazek ze směnky je abstraktním závazkem a je jediným a dostatečným důvodem k placení. Jedna směnka může krýt (zejména zajišťovat) i více kauzálních pohledávek. Každá z těchto kauzálních pohledávek ovšem má svůj samostatný hmotněprávní osud a svůj osud má také související pohledávka směnečná. Zvláště patrná je hmotněprávní samostatnost jednotlivých těchto pohledávek z hlediska promlčení. Zahájením řízení o (výlučně) směnečné žalobě nelze stavět promlčení neurčitého okruhu kauzálních pohledávek, které žalobce ve své žalobě nijak nevymezil.

Žalovat výlučně abstraktně, a posléze, v důsledku procesního neúspěchu v abstraktní poloze, k abstraktnímu závazku hledat dodatečně kauzu, resp. využít kauzy, která v řízení vyšla najevo – takový postup by soudem být akceptován neměl. Na podporu tohoto názoru uveďme názor Vrchního soudu v Praze, již dříve v této práci zmíněný, kde tento soud projevil značnou přísnost při rozlišování jednotlivých žalovatelných věcí (hmotněprávních vztahů), aniž by přitom vůbec opustil hranice směnečné skutkové roviny: *Není-li v žalobě požadováno zaplacení směnky cizí (též) z důvodu, že žalovaný směnku cizí vystavil, není možné dle čl. I. § 43 odst. 1 zákona směnečného a šekového uložit žalovanému jako výstavci povinnost směnku*

---

⁴² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 03.11.1999, sp. zn. 9 Cmo 762/99.

zaplatit, neboť by tím bylo rozhodnuto v jiné věci, než která byla předmětem řízení určeného obsahem žaloby.⁴³

IV.3.3 Základy směnečněprocesní strategie

Při svém procesním postupu směnečným řízením má každá z racionálně postupujících procesních stran na paměti tyto dvě základní pravidla, jimiž soud ve směnečném řízení meritorně zohledňuje zjištěný skutkový stav:

- a) „*Negativní jasno*“ v kterékoliv skutkové rovině přebíjí jakýkoliv stav druhé skutkové roviny (vede k meritornímu procesnímu neúspěchu žalobce).
- b) „*Pozitivní jasno*“ v rovině směnečné přebíjí „*nejasno*“ v rovině kauzální (nemá-li soud pochybnosti o kvalitě směnky, dosáhne žalobce meritorního procesního úspěchu i v případě pochybností, zda směnce odpovídá nějaká pohledávka v kauzální rovině).

Z prvního výše uvedeného pravidla vyplývá, že primárním zájmem žalobce je, aby se soud po vydání směnečného platebního rozkazu pokud možno kauzální rovinou vůbec nezabýval. Pokud se soud nebude kauzální rovinou zabývat, je eliminováno nebezpečí, že dojde v kauzální rovině k „*negativnímu jasnu*“. Žalobce samozřejmě nemůže ovlivnit, zda žalovaný podá kauzální námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu či nikoliv. Žalobce se však může vyvarovat své procesně strategické chyby spočívající v tom, že by v žalobě (návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu) sám líčil nějaké kauzální okolnosti.

Ve směnečném řízení je zásadně na tom, kdo argumentuje kauzou, aby doložil, že **kauza skutečně souvisí s uplatňovanou směnkou**. Zpravidla půjde o stranu žalovanou. Strana žalující totiž k příznivému rozhodnutí žádná kauzální zjištění na straně soudu nepotřebuje (obstojí-li v rovině směnečné). Ke kauzálním tvrzením a k navrhování důkazů v kauzální rovině i procesně opatrný žalobce přistoupí teprve tehdy, kdy žalovanému se jednak daří soud přesvědčit o tom, že směnka kryje konkrétní kauzu, a zároveň hrozí, že z této směnečně relevantní kauzy vyplyne, že pohledávka žalobce není po právu.

Racionální scénář směnečného řízení, v němž obě procesní strany postupují ze svého hlediska procesně opatrně, je tedy přibližně tento:

- 1) Žalobce předkládá soudu směnku a dovolává se pohledávky ve směnečné rovině. Žalobce nečiní žádná skutková tvrzení v rovině kauzální. Pokud by žalobce uskutečnil jakékoliv tvrzení v rovině kauzální, napomohl by tím žalovanému. Když totiž žalovaný bude shodně

---

⁴³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 09.01.2001, sp. zn. 9 Cm 204/2000.

tvrdit, že směnka skutečně souvisí s žalobcem tvrzenou kauzou, soud pravděpodobně vezme tato shodná skutková tvrzení za svá, a žalovaný již nebude muset dokazovat relaci mezi směnkou a kauzou. I když žalobce nepochybuje o tom, že žalovanému se podaří prokázat relaci mezi směnkou a konkrétní kauzou, není z hlediska žalobce důvodu se k jakékoliv kauze hlásit jako první.

- 2) Žalovaný (pokud má argumenty) brojí v rovině směnečné (dovolává se nedostatku náležitostí směnky apod.)
- 3) Žalovaný označuje soudu kauzu, s níž uplatňovaná směnka souvisí, a činí důkazní návrhy, z nichž má vyplynout relace mezi směnkou a jím označenou kauzou. Žalovaný např. předloží soudu nájemní smlouvu, v níž se podává, že žalovaný jako nájemce měl vystavit ve prospěch žalobce jako pronajímatele blankosměnku k zajištění případné budoucí pohledávky žalobce za žalovaným, vyplývající z neuhrazeného nájemného.
- 4) Žalovaný uskutečňuje tvrzení ve snaze přesvědčit soud, že z hlediska kauzy, kterou směnka kryje, není pohledávka žalobce po právu. Navážeme-li na příklad uvedený shora ad) 3), žalovaný např. může soudu předložit potvrzení banky, z něhož vyplývá, že veškeré nájemné vyplývající z příslušného nájemního vztahu mezi žalobcem a žalovaným, již bylo uhrazeno.
- 5) Na postup žalovaného ad) 2) shora je reagováno tak, že žalobce vznáší důkazní návrhy podporující existenci pohledávky ve směnečné rovině (např. návrh na důkaz písmoznaleckým posudkem).
- 6) Na postup žalovaného ad) 3) a 4) shora je reagováno podle možností buď tak, že žalobce se snaží soud přesvědčit o tom, že směnka kryje (také či pouze) jinou kauzu, než je ta, která je tvrzena žalovaným (např. předloží soudu směnečné vyplňovací prohlášení vystavené žalovaným, z něhož vyplývá, že kromě zajištění samotného nájemního vztahu byl žalobce blankosměnku oprávněn vyplnit a uplatnit také v souvislosti s pohledávkami dodavatele elektrické energie souvisejícími s dodávkami elektrické energie do předmětu nájmu), nebo tak, že žalobce soud přesvědčuje o existenci své pohledávky z hlediska kauzy, která je tvrzena žalovaným (tedy žalobce v podstatě přistupuje na žalovaným tvrzenou kauzu – vzhledem k výše uvedenému případu žalobce např. předloží soudu výpis z bankovního účtu, z něhož vyplývá, že některé platby odpovídající měsíčnímu nájemnému nebyly ve prospěch žalobcova účtu připsány).

IV.4 Zjišťování pravosti podpisu na směnce

IV.4.1 Úloha soudu při zjišťování pravosti podpisu na směnce

Ve směnečném řízení nelze vyloučit využití jakéhokoliv z důkazních prostředků, které OSŘ připouští. I ve směnečném řízení nepochybně platí pravidlo ztělesněné ustanovením § 125 OSŘ, a sice pravidlo, že za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Přesto však se ve směnečném řízení jeden z důkazních prostředků objevuje s pozoruhodnou pravidelností. Jak název této kapitoly napovídá, jde o písmoznalecký posudek.

V této části práce se nebudeme věnovat pouze písmoznalecké expertíze (ve smyslu formálním), ale především písmoznalectví jako takovému. Půjde ovšem spíše o nastínění základních písmoznaleckých zákonitostí a postupů. I taková částečná znalost nám může pomoci, abychom při pohledu do konkrétního písmoznaleckého posudku posoudili, zda takový písmoznalecký posudek nevykazuje nějaké základní nedostatky, pro které by bylo možno jej zpochybnit. Nutno upozornit, že okruh odborné literatury zabývající se písmoznalectvím je velmi omezený (podstatně širší okruh literatury se pak zabývá grafologií, avšak taková literatura často není dostatečně seriózní a pro účely této práce sloužit nemůže). Nejkomplexnější odbornou publikací zabývající se písmoznalectvím je zřejmě nadále publikace *Úvod do studia písmoznalectví*⁴⁴ a právě z této publikace v této části práce čerpáme odborné písmoznalecké poznatky. Zaměříme se samozřejmě především na zjišťování pravosti podpisu. Přestože zjišťování pravosti podpisu vykazuje oproti jinému textu některá zásadní specifika, základní postupy identifikace písma se však uplatní i zde, proto je nemůžeme opomenout.

Potřeba písmoznaleckého posudku v konkrétním směnečném řízení obvykle vyplyne z takového postupu žalovaného, kdy tento (obvykle v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu) namítne nepravost podpisu na směnce. Námitka nepravosti podpisu je přitom námitkou velmi obvyklou; jde o typickou obranu pro směnečné řízení. Směnečná řízení, zejména zkrácená směnečná řízení, bychom mohli celkem opodstatněně rozlišovat do svou skupin, podle toho, zda v příslušném řízení došlo k řádnému podání obrany spočívající

---

⁴⁴ *Petera, J., Borský, O. Úvod do studia písmoznalectví. Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 35, Praha, 1975.*

v tvrzení nepravosti podpisu na směnce (v dalším textu budeme používat termín „námitka nepravosti podpisu“, bez ohledu na to, zda jde skutečně o námitku ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ, anebo o ekvivalentní obranu v nezkráceném směnečném řízení). Námitka nepravosti podpisu totiž ve většině případů rozhodne o tom, zda vůbec bude docházet k nějakému dokazování ve směnečné rovině či nikoliv.

Námitka nepravosti podpisu je námitkou směnečnou, tedy takovou, kterou se žalovaný pohybuje ve směnečné skutkové rovině směnečného sporu. Provedením příslušného důkazu (především písmoznaleckého posudku) se tedy objasní skutkové okolnosti v rovině směnečné. Byl-li vydán směnečný platební rozkaz, je námitka nepravosti podpisu nepochybně podmínkou toho, aby se soud pravostí podpisu jakkoliv zabýval. Bez této písemné námítky žalovaného, podléhající přísné třídní koncentrační lhůtě, nemá soud možnost jakkoliv zohlednit nepravost podpisu na směnce, třebaže by posléze v dalším průběhu zkráceného směnečného řízení taková okolnost vyšla najevo. Na druhou stranu nutno konstatovat, že jakkoliv je námitka nepravosti podpisu pro provedení písmoznaleckého posudku podmínkou, neznamená to ovšem, že by v důsledku této námítky soud vždy musel skutečně příslušného znalce ustanovit. Přestože takový postup v praxi bude obvyklý, povinnost soudu vyžádat v reakci na námitku nepravosti podpisu posudek znalce z OSŘ nevyplývá.

Pokud žalovaný uspokojivě doloží, že podpis na směnce je zcela odlišný od obvyklého podpisu výstavce směnky (např. důkazním návrhem v podobě listin směřujících ke vzniku aktu aplikace veřejného práva, podepsaných výstavcem v různých časových obdobích), je zřejmé, že identifikace odlišností těchto podpisů nevyžaduje odborných znalostí. Pokud soud o nepravosti podpisu nepochybuje a má zato, že ani písmoznalecký posudek by jeho názor na pravost (resp. nepravost) podpisu nezvrátil (také závěr znaleckého posudku podléhá zásadě volného hodnocení důkazů), nebylo by procesně ekonomické, kdyby měl soud v příslušném řízení nadbytečně ustanovit znalce.

Nastat může i situace opačná, tedy situace, kdy soud nebude pochybovat naopak o pravosti podpisu. Takových případů však nebude mnoho. Mohlo by se snad jednat o případy mimořádně dlouhých a specifických podpisů v kombinaci s jistými písmoznaleckými znalostmi na straně konkrétního soudce. Specifickým případem by byla např. situace, kdy v řízení by vyšlo najevo, že směnečně zavázaná osoba používala k podpisům veškerých listin s právním významem speciálního inkoustu, umožňujícího identifikaci, a to jak v době před

emisí příslušné směnky, tak po ní, přičemž emitent důsledně dbal o zamezení přístupu jiným osobám k tomuto inkoustu.⁴⁵

IV.4.2 Podpis úředně ověřený

IV.4.2.1 Právní úprava ověřování podpisu

Právní úprava ověřování pravosti podpisu v současné době není jednotná a je obsažena jednak v zákoně č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), a dále pak v zákoně č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o ověřování“), který upravuje ověřování prováděné pověřenými krajskými, obecními a jim naroveň postavenými úřady v rámci výkonu přenesené působnosti státní správy. Dále je v této souvislosti třeba uvést úpravu tzv. prohlášení advokáta o pravosti podpisu podle zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, které umožňuje nahradit úřední ověření podpisu vyžadované zvláštními právními předpisy.

Ve srovnání s předchozím zákonem č. 41/1993 Sb., je **zákon o ověřování** komplexnější a podrobnější právní úpravou. Ve své části první mj. označuje působnost na úseku ověřování shody opisu nebo kopie s listinou (vidimace) a ověřování pravosti opisu (legalizace) za výkon státní správy (resp. přenesené působnosti), kterou vykonávají ministerstvo vnitra, krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, úřady městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a úřady městských částí hl.m. Prahy, jejichž seznam stanoví zvláštní předpis – vyhláška ministerstva vnitra a újezdní úřady.

Prováděním legalizace jsou pověřeni úředníci územních samosprávních celků, kteří prokáží odbornou způsobilost složením zkoušky. Legalizace se provádí pouze v úředních místnostech úřadu. Na jiném vhodném místě lze provést legalizaci jen ze závažných důvodů. Evidence vidimací a legalizací se vede ve svázané ověřovací knize s tiskopisy číslovanými v souvislé řadě. „Legalizací“ se ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 zákona o ověřování rozumí ověření, že žadatel listinu před ověřující osobou vlastnoručně podepsal nebo podpis na listině

---

⁴⁵ I v těchto případech však, pokud by soud písmoznalecký posudek nevyžádal, by zřejmě byly založeny pochybnosti o tom, zda skutkový stav byl v příslušném směnečném řízení skutečně dostatečně objasněn. Pokud soud bez přiměřených důvodů (tyto důvody bude soud muset v odůvodnění rozsudku uvést s ohledem na ustanovení § 157 odst. 2 OSŘ) přes námitku nepravosti podpisu nevyžádá písmoznalecký posudek, jistě se tím v každém takovém případě vytváří prostor pro naplnění odvolacího důvodu podle ustanovení § 205 odst. 2 b) (soud nepřihlédl k odvolatelem tvrzeným skutečnostem, popř. k důkazním návrhům).

uznal za vlastní. V zákoně o ověřování je zdůrazněno, že legalizací se nepotvrzuje správnost ani pravdivost údajů uvedených v listině ani jejich soulad s právními předpisy a že úřad neodpovídá za obsah listiny. V ustanovení § 12 zákona o ověřování se podrobně určuje obsah ověřovací doložky, z níž musí být zejména patrné, kdo legalizaci žádá, jakým dokladem prokazuje svou totožnost a dále konstatování, zda listinu před úředníkem podepsal či zda byl podpis na listině již učiněn a žadatel ho označil za svůj vlastní.

Jako součást notářské činnosti podle ustanovení § 74 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád“) je prováděna **legalizace podpisu notáři**. Tato úprava je na rozdíl od detailní úpravy obsažené v zákoně o ověřování stručná. Legalizací podle ustanovení § 74 odst. 1 notářského řádu notář ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní. Rovněž v případě legalizace stanoví notářský řád obsah ověřovací doložky a vylučuje odpovědnost notáře za obsah listiny při legalizaci.

Zvláštní formu legalizace podpisu představuje i postup upravený v ustanovení § 25a a násl. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, který umožňuje, aby advokát, za splnění zákonem stanovených podmínek, nahradil úřední ověření podpisu vyžadované zvláštními právními předpisy svým prohlášením se stejnými účinky. Toto **prohlášení advokáta** je přitom možné učinit pouze tehdy, pokud advokát listinu sám sepsal nebo ji jednajícím osobou ji před advokátem vlastnoručně podepsala. Zákon o advokacii dále stanoví i obsah prohlášení o pravosti podpisu, které představuje obdobu ověřovací doložky.⁴⁶

IV.2.2.2 Závaznost legalizace podpisu pro soudní řízení

Postup soudu v případech, kdy podpis na směnce je úředně ověřen, zaslouží zvláštní pozornost. Taková okolnost nepochybně poskytuje soudu relativně nejširší prostor pro procesní postup, který nebude spočívat v ustanovení znalce a ve vyžádání písmoznaleckého posudku. Primární otázkou v tomto ohledu je, zda úřední ověření podpisu na směnce je pro soud závazné, tedy zda je soud vůbec oprávněn (k námitce žalovaného) se pravostí úředně ověřeného podpisu na směnce zabývat. Odpověď na tuto otázku vyplývá z interpretace ustanovení § 134 a 135 OSŘ, jimiž zákonodárce stanoví specifickou procesní relevanci aktů orgánů veřejné moci.

---

⁴⁶ Koukal, P. Právní úprava ověřování listin a pravosti podpisů. Právní zpravodaj, 2006, č. 2.

Podle ustanovení § 134 OSŘ platí, že listiny, vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno. Toto zákonné ustanovení tedy soudu v přezkoumání pravosti úředně ověřeného podpisu zjevně nebrání. Předně úřední ověření není vůbec listinou, tedy ani veřejnou listinou, ale formálním potvrzením veřejnoprávního aktu (listinou je v našem případě směnka, přičemž její vystavení je úkonem soukromoprávním, tedy jde o listinu soukromého práva). Především ale ani v případě veřejnoprávních listin není tato zákonem stanovená domněnka pravdivosti nevyvratitelná (pravdivost toho, co je osvědčeno nebo potvrzeno, je potvrzena pouze tehdy, není-li prokázán opak).

Ustanovení § 135 odst. 1 OSŘ pak stanoví, že soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobní stavu; není však vázán rozhodnutím v blokovém řízení. Okruh veřejnoprávních aktů, které jsou pro soud závazné, je tedy vymezen tak, že úřední ověření podpisu na směnce nelze do těchto případů v žádném případě podřadit (nejedná se o rozhodnutí o deliktu ani o osobním stavu).

Pro shora položenou otázku, tj. zda soud je vázán dřívějším úředním ověřením podpisu na směnce, bude nejpodstatnější výklad ustanovení § 135 odst. 2 OSŘ. V tomto zákonném ustanovení se v návaznosti na ustanovení § 135 odst. 1 OSŘ podává, že otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud jinak posoudit sám, avšak bylo-li o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází. Naše otázka tak v podstatě splývá s interpretací pojmu „rozhodnutí“ uvedeného ve druhé větě ustanovení § 135 odst. 2 OSŘ.

Úřední ověření podpisu je nepochybně aktem aplikace veřejného práva s deklaratorní povahou, podle názoru autora této práce však není rozhodnutím, a to ani ve smyslu tohoto zákonného ustanovení. Nejlépe je tento závěr patrný na situaci, kdy osoba odlišná od osoby směnečně zavázané by uznala za vlastní podpis na směnce, který by jí ve skutečnosti nenáležel. Mohlo by akt aplikace veřejného práva něco změnit na faktu, že směnka by ve skutečnosti nebyla nosičem podpisu osoby, vůči níž směřuje směnečná žaloba? Takový závěr je třeba odmítnout. Pokud absentuje na směnce podpis žalovaného, je v příslušném směnečném řízení jeho pasivní věcná legitimace vyloučena.

Na základě výše uvedených úvah je třeba učinit závěr, že **soud je oprávněn přezkoumávat i pravost takového podpisu, který byl úředně ověřen**. Pokud tedy žalovaný

ve směnečném řízení argumentuje tím, že podpis na směnce, byť tento je úředně ověřen a ověření svědčí o původcovství žalovaného, není jeho podpisem, soud by měl takovou námitku každopádně vzít v potaz. Pokud však žalobce dostal své důkazní povinnosti tak, že předložil soudu směnku s úředně ověřeným podpisem žalovaného, je zřejmé, že této své povinnosti dostal prakticky v nejvyšší možné míře. Nyní je na žalovaném, aby soud přesvědčil o opaku: k tomu je třeba odpovídajícím (velmi přesvědčivým) způsobem plnit povinnost tvrzení i povinnost důkazní. Není však pravdou, že by při této zvýšené míře svých procesních povinností žalovaný nemohl procesně obstát.

Tvrzení žalovaného, že k úřednímu ověření došlo v důsledku trestné činnosti pracovníka příslušného orgánu veřejné moci, doložené odkazem na probíhající trestní řízení a doprovázené důkazním návrhem v podobě písmoznaleckého posudku, by jistě mohlo vychýlit závěry o skutkovém stavu na straně soudu do původní polohy. Připusťme však, že jakkoliv přezkoumávání pravosti úředně ověřeného podpisu není vyloučeno a námitky nepravosti úředně ověřeného podpisu tak nelze procesně ignorovat, v praxi je taková námitka velmi vzácná (ostatně vzácný je i sám fakt úředního ověření podpisu na směnce). Je zcela správné, pokud soud v reakci na zpochybnění pravosti úředně ověřeného podpisu od žalovaného v souladu s ustanovením § 141 odst. 1 OSŘ vyžaduje zálohu na náklady tohoto důkazu. Pravděpodobnost, že půjde o námitku neopodstatněnou (šikanózní) je v případě námitky nepravosti úředně ověřeného podpisu nepochybně velmi vysoká.

IV.4.3 Písmoznalecký posudek

IV.4.3.1 Osoba znalce

Problematikou jmenování znalců a znalecké činnosti se zabývá především zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoZT“), a v návaznosti na tento zákon dále vyhláška č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška“). Ke jmenování znalcem je třeba, aby budoucí znalec splňoval několik zákonem stanovených podmínek, z nichž zvláštní význam má podmínka odbornosti podle § 4 odst. 1 b) ZoZT. V tomto ustanovení ZoZT se podává, že budoucí znalec musí mít potřebné znalosti a zkušenosti z oboru, v němž má jako znalec působit, přičemž jmenovat lze především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou činnost, jde-li o jmenování pro obor, v němž je taková výuka zavedena.

Ovšem v České republice **v oboru písmoznalectví není formální výuka zavedena.** Jak vyplývá z ustanovení § 2 ZoZT, znalce jmenuje pro jednotlivé obory ministr spravedlnosti nebo předseda krajského soudu v rozsahu, v němž je ministrem k tomu pověřen. Z ustanovení § 5 ZoZT vyplývá, že ke jmenování znalce má dojít na základě výběru mezi osobami, které splňují podmínky pro jmenování. Návrhy na jmenování znalce mohou podat státní orgány, vědecké instituce, vysoké školy, dále organizace, u nichž pracují osoby přicházející v úvahu, jakož i příslušné orgány společenských organizací, jestliže to vyplývá z úkolů těchto organizací. Znalce však může být jmenován též ten, kdo sám o jmenování požádá. Podle ustanovení § 2 vyhlášky provádějí výběr znalců krajské soudy, a to v součinnosti se státními orgány, vědeckými institucemi, vysokými školami a hospodářskými i společenskými organizacemi.

Má-li ministr spravedlnosti (předseda krajského soudu) pochybnosti o tom, zda navrhovaný znalec splňuje podmínky pro jmenování, může požádat o vyjádření kteroukoliv z organizací, které jsou oprávněny budoucího znalce navrhnout (viz dříve uvedený výčet). Jmenovaný znalec je po složení slibu zapsán do seznamu znalců a tlumočnicků. Ústřední seznam znalců a tlumočnicků⁴⁷ je veden ministerstvem spravedlnosti; krajské soudy však vedou dílčí seznamy vedené podle kritéria bydliště.

IV.4.3.2 Formální náležitosti znaleckého posudku

Náležitosti znaleckého posudku ukládá ustanovení § 13 vyhlášky. Tyto náležitosti budou přirozeně odpovídat úkolu, který soud při ustanovení znalce vymezil. Zřejmě nejpřesněji lze znalecký úkol vymezit prostřednictvím konkrétních otázek, aby se znalec skutečně zabýval jen takovými skutečnostmi, k jejichž posouzení je třeba odborných znalostí. V posudku uvede znalec popis zkoumaného materiálu, popřípadě jevů, souhrn skutečností, k nimž při úkonu přihlížel (nález), a výčet otázek, na které má odpovědět, s odpověďmi na tyto otázky (posudek).

---

⁴⁷ Ke dni 29.09.2007 bylo v seznamu znalců a tlumočnicků v oboru písmoznalectví zapsáno celkem 19 znalců. Kromě toho však byly k témuž dni v seznamu ústavů, který je veden ministerstvem spravedlnosti v souladu s ustanovením § 21 odst. 3 ZoZT, evidovány tyto ústavy zabývající se znaleckou činností v oblasti písmoznalectví: Policie ČR Kriminalistický ústav Praha, Technický a zkušební ústav telekomunikací a pošt Praha, Vysoká škola Karlovy Vary o.p.s. – Ústav kriminalistiky a forenzních disciplín. V souladu s ustanovením § 21 odst. 1 ZoZT a ustanovením § 11 odst. 1 vyhlášky mají soudy vyžadovat posudky především od těchto znaleckých ústavů. Pouze není-li to z důvodu hospodárnosti možné, má soud posudek vyžádat od znalce (přednostně toho, který je zapsán v seznamu příslušného krajského soudu).

Písemný znalecký posudek musí být sešit, jednotlivé strany očíslovány, sešivací šňůra připevněna k poslední straně posudku a přetištěna znaleckou pečeti. Na poslední straně písemného posudku připojí znalec znaleckou doložku, která obsahuje označení seznamu, v němž je znalec zapsán, označení oboru, v němž je oprávněn podávat posudky, a číslo položky, pod kterou je úkon zapsán ve znaleckém deníku. Znalec je povinen písemný posudek na požádání státního orgánu osobně stvrdit, doplnit nebo jeho obsah blíže vysvětlit. Při ústním posudku podaném do protokolu uvedou se též údaje, které jsou předmětem znalecké doložky.

IV.4.3.3 Písmo a rukopis

Písmoznalecký posudek spočívá ve zkoumání písma z hlediska jeho identifikace. Písmo jako fixovaný pohyb představuje jednotu psacího pohybu, který – vedle mechanických podmínek – vytvářejí dva hlavní faktory, psychologický a fyziologický, čili myšlenka a psací pochod. Psychické impulzy, vycházející z mozkového centra prostřednictvím nervového systému, působí na složku fyziologickou, představovanou píšící rukou.⁴⁸ Fyziologickým aspektem písma je pohyb. Pohyb vytvářejí svaly inervované nervovým systémem, jehož centrem je mozek. Písmo je **produktem centrálního nervstva** a nezáleží na tom, zda je psáno rukou, nohou či zuby, pokud pisatel dosáhl těmito orgány plné písařské zralosti.⁴⁹ Vedle těchto dvou základních faktorů vzniku písma působí na vznik písma ještě mechanické podmínky, druhy pisadel, papíru, poloha, atd. Ty sice nemohou měnit sám charakter písma, mohou však působit jeho deformaci. Písmo tedy není nějakou nahodilou variantou, ale je výrazem pisatelovy psychické struktury - gestem odpovídajícím celkovému charakteru pisatele.

IV.4.3.4 Písmoznalectví a grafologie

Úkolem písmoznalectví je **zjišťování identity písma**, zatímco grafologie usiluje o povahový výklad rukopisu. Písmoznalectví musí nicméně vycházet z grafologických

---

⁴⁸ Podle anatomických zjištění se účastní psacího aktu přibližně 500 svalů.

⁴⁹ Nohopisy vznikají psáním nohou, při zubopisech (ústopisech) píšící drží pisadlo mezi zuby a jazykem. Při větší zručnosti v psaní potvrzuje se zde pravidlo, že psací akt vychází z ústředního nervového systému, protože písmo nese všechny osobité znaky normálního rukopisu. Rozdíl mezi ústopisy a ostatními způsoby psaní se jeví ponejvíce jen ve vlasových tazích vzhůru, které jsou třaslavé a ataktické. Příčina tkví ve fyziologických podmínkách a píšící se tomu vyhýbá tím, že místo šikmých čar vzhůru píše tahy vodorovné.

zákonitostí. Vědeckou grafologii⁵⁰ tak nutno chápat nikoliv jako populární a snadno komercializovatelnou alternativu písmoznalectví, ale jako prostředek psychologického průzkumu. Popírání grafologie při provádění znaleckých posudků je vlastní starší písmoznalecké škole, která se v praxi omezovala pouze na deskriptivní metodu, tedy spokojovala se s pouhým popisováním zevních znaků a opomíjela fyziologickou a psychologickou stránku písma.

Základním východiskem při posuzování písma je **školská předloha**, kterou se úředně stanoví určitý typ abecedy pro školní výuku, platnou pro vymezené časové období. V Evropě se používá několikero písma, latinského, kurentního, azbuky a řeckého. Mimoto každý národ, i když užívá společné abecedy s jinými národy, tvoří si alespoň ojediněle některé své exkluzivní znaky. Odlišnost jednotlivých abeced se jeví vedle tlaku a rychlosti především ve velikosti písma a konečně i v tvarebnosti liter.

Absolutní velikost je napříč Evropou téměř stejná. Důležitější je poměr písmen k písmenům středním a velkým. V anglosaských zemích je rozdílnost ve velikosti písmen daleko větší, neboť se v abecedě vyskytuje 6 velikostí. Česká abeceda, přestože má některé individuální odlišnosti, patří v celku do skupiny písem středoevropských. Důležitost této diferencovanosti abeced je pro písmoznalectví naprosto zřejmá. Při posuzování totožnosti na základě individuálního vytváření písmových znaků je nezbytné předem vědět, jsou-li odchylky od školské předlohy v rukopise osobitou zvláštností pisatelem či odpovídají-li školské normě. Na tomto místě nutno připomenout, že ve směnečném řízení se samozřejmě české soudy setkávají také se směnkami, jejichž směnečný text je psán jiným než českým jazykem a také takto založeným směnečným vztahům (podle mezinárodních úmluv unifikujících hmotné právo směnečné a podle navazujícího národního hmotného směnečného práva) je třeba poskytovat ochranu.

IV.4.3.5 Metody písmoznaleckého zkoumání

Jednoznačný závěr znaleckého posudku je podmíněn řadou činitelů. Spolehlivost úsudku je závislá především na správné volbě metod. Není vhodné se omezit jen na jednotlivou metodu. Objektivní písmoznalecké poznání je možné pouze na základě kombinace metod, jež vzájemným doplňováním a kontrolou dávají celistvý obraz pisatele. Znalec ovšem musí i hodnotit a nikoliv jen popisovat. Znalecký posudek, má-li být z hlediska

---

⁵⁰ Vědeckou grafologii však nutno odlišovat od grafologie „kramářské“, tedy takové, která je provozována bez odpovídající znalosti psychologie a fyziologie.

dokazování užitečný, má znít pokud možno ano – ne (psal – nepsal). Jiné závěry opřené o pravděpodobnost s přípuštěním té či oné eventuality mají při dokazování jen omezený užitek.

Za jistých okolností, ostatně jako v jiných oborech, se dostává i znalec písma do nejistoty, kdy se ve svém úsudku se musí omezit pouze na pravděpodobnost. Tu je ovšem třeba náležitě odůvodnit. K takovým výsledkům může vést zejména zkoumání krátkých textů nebo ojedinělých slov a číslic. Bohužel, a to má zvláštní význam pro směnečné řízení, je toto i případem lehkého napodobitelných podpisů nebo jejich zkratk, které nedávají příležitost k charakteristické tvorbě tvarů. Rovněž tak srovnávací materiál úzkého rozsahu omezuje jednoznačný závěr znaleckého posudku. V úvahu přicházejí tyto metody:

Metoda grafologická. Jejím cílem je zjistit vztah mezi písemným projevem a charakterovými prvky pisatele. Posuzování písma v tomto směru usuzuje ze spolehlivých znaků na psychické vlastnosti pisatele. Protože však tento rozbor není konečným cílem znaleckého posudku, znalec se omezuje na zjištění základních osobitých rysů (zejména inteligenční úroveň pisatele, jeho sklony, vitalitu, emociální a volní složky apod.).

Metoda grafometrická. Usiluje o přesný vědecký popis zkoumaného rukopisu. Všimá si velikosti písma, vzájemných výškových poměrů mezi písmeny malými, středními a velkými, úhlu sklonu, vzdáleností písmen mezi sebou, apod. Tato metoda ovšem sama o sobě nestačí k přesnému a spolehlivému písmoznaleckému posudku. Nicméně se vyznačuje maximální dosažitelnou objektivností (pokud je prováděna přesně a vhodnými měřičskými pomůckami).

Metoda analytická. Snaží se dobrat až k samým kořenům věci, objasnit příčiny a podmínky vzniku celku i jednotlivých částí a jejich souvislosti. Zahrnuje mj. zkoumání psacího rytmu a ostatních aspektů psacího pohybu jakož i výtvoru samého.

Metoda patografická. Předmětem tohoto zkoumání je patologie písma: Normální, zdravé psaní předpokládá soulad tělesných i duševních sil. Každá organická i psychická porucha zasahuje viditelně do psacího projevu, porušuje jeho rytmus a způsobuje dezorganizaci písmového obrazu.

Metoda srovnávací. Tato metoda je v písmoznaleckých posudcích zřejmě nejznámější. Klade vedle sebe jednotlivé znaky sporných a srovnávaných písemností a odhaluje jejich shody a neshody. Je nezbytnou a závěrečnou součástí znaleckého nálezu, neboť se střetává s výsledky předcházejících metod a činí definitivní závěry. Nutným požadavkem je ale dostatek srovnávacího materiálu. I tato metoda je ale pouze dílčí a toliko v komplexu s ostatními metodami má své oprávnění v písmoznalecké činnosti. Je třeba

odmítnout činnost znalců, kteří se omezují jen na vnější srovnávání písmových znaků (někdy dokonce jen několika z textu vybraných) a na základě tohoto posléze vynášejí své soudy, které mohou být buď pouze pravděpodobné, nebo zcela falešné.

Metoda systematická. Jestliže vycházíme při posuzování písma z přesvědčení o vztahu mezi grafickým projevem a osobností pisatele jako jednotě tělesně-duševní, musíme také při hodnocení rukopisu určitým způsobem scelit dílčí výsledky získané jednotlivými metodami. To je právě úkolem metody systematické. Jenom jejím užitím dosáhneme objektivního a spolehlivého závěru a vyhneme se omylům, k nimž vedou samostatně užívané jednotlivé metody (ať jsou sebe přesnější).

IV.4.3.6 Identifikace podpisu

Snaha o identifikaci podpisu na směnečné listině je pro směnečné řízení nejtypičtějším důkazním postupem. I mimo směnečné právo má ovšem podpis zásadní význam v právním životě společnosti. Proto identifikace podpisu patří mezi nejčastější, ale zároveň mezi nejobtížnější úkoly písmoznalecké expertízy.

Podpis je grafická zkratka osobnosti. Jde o nejvlastnější projev pisatelovy individuality, když prochází celým vývojem od školské předlohové normy přes období pubertální až k definitivní formulaci. Zásadní význam pro stabilizaci podpisu má období dospívání. V této době, kdy se přetváří a vytváří lidská individualita s osobnostním povědomím, hledá pisatel adekvátní grafický výraz pro své „já“. Nejprve obvykle napodobuje podpisování cizích vzorů, lidí, kteří mu imponují. Posléze však připojuje k podpisu různé své individuální přízdoby, až konečně dospěje ke stálé formě. Přirozené změny písma v různých životních údobích se samozřejmě týkají i podpisu, je však třeba podotknout, že podpis bývá relativně stálější.

Podpis a běžný rukopis není často jedno a totéž písmo. Proto **po stránce srovnávání k podpisu patří zase podpisy**, zatímco běžný rukopis dokresluje celkový charakter pisatele. Protože podpis je pro vnější svět reprezentační zkratkou osobnosti, nacházíme někdy u některých pisatelů dvojí podpis: podpis oficiální, který se formálně může značně lišit od podpisu soukromého, jednoduššího a skromnějšího. Obtížnost identifikace podpisu vězí v jeho různorodé formaci, protože bývá často zjednodušován až do nečitelnosti nebo podstatně zkracován. Šifru lze velmi nesnadno identifikovat, nemáme-li k dispozici ještě jiné znalosti o osobě pisatele, jeho psychologie, fyziologie a osobnostní úrovně.

Je třeba rozlišovat **dvojí způsob padělání podpisu: napodobením podpisu cizího, nebo změnou podpisu vlastního**. Ve směnečném řízení se setkáváme s oběma případy. Podpis cizí osoby se na směnce falšuje za účelem předstírání existence jejího směnečného závazku. Jsou však také opačné případy, kdy osoba, od níž se očekává převzetí směnečného závazku, záměrně svůj podpis na směnce zkrasluje, aby ztížila jeho následnou identifikaci.

Při psaní běžného písma platí základní pravidlo: žádný člověk není schopen trvale psát změněným rukopisem, tj. takovým, který by neodpovídal jeho přirozeným individuálním psacím návykům. Jinak tomu ale je v případě podpisů. Podpis jako krátký grafický produkt bývá zmechanizován, bývá krácen nebo doplňován různými přídatky, takže se často odchyluje od rukopisu kursivního, ať už svým zdobným příkrášením (s reprezentativní tendencí), nebo naopak zjednodušením až k nečitelnosti nebo redukováním na pouhou parafu. U pisatelů méně vzdělaných se podpisy příliš nevyvíjejí z psacích návyků normálního písma. Podpis je relativně konstantnější než běžné písmo (kursivní), i když samozřejmě také podléhá přirozeným vývojovým změnám. Ve srovnání s normálním písmem je padělání podpisů častější a jeho zjišťování je také metodicky náročnější a vyžaduje i fyzikální zkoumání. Bývají rozlišovány dva základní způsoby falšování:

Předně se jedná o **padělání mechanické**, které vzniká použitím různých mechanických prostředků, při němž se produkují tahy písma, které se mají krýt s nějakou pravou, autentickou předlohou. Jednou z možností je, že autentický podpis se položí na příslušné místo a je okopírován pomocí úhlového papíru. Vzniklá stopa se obtáhne nějakým psacím prostředkem a stopy kopírování nebo tlaku se posléze odstraní gumou nebo vyhlazením z druhé strany. Podobný způsob představuje razítko s faximilem autentického podpisu. Další možností je, že se přes autentický podpis položí papír a podpis se obtáhne. Tento způsob nezanechává žádné stopy. Pokud je papír silný, okopíruje se podpis na okenní tabuli nebo na skle osvětlený zespodu. Nevýhodou tohoto způsobu je především špatná poloha na okně, tahy autentického podpisu nejsou dost jasné, pohyb zpomalený. Tak vznikají odchylky od pravého podpisu.⁵¹ Všechny tyto mechanické techniky padělání ovšem zanechávají znatelné stopy ve struktuře papíru, které lze mnohdy rozeznat pouhým okem.

Druhým základním způsobem falšování podpisu je **padělání z volné ruky**, které je dvojího druhu, a sice pomalu a rychle psané, přičemž pojmy „pomalu“ a „rychle“ jsou samozřejmě relativní vzhledem ke stupni rychlosti autentického podpisu. Falsum provedené pomalu tedy znamená, že falšovaný podpis vznikl pomaleji než rukopis autentický, zatímco

---

⁵¹ Poněkud archaickou je metoda napichování autentického podpisu, jehož stopy se potom spojují, přičemž se inkoust může roztékat kolem napichovaných míst.

rychlost rychle provedeného falša se rovná přibližně rychlosti podpisu napodobovaného. První způsob padělání podléhá podobným zákonitostem jako falšování mechanické. Existuje také použití obou způsobů současně, kde volnou rukou doplňujeme průpisy mechanické manýry. Falsum provedené rychle volnou rukou, pokud je dobře provedené, může být při krátkých podpisech těžko zjištělné. Alespoň teoreticky je třeba s tím počítat. V praxi naštěstí tak tomu úplně není, protože není-li falzátor zrovna geniálním napodobitelem, předpokládá tento druh padělků celou řadu subjektivních i objektivních předpokladů. Falzátor předně musí vynikat neobyčejným darem pozorovacím, aby zachytil i nejjemnější charakteristické znaky napodobovaného podpisu.⁵² Falzátor by dále musel mít abnormální zručnost psaní, aby opticky zachycené tvary dovedl graficky jistě a přesně reprodukovat, a musel by mít velkou trpělivost, aby nacvičil falšovaný podpis. Musí mít také maximální schopnost soustředění, protože je nutné v rozhodujícím okamžiku abstrahovat se od vlastní osoby a vlastních psacích návyků a zaměřit se jenom na předmětný rukopis, aniž by se falzátor myšlenkou odloučil od vlastního účelu falšování a znervózněl obavou před odhalením falša.

Obtížnost falšování stoupá s délkou podpisu, zvláště při použití křestního jména. Dále je třeba mít na paměti, že podpis zručného pisatele se dá napodobit méně snadno, než podpis osoby s nízkou grafickou zručností. Čitelný podpis s minimální kolísavou šíří je daleko méně snadné napodobit než nečitelnou ozdobu podpisu, která ani u pravého pisatele nebývá shodná. Dále samozřejmě závisí stupeň obtížnosti falšování na podmínkách, za kterých vzniká. (zejména zda k němu dochází v přítomnosti druhé osoby, či je-li pisatel sám). Dále je významné, zda musí pisatel umístit podpis na konkrétní listinu (a je vyloučena možnost oprav), anebo zda vyzkouší podpis na prázdný papír a, je-li zdařilý, dodatečně připojí text. Při zkoumání předmětných podpisů bude vždy nutné stanovit, zda byl falzifikátor nucen provést podpis ad hoc, či zda se ocitl v situaci, kdy v sérii nacvičených podpisů volil ten nejvhodnější.

IV.4.3.7 Provádění písmoznalecké expertízy

Jedním z hlavních předpokladů bezpečných závěrů písmoznalecké expertízy je srovnávací materiál. Tímto materiálem rozumíme písemnosti všeho druhu (dopisy, lístky,

---

⁵² To je bez písmoznaleckého vzdělání prakticky nemožné. Blíže srov. *Petera, J., Borský, O. Úvod do studia písmoznalectví. Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 35, Praha, 1975.*

žádosti, různé běžné poznámky) eventuelně rukopis získaný zkouškou písma od osoby, která má přicházet v úvahu jako původce inkriminovaného dokumentu.

Písmo je grafickým projevem pisatelovy osobnosti, jeho složky fyziologické a psychologické i určitých mechanických podmínek. Psací proces podléhá známým i neznámým faktorům vnitřním i vnějším, za normálního či patologického stavu, kdy charakter pisatele je ovlivňován geneticky, věkem, chorobnými stavy, užitím různých druhů psacích potřeb a polohy při psaní. Srovnávací písemnosti musí tedy být opatřovány a hodnoceny stejnými hledisky jako písmo inkriminované. Prakticky to znamená, že **srovnávané písemnosti mají být stejného nebo alespoň podobného charakteru** jako písmo sporné, zejména pak zkouška písma má být provedena za shodných podmínek, za nichž vzniklo srovnávané písmo.

Opatření vhodného srovnávacího materiálu tedy není snadné. Je třeba, aby sporná písemnost byla zhodnocena podle hledisek psychologicko-fyziologické koncepce a mechanických podmínek vzniku. Při zkoušce písma je třeba dbát na všechny aspekty zkoumaného písma, pozorovat pisatele při psaní, měnit rychlost, polohu i druh psacího instrumentu, abychom se pokud možno co nejvíce přiblížili spornému originálu. Srovnávací materiál a zejména pak zkoušku písma by měl zajišťovat sám znalec. Jen zkušený odborník totiž může kvalifikovat rukopis co do přirozenosti, či nepřirozenosti jako rozhodujícího aspektu pro další zkoumání a navíc vidí zkoušeného pisatele při výkonu psaní. Také z chování zkoušeného, z jeho držení pisadla, polohy a duševní reakce může činit znalec určité závěry.

Základním faktorem při opatřování srovnávacího materiálu je kvalitativní a kvantitativní stránka, a to jak sporného dokumentu, tak písemností srovnávaných. Čím stručnější je sporný text, tím obsáhlejší musí být písemnosti srovnávané. Srovnávací materiál by pokud možno měl **pocházet ze stejného období** jako dokument sporný. Pokud toto není možné, pak je třeba zajistit materiál z doby předcházející i následné. Zejména v případech, kdy sporná písemnost nebo podpis je uskutečněn za chorobného stavu či jinak nenormálních poměrů (např. na lůžku), má obsáhlejší materiál z předcházející doby velký význam.⁵³

Není-li vhodný srovnávací materiál předložen stranami sporu, pak je-li pisatel inkriminovaného dokumentu v dosahu, měla by být provedena **zkouška písma**. Není důvodu, proč toto by nemělo platit též pro směnečné řízení, v němž je zkoumána pravost podpisu na

---

⁵³ Znalec musí totiž posoudit, zda jde skutečně o přirozený výkon v nevhodných podmínkách, či nejde-li o úmyslné zkreslení či napodobení. Velká část omylů grafických expertíz pramení právě z nesprávných zjištění, co se týká přirozeného, či nepřirozeného výkonu psaní. Blíže srov. *Petera, J., Borský, O. Úvod do studia písma ználectví. Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 35, Praha, 1975.*

směnečné listině. Obecně je při zkoušce písma nutno použít téhož papíru, tj. jakosti, formátu, atd., odpovídající druhu inkriminovanému. Ve směnečném řízení, kde se zkouškou písma zjišťuje identita podpisu na směnce, by tedy měla být zkouška prováděna při simulaci směnečné listiny. Zvláště důležité jsou případné okolnosti usnadňující pisateli orientaci podpisu. Jestliže je sporné písmo na nelinkovaném papíře, zkouška musí být provedena rovněž na nelinkovaném papíře, má-li originál linky, píše zkoušený na ploše linkované.⁵⁴

Opatřují-li se srovnávané písemnosti diktátem, diktuje se buď přímo sporný text, nebo, je-li to třeba v zájmu expertízy, sestavíme neutrální text, který obsahuje všechny litery sporného dokumentu. I to může mít význam ve směnečném řízení, když stále jsou ještě případy, kdy celý směnečný text na směnečné listině je psán vlastnoručně emitentem. Podle chování zkoušeného se opakuje diktát několikrát v různém tempu psaní, od pohybu pomalého až po rychlopis v různých polohách (vsedě, vstoje, na skloněné ploše atd.). Nesmíme nicméně pouštět ze zřetele, že podpis jako grafická zkratka osobnosti bývá od běžného rukopisu často proveden odlišně, obzvláště u zručných písařů, někdy opatřen parařou či krácen do pouhé šifry.

Důležitý při zkoušce písma je moment psychologický. Těžko může být vtěsnán do několika pravidel a záleží proto na psychologickém citu zkoušejícího, aby odhadl psychické předpoklady zkoušeného a podle nich zajistil správné podmínky zkoušky. Zásadně však platí, že zkouška by se měla konat v klidném prostředí za účasti co možná nejmenšího počtu osob. Průběh zkoušky by měl být zachycen v protokole, v němž by mělo být uvedeno prostředí zkoušky, chování zkoušeného, druh psacího materiálu a další okolnosti doplňující celý zkušební akt.

---

⁵⁴ Jde o princip tzv. „plošné koncepce“ determinované podvědomým vztahem pisatele k psací ploše. Blíže srov. *Petera, J., Borský, O. Úvod do studia písmoznalectví. Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 35, Praha, 1975.*

V. FORMÁLNÍ STRÁNKA SMĚNEČNÉHO ŘÍZENÍ

V.1 Formální znaky směnečného řízení a jejich členění

Směnečný spor se vyznačuje primárně takovými vlastnostmi, které by mu byly vlastní i za předpokladu, že zákonodárce by v procesněprávních předpisech o institutu směnky zcela pomlčel. Jde o specifika, která jsme již dříve označili jako materiální znaky směnečného řízení. V předchozí části práce bylo shledáno, že tyto znaky se převážně nacházejí v oblasti zjišťování skutkového stavu (existence dvou skutkových rovin). Kromě materiálních (tj. přirozeně imanentních) znaků se ovšem směnečné řízení vyznačuje i existencí speciálních procesněprávních institutů, které se v jiných soudních sporech neuplatňují. Jedná se zejména o speciální formu meritorního rozhodnutí a o speciální (důsledně koncentrovanou) žalobcovu obranu. Těmito speciálními instituty zákonodárce formálně připouští, že směnečný spor má specifické vlastnosti, které umožňují efektivnější projednání a rozhodnutí uplatněné pohledávky než tomu je v případě kauzálních sporů.

Je však třeba mít na paměti, že OSŘ formálně vymezuje pouze *zkrácené* směnečné řízení.⁵⁵ Směnečnému řízení obecně se žádného formálního znaku nedostává; **nositelem formálních znaků směnečného řízení je pouze jeho zkrácená forma**. Směnečnému řízení, v němž žalobce nenavrhne vydání směnečného platebního rozkazu, se formálně žádné procesní odlišnosti nedostává (materiálně však ano). Formální znaky zkráceného směnečného řízení (narozdíl od materiálních znaků směnečného řízení obecně), si doktrína i soudní praxe dostatečně uvědomuje. Soudní rozhodnutí, která dotvářejí ustanovení § 175 OSŘ (zejména podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu a oblast směnečných námitek) nejsou nijak vzácná.

Pro formální znaky zkráceného směnečného řízení se však často zapomíná na materiální znaky směnečného řízení (materiální znaky směnečného řízení jsou zastíněny formálními znaky *zkráceného* směnečného řízení). Můžeme se např. setkat opakovaně s judikátem, z něhož vyplývá, že ve zkráceném směnečném řízení nese žalovaný důkazní břemeno o svých kauzálních námitkách, které vznesl proti směnečnému platebnímu rozkazu. Ovšem soudní rozhodnutí, kterým by bylo obecně judikováno, že v soudním řízení, v němž žalobce uplatňuje svou směnečnou pohledávku za žalovaným a v němž prokázal její existenci,

---

⁵⁵ Výjimkou je zvláštní příslušnost soudu. Srov. kap. V.3.5.

žalovaný nese důkazní břemeno o svých kauzálních tvrzeních (ať jde o zkrácené řízení nebo ne), se nesetkáme. „Obecné“ je tedy zastíněno „zvláštním“. To ovšem neznamená, že obecné neexistuje.

I kdyby zkrácené řízení podle ustanovení § 175 nebylo v OSŘ vůbec začleněno, i tak by samozřejmě mohl žalobce uplatňovat svou směnečnou pohledávku za žalovaným u soudu. I tak by žalobce v žalobě vystačil se substancováním právě těch skutkových okolností, které nasvědčují existenci peněžité pohledávky ve směnečné rovině. Prvopis směnky by i tak byl nejpřesvědčivějším (byť ne jediným exkluzivně připuštěným) důkazním návrhem žalobce. Existence dvou rovin skutkového stavu, roviny směnečné a roviny kauzální, by i v takovém řízení byla dána. Žalovaný by v takovém řízení musel buď soud přesvědčit o formálních nedostatcích směnečné listiny předložené žalobcem, anebo „stáhnout“ objasňování skutkového stavu do kauzální roviny a v ní prokázat, že předmětná peněžítá pohledávka není po právu (např. že podpis žalovaného byl na směnku připojen pod pohrůžkou násilí). Specifický charakter směnečného řízení by tedy byl i tak zachován, když směnečná pohledávka má zvláštní hmotněprávní povahu (zejména abstraktnost), která nevyhnutelně determinuje charakter soudního řízení, které o takové pohledávce je vedeno (zejména rozsah objasňovaného skutkového stavu).

Zákonodárce, a to již od předminulého století, si nicméně je vědom specifického charakteru směnečné pohledávky, stejně jako omezeného okruhu skutečností, které je třeba v soudním řízení, vedeném o směnečné pohledávce, objasnit. Zákonodárce nepřistoupil k tomu, že by směnečné řízení institucionálně a transparentně zcela oddělil, např. tím, že by takové řízení zařadil do hlavy páté třetí části OSŘ (kam ostatně by systematicky nepatřilo – jde o řízení sporné). K vymezení (zkráceného) směnečného řízení dochází tak, že OSŘ zavádí směnečný platební rozkaz jako zvláštní formu meritorního rozhodnutí a zkrácené směnečné řízení je fakticky vymezeno jako okruh procesních norem, které upravují podmínky pro meritorní rozhodování prostřednictvím směnečného platebního rozkazu.

Je tedy zřejmé, že právě institut směnečného platebního rozkazu je tím institutem, který zkrácené směnečné řízení primárně formálně odlišuje od ostatních sporných řízení (včetně řízení o ostatních peněžitých pohledávkách). Jde tedy o **primární formální znak** směnečného řízení. Ostatní formální znaky směnečného řízení jsou existencí tohoto jediného primárního formálního znaku logicky podmíněny. Zároveň je směnečný platební rozkaz v rámci směnečného řízení formálním znakem nejpatrnějším. Snad ničím nedal zákonodárce formálně tak najevo své přesvědčení o tom, že směnečné pohledávka zasluhuje speciální

procesní postup, než právě tím, že zavedl pro tento typ pohledávky speciální meritorní rozhodnutí, které pro pohledávky jiného druhu nelze použít.

To však neznamena, že jednotlivé **sekundární formální znaky** směnečného řízení mají z hlediska svého vlivu na charakter tohoto řízení menší význam. Právě naopak, nejvýznamnější formální znak směnečného řízení, jímž je směnečná koncentrace, má povahu sekundární formálního znaku (časová koncentrace procesních povinností žalovaného je formálně napojena na institut směnečného platebního rozkazu, svým skutečným významem pro charakter řízení však směnečná koncentrace tento primární formální institut předčí). Přitom z hlediska znění ustanovení § 175 OSŘ není směnečná koncentrace jako institut příliš patrná.

Význam příslušného institutu pro charakter řízení nelze však spojovat s jeho jazykovým vyjádřením v právním předpise. Formálně nejpatrnějším (avšak nikoliv procesně nejvýznamnějším) sekundárním formálním znakem směnečného řízení je institut směnečných námitek jako speciálního podání žalovaného (speciální obrany). Vysoká formální patrnost vyplývá zejména z toho, že zákonodárce pojmenovává toto podání (obranu) žalovaného odlišně od kauzálního zkráceného řízení. Ve vztahu ke kauzálnímu zkrácenému řízení se neomezuje (narozdíl od směnečného platebního rozkazu) na pouhé přidání přívlastku („směnečný odpor“). Ovšem podstatně větší význam než okolnost, že zákonodárce dává tomuto podání (obraně) speciální označení, má skutečnost, že námitky je třeba odůvodnit a podat v krátké třídní lhůtě. Odůvodněnost a krátkost lhůty je však třeba vnímat společně jako samostatný sekundární formální znak; jde o speciální směnečnou koncentraci procesní obrany žalovaného.

Směnečná koncentrace, byť tedy nejde o primární formální znak směnečného řízení, je formálním znakem procesně nejvýznamnějším. Na současném zkráceném směnečném řízení by se nezměnilo mnoho, kdyby příslušné meritorní rozhodnutí neslo ve shodě s kauzálním zkráceným řízením označení „platební rozkaz“ a kdyby směnečnou procesní obranu zákonodárce ve shodě s kauzálním řízením označoval jako „odpor“. Pokud by však došlo k zásadnímu prodlužení lhůty pro podání této obrany nebo kdyby v rámci této lhůty nebyla dána povinnost základ své obrany vyčerpat, současné zkrácené směnečné řízení by zcela pozbylo svůj charakter. Proto v rámci formálních znaků směnečného řízení budeme dále v této práci věnovat směnečné koncentraci značnou pozornost.

V.2 Směnečný platební rozkaz (primární formální znak)

Jak dříve uvedeno, jakkoliv je směnečný platební rozkaz formálním znakem primárním (ostatní formální znaky na směnečný platební rozkaz pouze nějakým způsobem navazují) a zároveň formálním znakem nejpatrnějším, nelze říci, že by byl zároveň formálním znakem nejvýznamnějším. Institucionální význam směnečného platebního rozkazu je ve skutečnosti determinován pouze těmi jeho nepočetnými vlastnostmi, kterými se tento liší od platebního rozkazu kauzálního. Přitom nelze nevidět, že některé vlastnosti směnečného platebního rozkazu, které jej odlišují od kauzálního platebního rozkazu, jsou pouze nevyhnutelným důsledkem jiných formálních znaků, zejména směnečné koncentrace. Proto také směnečné koncentraci, byť tato na institut směnečného platebního rozkazu formálně navazuje (a je tedy pouze jedním ze sekundárních formálních znaků směnečného řízení) a byť je z hlediska svého jazykového vyjádření v OSŘ méně patrná, je v této práci věnováno více pozornosti.

Nepřeceňovat a zároveň nepodceňovat význam zvláštní formy meritorního rozhodnutí zavedené zákonodárcem exkluzivně pro rozhodování směnečných sporů, znamená zejména nepřeceňovat ty jeho vlastnosti, které se shodují s jeho kauzálním ekvivalentem („obyčejným“ platebním rozkazem) a zaměřit se naopak na takové jeho znaky, které v případě kauzálního platebního rozkazu dány nejsou. Shodné či ekvivalentní vlastnosti kauzálního a směnečného platebního rozkazu, tedy nakonec i jejich náležitosti obsahové, ponecháváme existující literatuře (zde je třeba upozornit zejména na monografii *Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích* autorky Radky Pelikánové).⁵⁶

Exkluzivní vlastnosti směnečného platebního rozkazu (takové, které u kauzálního platebního rozkazu nejsou přítomny) vyplývají především ze skutečnosti, že oproti zkrácenému kauzálnímu řízení je ve zkráceném směnečném řízení **posílen princip dispoziční** (a naopak oslaben princip oficiality). Výraznou vlastností směnečného platebního rozkazu tak je především jeho nárokovost. Narozdíl od zkráceného kauzálního řízení je zde rozhodování platebním rozkazem vázáno na výlučně na návrh, přičemž je-li tento účastníkem podán a splní-li účastník zároveň podmínky stanovené ustanovením § 175 odst. 1 OSŘ, je povinností soudu směnečný platební rozkaz vydat. Proces směnečné cenzury soudem nezaměňujeme za právo diskrece, když jeho účelem je toliko zjistit, zda zákonné podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu byly dodrženy. Nárokovost směnečného platebního rozkazu

---

⁵⁶ *Pelikánová Radka: Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000.*

nelze podceňovat (úmysl zákonodárce k nárokovosti nepochybně směřoval); proto je třeba odmítnout případné neopodstatněné pokusy soudní moci o její relativizaci.

Postup soudu, který shledá, že zákonné podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu byly naplněny, a který zároveň směnečný platební rozkaz následně nevydá (lhostejno, jak si takový postup odůvodní), je nepřípustným zásahem soudní moci do prostoru moci zákonodárné a je třeba jej odmítnout. Z tohoto důvodu se nelze v tomto případě ztotožnit s následujícím právním názorem Vrchního soudu v Praze, vyjádřeným v rozsudku ze dne 17.09.1996, sp. zn. 5 Cmo 631/95: *I když není pochybností o platnosti a pravosti směnky, postupuje soud správně, nevydá-li směnečný platební rozkaz, jestliže již mezitím odpůrce zcela zřejmě uvedl, že směnku zaplatit nehodlá, proč placení odmítá a jeho důvody nejsou zřejmě nesmyslné.* Soud zde zcela zanedbal **nárokovost** směnečného platebního rozkazu. Nevydáním směnečného platebního rozkazu soud protizákonně zkrátil žalobce o výhody směnečné koncentrace, když se (zcela v rozporu se svou zákonnou úlohou) neomezil na přezkoumání, zda zákonné podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu byly splněny, ale zabýval se také závažností důvodů dříve uvedených žalovaným. Tento postup soudu by měl oporu pouze při vydání (nenárokového) kauzálního platebního rozkazu (vyšší míra principu oficiality), nikoliv při vydávání platebního rozkazu směnečného.

Zatímco kauzální platební rozkaz nabývá účinků pravomocného rozsudku pouze tehdy, když žalovaný nepodá odpor, směnečný platební rozkaz nabývá **právní moci** také tehdy, když žalovaný vezme podané námitky zpět (zpětvzetí odporu v kauzálním zkráceném řízení k právní moci kauzálního platebního rozkazu nevede, ten je nezvratně *ex lege* zrušen již dřívějším okamžikem, kdy byl odpor podán).⁵⁷ Také zde jde o projev posílení dispozičního principu. Právní moci směnečný platební rozkaz může nabýt (narozdíl od kauzálního) i jen ve vztahu k některému ze žalovaných (samostatné pasivní společenství). Ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ, které taxativně vyjmenovává ta ustanovení, která se týkají zkráceného kauzálního řízení a která se mají zároveň použít i na zkrácené směnečné řízení, totiž nezahrnuje odkaz na ustanovení § 174 odst. 2 OSŘ. Obdobně není vyloučeno, aby směnečný platební rozkaz nabyl právní moci i jen ve vztahu k části uplatněné směnečné pohledávky. V této souvislosti judikoval Nejvyšší soud ČR dne 25.08.2004: *Jestliže v důsledku marného uplynutí lhůty pro podání námitek část směnečného platebního rozkazu nabude právní moci, nemůže soud při rozhodování o námitkách do zbývající části směnečného platebního rozkazu rozhodnout, že*

---

⁵⁷ Vezme-li žalovaný námitky zpět, soud usnesením řízení o námitkách zastaví. Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 784.

*jeho nenapadenou část ponechává v platnosti.*⁵⁸ V platnosti se totiž ponechává taková část směnečného platebního rozkazu, která námitkami napadena byla, avšak neúspěšně; nikoliv taková jeho část, která námitkami napadena vůbec nebyla.

Zatímco kauzálním platebním rozkazem soud žalovanému ukládá, aby tento zaplatil „uplatněnou pohledávku“ (soudu je dán určitý prostor pro interpretaci žalobního nároku), směnečným platebním rozkazem soud žalovanému ukládá, aby tento zaplatil žalobci „požadovanou částku“. Posílení dispozičního principu zde v praxi klade znatelné nároky na procesní i hmotněprávní uvědomělost žalobce, který především musí dobře rozlišovat mezi jednotlivými směnečnými nároky. Žalobce, směřující k vydání směnečného platebního rozkazu, především nesmí nárokovat vyšší směnečný peníz, než vyplývá ze směnky. Z tohoto hlediska se ve zkráceném směnečném řízení nebude jednat o racionální projev procesní opatrnosti – soud *nereaguje* tak, že by směnečný platební rozkaz vydal pouze v rozsahu, v němž tento je předkládanou směnkou odůvodněn. Podle rozsudku Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 14.04.1995 platí, že *pokud v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu žalobce uplatní nárok na směnečný peníz ve vyšší částce, než na kterou byla směnka vystavena, nemůže soud podle § 175 odst. 1 OSŘ návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu vyhovět.*⁵⁹

Další specifika směnečného platebního rozkazu již mají převážně smíšenou povahu (souvisí podstatně s některým ze sekundárních formálních znaků). O těch bude proto pojednáno v další kapitole, vždy v souvislosti s příslušným sekundárním formálním znakem.

V.3 Sekundární formální znaky

V.3.1 Návrh na vydání směnečného platebního rozkazu

Návrh na vydání směnečného platebního rozkazu patří k méně patrným sekundárním formálním znakům. V praxi tento návrh často splývá se směnečnou žalobou: směnečný žalobce své podání, jímž se zahajuje řízení, často neoznačuje jako žalobu, ale právě jako návrh vydání směnečného platebního rozkazu.

Návrh na vydání směnečného platebního rozkazu však lze jistě podat také v řízení již trvajícím, zahájeným dříve. Zde se nabízí otázka, zda musí směnečný skutkový stav,

---

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.08.2004, sp. zn. 29 Odo 1042/2003.

⁵⁹ Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 14.04.1995, sp. zn. 5 Cm 197/94.

substancovaný návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu, korespondovat se skutkovým stavem, který byl substancován žalobou či zda se může žalobce návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu od dřívějších skutkových tvrzení odchýlit. Otázkou také je, v jaké fázi řízení ještě žalobce může vydání směnečného platebního rozkazu navrhnout. V úvahu přicházejí tyto možnosti (relace mezi návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu a zahájením řízení):

- 1) Žalobce zahájil řízení až návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu (do té doby řízení neprobíhalo).
- 2) Žalobce zahájil dříve směnečné řízení nezkrácené a nyní v jeho rámci směřuje k jeho zkrácení návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu.
- 3) Žalobce zahájil dříve kauzální řízení a nyní v jeho rámci směřuje ke zkrácenému směnečnému řízení, přičemž tvrdí, že uplatněná směnka je v relaci s dřívějšími kauzálními tvrzeními (např. že zajišťuje kauzální pohledávku uplatněnou žalobou, kterou bylo celé řízení zahájeno).
- 4) Žalobce zahájil dříve kauzální řízení a nyní v jeho rámci směřuje ke zkrácenému směnečnému řízení, přičemž netvrdí, že uplatněná směnka je v relaci s dřívějšími kauzálními tvrzeními (návrh na vydání směnečného platebního rozkazu není v relaci se skutkovými tvrzeními v původní žalobě).

Ad 1)

Jde o zcela standardní postup, který v praxi nevzbuzuje pochyb.

Ad 2)

Takový postup je jistě možný. Je však velmi pochybné, zda lze vznést návrh na vydání směnečného platebního rozkazu i poté, kdy soud již nařídil jednání ve věci. Taková okolnost zřejmě znamená, že příslušné směnečné řízení se ubírá neodvratně nezkrácenou cestou. Právě při jednání se totiž podle ustanovení § 122 odst. 1 OSŘ provádí dokazování. Meritorní rozhodování vydáním směnečného platebního rozkazu ve zkráceném směnečném řízení je však založeno na tom, že se rozhoduje původně bez dokazování (k tomu může dojít následně v rámci řízení o směnečných námitkách). Nařízení jednání v rámci směnečného řízení je tedy třeba vnímat jako alternativu ke zkrácenému směnečnému řízení. Jakmile je směnečná věc projednávána, soud získává poznatky o skutečnostech v rovině směnečné i v rovině kauzální. V takto pokročilém řízení je těžko představitelné, že by náhle soud na základě návrhu žalobce měl být povinen opomenout všechny tyto získané poznatky a meritorně rozhodnout výlučně

na základě směnečné roviny, když navíc se ještě mohou lišit směnečná tvrzení žalobce v návrhu od skutečných směnečných poznatků, které soud již v řízení dříve uskutečnil.

Nicméně připustíme, že do okamžiku, kdy bylo nařízeno jednání, nic nebrání žalobci vydání směnečného platebního rozkazu navrhnout (pokud předloží příslušné listiny, zejména listinu směnečnou). Takovým návrhem se žalobce nijak neodchyluje od původního žalobního titulu ani nemění své substancování; pouze využívá možnosti efektivnějšího projednání pohledávky, kterou již dříve jako směnečnou uplatnil.

Ad 3)

Žalobce nejprve žalobou uplatnil kauzální pohledávku a nyní soudu předkládá směnku, tvrdí soudu, že předložená směnka je s uplatněnou kauzální pohledávkou v souvislosti, a navrhuje vydání směnečného platebního rozkazu. Zde je třeba mít na paměti, že žalobce se náhle pro svou peněžitou pohledávku dovolává zcela jiného právního důvodu. Kdyby soud návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu v takovém případě vyhověl, jaká procesní situace by vznikla? Předpokládejme, že žalovaný vůbec nepodá námitky a směnečný platební rozkaz nabude účinků pravomocného rozsudku. O jakém žalobním titulu tak bylo rozhodnuto? Zřejmě jen o tom směnečném. Směnečný platební rozkaz se však z povahy věci nevypořádal s původním (stále trvajícím) žalobním titulem, kterým je kauzální pohledávka. Má snad o té rozhodnout zvlášť rozsudkem, tj. novým (druhým) meritorním rozhodnutím?

Je třeba trvat na tom, že žalobce svou peněžitou pohledávku musí uplatňovat jako pohledávku kauzální *nebo* jako pohledávku směnečnou. Pokud tedy žalobce navrhne v řízení o své kauzální pohledávce, byť v něm ještě nebylo nařízeno jednání (srov. ad 2) shora), vydání směnečného platebního rozkazu (a dokládá směnku v prvopise a další relevantní listiny), je třeba podle okolností a) vnímat takový procesní úkon jako návrh na změnu žaloby ve smyslu ustanovení § 95 odst. 1 OSŘ, nebo b) vnímat takový návrh jako samostatnou žalobu.

V druhém případě soud může obě řízení fakultativně spojit podle ustanovení § 112 OSŘ (obě řízení se týkají týchž účastníků). Takto však lze postupovat pouze je-li v obou případech (pro řízení o kauze i o směnce) příslušný tentýž soud, což nemusí být vždy dáno.⁶⁰ Pokud obě řízení budou spojena (a nakonec, i když spojena nebudou), je nemyslitelné, že by žalobce v obou nárocích (kauzálním i směnečném) najednou mohl uspět. Tvrdí-li žalobce, že

---

⁶⁰ Srov. kap. V.3.5.

směnka kryje konkrétní kauzu, pak, uspěje-li žalobce kauzálně, soud nemůže přiznat žalobci tutéž pohledávku podruhé směnečně, protože soud vychází z tvrzení žalobce, že směnka měla krýt tuto konkrétní kauzu. O té již je rozhodnuto a směnka tudíž je již vyčerpána. Tvrzením relace mezi směnkou a kauzou žalobce sám dobrovolně informoval soud o obsahu tzv. směnečné smlouvy (smlouvy určující hospodářský účel směnky). Soud tak již má poznatek, co bylo hospodářským účelem směnky a ten již byl naplněn jeho výrokem stran kauzy. Směnečný nárok tak bude muset být odepřen. Jde o podobnou situaci, jako když v řízení o námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu žalovaný vznese kauzální námitku (např. že směnka kryla půjčku, kterou již žalovaný vyrovnal) a unese o této kauzální námitce důkazní břemeno.

Pokud však návrh na vydání směnečného platebního rozkazu bude možné vzhledem k jeho obsahu a vzhledem k dalším okolnostem považovat za změnu žaloby, nebude zřejmě důvodu, proč by soud nemohl takovou změnu žaloby připustit. Pokud změnu žaloby soud připustí, žalobním titulem téže peněžité pohledávky se stávají namísto kauzálních skutečností skutečnosti směnečné, o nichž lze teď samozřejmě rozhodnout směnečným platebním rozkazem jako jediným meritorním rozhodnutím (plně vyčerpávajícím předmět řízení).

Ad 4)

V tomto případě lze konstatovat přiměřeně to, co bylo konstatováno v případě předešlém, ovšem s některými rozdíly. Předně bude ztížena možnost, že návrh na vydání směnečného platebního rozkazu by mohl být považován za změnu žaloby (žalobce o směnce netvrdí, že ta s původně uplatněnou kauzální pohledávkou souvisí). Soud tak bude muset návrh na vydání směnečného platebního rozkazu považovat za samostatnou žalobu, přičemž související řízení může ale spojit s řízením o kauzální pohledávce (přestože ta se směnkou nijak nesouvisí). Vzhledem k tomu, že mezi směnkou a kauzou není žádná relace, je možné, že žalobce uspěje v obou nárocích (ať už spojených do jednoho řízení či projednávaných samostatně ve dvou řízeních).

Nyní, kdy jsme vyčerpali všechny čtyři možnosti vztahu mezi návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu a zahájením řízení, přejdeme k obsahovým náležitostem návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu. Stejně jako v případě dalších formálních znaků, budeme se i zde věnovat především těm vlastnostem, v nichž se návrh na vydání směnečného platebního rozkazu bude lišit od svého kauzálního protipólu. Protože jde o věc obchodní, je nutno právníckou osobu, jakož i fyzickou osobu, která je podnikatelem, v žalobě

označit též identifikačním číslem.⁶¹ Již dříve jsme si podrobně vyjasnili rozdíly mezi směnečnou skutkovou rovinou a kauzální skutkovou rovinou. Zde postačí nám tedy konstatovat, že návrh na vydání směnečného platebního rozkazu je procesním návrhem, kterým žalobce navrhuje, aby mu byl přiznán nárok, který má být dovozen výlučně ze směnečného skutkového stavu.

Bylo by významnou procesně strategickou chybou, kdyby měl žalobce kromě nezbytných směnečných tvrzení zatěžovat soud také jakýmkoliv tvrzeními v kauzální skutkové rovině. Směnka je cenným papírem, zakládajícím abstraktní závazek, přičemž v souladu s ustanovením § 495 občanského zákoníku není věřitel u takových cenných papírů povinen prokázat důvod jejich vzniku. Z uvedeného je patrné, že **není třeba jakkoliv líčit kauzu**; není třeba uvádět, z jakého důvodu žalovaný směnku podepsal či jinak popisovat obsah tzv. směnečné dohody. Takovým postupem by žalobce jen zbytečně vymezoval relaci mezi uplatněnou směnkou a konkrétní kauzou a usnadňoval tak žalovanému jeho procesní obranu.

Své úsilí při tvrzení skutkového stavu by tedy měl žalobce využít na tvrzení skutečností směnečných. Nezbytnou je zejména dostatečná **identifikace směnky**. Byť prvopis směnky je k návrhu připojen, je třeba i tak v návrhu uvést údaje identifikující směnku z hlediska jejich esenciálních náležitostí, tj. v rozsahu zákonem požadovaných náležitostí uvedených v ZSŠ v ustanovení čl. I § 1 pro směnku cizí a v ustanovení čl. I § 75 pro směnku vlastní. Z návrhu by mělo každopádně být zcela jasné mj. i to, zda se jedná o směnku vlastní či směnku cizí. Je třeba, aby měl žalovaný možnost z návrhu seznat, která konkrétní směnka se uplatňuje. Přitom je třeba vzít v úvahu, že žalovanému bude zaslán pouze návrh jako takový (prvopis směnky zůstane v soudním spisu).⁶²

Žalobce by také měl provést **tvrzení z hlediska věcné legitimace**. Ve vztahu ke své aktivní věcné legitimaci toto nabývá na významu zejména není-li žalobce prvním majitelem směnky (měl by vysvětlit, z čeho dovozuje své směnečné věřitelství: indosament, cesse,

---

⁶¹ Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 782. Opačný názor srov. *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 165: *Uvedení správného identifikačního čísla žalovaného není nezbytným předpokladem a OSŘ v takovém případě nevylučuje bez dalšího vydání směnečného platebního rozkazu, jestliže např. žádný jiný subjekt stejného obchodního jména jako žalovaný nemá sídlo na téže adrese a nemůže dojít k záměně povinného v případě exekučního řízení. Tudíž nelze vždy považovat neuvedení identifikačního čísla za vadu řízení, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci ve smyslu § 242 odst. 3 OSŘ.*

⁶² Nelze vycházet z toho, že mezi účastníky řízení existuje jen jediný směnečný vztah, a to právě ten, který je založen příslušnou směnkou předkládanou v prvopise.

přechod práva apod.).⁶³ Nezbytná jsou také dostatečná tvrzení z hlediska pasivní věcné legitimace žalovaného. Uplatňuje-li žalobce svou směnečnou pohledávku ve vztahu k nepřímému dlužníkovi (indosanti, výstavce cizí směnky a rukojmí za tyto osoby), je třeba přidat tvrzení, že směnka byla předložena k placení příjemci u cizí směnky a výstavci u vlastní směnky). Je třeba uvést také důvod návrhu (žaloby), kterým zpravidla bývá nezaplacení směnky při splatnosti. Kromě nezaplacení směnky při splatnosti může jít dále o důvody pro výkon postižních práv před splatností ve smyslu ustanovení čl. I. § 43 ZSŠ.

Splývá-li návrh na vydání směnečného platebního rozkazu se žalobou, musí návrh obsahovat **petit**, resp. musí z návrhu být zřejmé, čeho se žalobce domáhá. Zde musí žalobce přesně respektovat skutečnou výši svých směnečných nároků, jak tyto vyplývají z ustanovení § 48 odst. 1 ZSŠ. Ve zkráceném směnečném řízení se v žádném případě žalobci nevyplatí žalovat „z opatrnosti“ více. Je-li žalováno více, než z předložené směnky vyplývá, soud návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu nevyhoví vůbec, tj. ani v opodstatněné části, což bylo judikováno Krajským obchodním soudem v Brně dne 14.04.1995: *pokud v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu žalobce uplatní nárok na směnečný peníz ve vyšší částce, než na kterou byla směnka vystavena, nemůže soud podle § 175 odst. 1 OSŘ návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu vyhovět.*⁶⁴

Mezi nároky žalobce patří zejména směnečná suma (nominální hodnota směnky). Pokud již na směnku bylo placeno, ale jen částečně, žalobce může uplatnit nevyplacenou část. Obsahuje-li směnka úrokovou doložku, lze nárokovat také příslušný úrok. Ode dne splatnosti směnky pak může vždy žalobce požadovat speciální zákonný směnečný úrok ve výši 6% ročně. Ustanovení § 48 ZSŠ dále zakotvuje právo na zvláštní směnečnou odměnu ve výši 1/3% směnečné sumy (resp. její dlužné části, bylo-li na směnku částečně placeno), nebylo-li dohodnuto méně. Pokud žalobci vznikly v souvislosti s vymáháním směnky náklady (zejména útraty protestu a podaných zpráv)⁶⁵, lze žádat také tyto náklady (terminologií ZSŠ: „útraty“).

Ustanovení § 175 OSŘ umožňuje vydání směnečného platební rozkazu pouze tehdy, předloží-li žalobce tímto ustanovením stanovené listiny, tzv. **nutné listiny**: směnku

---

⁶³ Podle *rakouského práva* není aktivní legitimace žalobce dle směnečného zákona dána, pokud není remitentem ani výstavcem ani vlastníkem v neporušené řadě indosamentů. *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 165.

⁶⁴ Rozsudek Krajského obchodního soudu v Brně ze dne 14.04.1995, sp. zn. 5 Cm 197/94.

⁶⁵ Tyto náklady souvisí s tzv. notifikační povinností (zejména oznámení odepření přijetí nebo odepření placení). Blíže k tomuto tématu srov. např. Chalupa, R., *Zákon směnečný a šekový – komentář*. 1. díl. 1. vydání. Linde Praha a.s., 1996, s. 399.

v prvopisu a další listiny nutné k uplatnění práva.⁶⁶ Ve zkráceném směnečném řízení si bez těchto listin žalobce nemůže nárokovat meritorní rozhodnutí pro sebe příznivé (v nezkráceném směnečném řízení však procesní absence těchto listin nemusí k procesnímu neúspěchu žalobce nevyhnutelně vést). Směnku v prvopisu nelze pro účely zkráceného směnečného řízení nahradit kopií, a to ani úředně ověřenou kopií.⁶⁷ Pokud však byla směnečná listina umořena,⁶⁸ usnesení soudu o jejím umoření je způsobilé směnku v prvopisu nahradit, a to i pro účely zkráceného směnečného řízení.⁶⁹

Kromě směnečné listiny je třeba předložit také další listiny nutné k uplatnění práva. Předně půjde, jak bylo dříve uvedeno, o listiny dokládající aktivní věcnou legitimaci žalobce (není-li ze směnky patrná). V úvahu přichází např. smlouvy o převodu rektasměnek či usnesení soudu v dědickém řízení či jiné dokumenty dokládající právní nástupnictví. Pokud byl žalobce povinen směnku nejprve protestovat, je třeba připojit také příslušnou protestační listinu. Potřeba předložení dalších listin pak může vyplynout v závislosti na konkrétních hmotněprávních okolnostech, za nichž žalobce vydání směnečného platebního rozkazu navrhuje (např. listiny osvědčující postih před splatností ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2 ZSŠ).⁷⁰

V.3.2 Směnečná koncentrace

V.3.2.1 Princip koncentrace řízení

Pokud se soudní řízení rozpadá do určitých stadií, v nichž je nutno provést procesní úkony, pro něž je příslušné procesní stadium určeno, hovoříme o tom, že se v řízení uplatňuje **princip koncentrace řízení**. Procesní úkony, které jsou v soudním řízení účastníkům umožněny jen do určitého procesně významného okamžiku, se zpravidla týkají možnosti

---

⁶⁶ Obdobně *německý věřitel* musí již v návrhu na vydání platebního rozkazu uvést listiny dokládající jeho nárok, které však nemusí být předloženy v originálu, tj. v určitých případech postačí jejich předložení až při podrobném zdůvodňování nároku u soudu, příslušného po postoupení (tj. v rámci obecného sporného řízení po podání odporu či námitek). *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000.

⁶⁷ Srov. Derka Ladislav JUDr.: Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 25.

⁶⁸ Ustanovení § 185i a násl. zákona č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ Srov. Kovařík, Z. Směnka v soudním řízení - doplňkový materiál k semináři agentury Bova, Praha, 24.11.2004., s. 6.

⁷⁰ Srov. Kovařík, Z. Směnka v soudním řízení - doplňkový materiál k semináři agentury Bova, Praha, 24.11.2004., s. 6.

uvádět skutková tvrzení a činit důkazní návrhy. To obecně vede k větší procesní opatrnosti na straně účastníků řízení a tito tak navrhuji v některých případech důkazy z opatrnosti in eventum (princip koncentrace řízení se také někdy označuje jako princip eventuální či jako princip legálního pořádku).

Princip koncentrace řízení je odvětvovým principem civilního procesu, jehož alternativou a protipólem je **princip arbitrárního pořádku** (nazývaný také jako princip jednotnosti řízení). Princip arbitrárního pořádku spočívá naopak v tom, že příslušné soudní řízení tvoří od zahájení až do právní moci meritorního rozhodnutí jeden celek. Účastníci tak mohou v soudním řízení, je-li toto založeno na důsledném uplatnění principu arbitrárního pořádku, uvádět svá skutková tvrzení a činit důkazní návrhy kdykoliv za řízení.

Princip koncentrace řízení tíhne k uplatnění zároveň s principem formální pravdy (preferuje správnost oproti spravedlnosti) a s principem legální důkazní teorie. Princip arbitrárního pořádku naopak odpovídá principům opačným, tedy principu volného hodnocení důkazů a principu pravdy materiální. Princip koncentrace řízení byl principem staršího feudálního procesu, moderní procesy od 19. století stojí většinou na principu arbitrárního pořádku. To platí i o současném českém civilním procesu. Přehnané uplatnění principu arbitrárního pořádku však obecně vede k nedostatku procesní aktivity účastníků řízení. Z toho důvodu dochází v posledních letech v českém civilním procesu k částečnému připuštění dílčích projevů koncentračního principu, které se týkají také kauzálního řízení (směnečné řízení bylo na principu koncentrace řízení založeno již před těmito legislativními změnami). Tyto dílčí změny však nejsou doktrínou považovány za změnu principu. Řízení (kauzální) se nadále považuje za jednotné, je pouze racionálně doplněno o některé prvky koncentrace.⁷¹

Zákonodárce užívá principu koncentrace za účelem zefektivnění soudního řízení, přičemž za vyšší míru efektivity je připraven platit nižší mírou uplatnění materiální pravdy,⁷² když koncentrační princip je ze své povahy spojen s pravdou formální. Velmi důsledná koncentrace tedy může soudní řízení mimořádně zefektivnit; může však také vést k újmě na lidských právech účastníků příslušného soudního řízení v podobě porušení jejich práva na spravedlivý proces. Uplatňování principu koncentrace v civilním procesu by tedy nemělo být

⁷¹ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 82 - 83.

⁷² Zásada materiální pravdy byla v období totalitního státu považována za vůdčí zásadu soudního řízení. Nutila soud, aby z vlastní iniciativy prováděl důkazy i nenavržené, aby byl zjištěn skutečný stav věci. Soud byl povinen provádět dokazování, i kdy účastníci byli nečinní a žádné důkazy nenavrhli. Soud dokonce prováděl dokazování i v případě, že se obě sporné strany na nějaké skutečnosti dohodly, pokud z nějakého důvodu toto tvrzení zůstalo pro soud pochybné. Schelleová, I. Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 153. Dále srov. např. Zoulik, F. Soudy a soudnictví. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 132 – 133.

plošné, mělo by sledovat konkrétní vlastnosti soudních řízení určitého druhu (s ohledem na předmět řízení) a princip koncentrace by měl být využit takovým způsobem, který bude vlastnosti příslušných soudních řízení reflektovat. Přitom je důležité rozlišovat dva rozměry uplatnění koncentračního principu: šířku koncentrace a hloubku koncentrace.

V.3.2.2 Šířka koncentrace

Šířkou koncentrace zde rozumíme **okruh procesních povinností účastníka řízení, které jsou či mají být předmětem koncentrace**. Koncentrovat lze však pouze takové procesní povinnosti, které jsou i jinak dány. Pokud by v rámci přísné zákonné lhůty měl účastník řízení plnit i procesní povinnost, jejímž nositelem by jinak nebyl, v rozsahu této jeho nové povinnosti by o koncentraci řízení nešlo (např. povinnost uvést právní posouzení v zákonné lhůtě). Maximální šířka koncentrace je tedy vymezena prostorem všech procesních povinností, jejichž je účastník řízení standardně nositelem. V podmínkách českého civilního procesu nutno mezi tyto povinnosti zařadit zejména povinnost tvrzení a povinnost důkazní.

K široké koncentraci tedy dochází např. v případě řízení specifikovaných v ustanovení § 118b OSŘ,⁷³ kde se podává, že účastníci řízení mohou uvést rozhodné skutečnosti (plnit povinnost tvrzení) a označit důkazy k jejich prokázání (plnit povinnost důkazní) nejpozději do skončení prvního jednání, které se v těchto věcech konalo, přičemž k později uvedeným skutečnostem a důkazům soud nepřihlíží. Šířka koncentrace zde však není maximální: je zákonem limitována v tom smyslu, že má-li být postupem účastníka řízení zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které tento účastník nemohl bez své viny uvést, lze plnit povinnost tvrzení a povinnost důkazní i později (nejde o samozřejmost determinovanou již právem na spravedlivý proces, neboť zákonodárce mohl takovou situaci ponechat pouze opravným prostředkům, tj. jde skutečně o stanovení limitu uplatnění koncentračního principu z hlediska šířky koncentrace).

---

⁷³ Ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, v incidenčních sporech v rámci insolvenčního řízení, o základu věci ve sporech o ochranu hospodářské soutěže, o základu věci ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, o základu věci ve sporech z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství a v dalších případech stanovených zákonem.

V.3.2.3 Hloubka koncentrace

Od šířky koncentrace nutno odlišovat hloubku koncentrace. Hloubkou koncentrace zde rozumíme **vymezení rozsahu koncentrace z hlediska časového**. Toho se dosahuje za pomoci lhůt stanovených ke splnění procesní povinnosti účastníkem řízení, v dalším textu označovaných jako koncentrační lhůty. Čím je koncentrační lhůta přísnější (kratší), tím je koncentrace hlubší.

Koncentrační lhůty jsou obvykle stanoveny zákonem, není však vyloučeno, aby zákon stanovil jen nejkratší přípustnou délku koncentrační lhůty (s ohledem na právo na spravedlivý proces) a o její konkrétní délce (a o tom, zda vůbec bude aplikována) rozhodl soud. Toto je v podmínkách českého civilního procesu zejména případ ustanovení § 114b OSŘ (možnost předsedy senátu usnesením žalovanému uložit, aby ve lhůtě předsedou senátu stanovené, nikoliv však kratší třiceti dnů, žalovaný ve věci podal písemnou obranu pod sankcí uznání nároku uplatňovaného žalobcem). Na podobném principu je postaveno ustanovení § 118c OSŘ, které umožňuje soudu reagovat na průtahy či nečinnost účastníka řízení stanovením koncentrační lhůty, nikoliv však kratší patnácti dnů.

V.3.2.4 Směnečná koncentrace jako institut

V souvislosti s uplatněním principu koncentrace řízení a principu arbitrárního pořádku vykazuje zkrácené směnečné řízení jiné vlastnosti než řízení kauzální. Jak již dříve bylo uvedeno, přes některé dílčí projevy koncentračního principu (zejména ustanovení § 118b OSŘ) zůstává kauzální řízení obecně jednotné, je tedy ve svém základu založeno na principu arbitrárního pořádku. Princip arbitrárního pořádku je pro kauzální řízení pravidlem; princip koncentrační je z hlediska kauzálního řízení principem výjimečným, který zde navíc je uplatňován převážně až v důsledku novel v posledních letech.

Naproti tomu ve zkráceném řízení směnečném je princip koncentrace pravidlem a princip arbitrárního pořádku výjimkou (zejména námitky nedostatku procesních podmínek, jak blíže vysvětleno dále). Hloubka uplatnění koncentračního principu ve zkráceném směnečném řízení nemá obdobu nejen v kauzálním řízení, ale v českém civilním procesu vůbec. Pokud by v kauzálním řízení byl koncentrační princip uplatněn stejně hluboce, jako tomu je v řízení směnečném, bylo by namísto pochybovat o souladu takových procesních norem s právem účastníků na spravedlivý proces.

Ve směnečném řízení jsou však k mimořádně hluboké koncentraci zvláštní důvody, které pramení z hmotněprávních vztahů, jimž má směnečné řízení poskytovat ochranu. Hmotné směnečné právo, byť nebývá spolehlivě řazeno do práva obchodního, je (stejně jako právo obchodní) právem profesionálů, kteří z hlediska zákonodárce nepotřebují stejných ohledů, jako tomu je v případě ostatních účastníků věřitelsko-dlužnických vztahů. Zvýšené právní vědomí a zvýšená procesní opatrnost z něj vyplývající jsou u účastníků směnečných vztahů zákonodárcem předpokládány.

Rozsah, v němž ve směnečném řízení dochází k uplatnění principu koncentračního z hlediska šířky a hloubky koncentrace, označujeme v této práci jako směnečnou koncentraci. Jak již dříve bylo naznačeno, narozdíl od kauzální koncentrace není směnečná koncentrace v českém civilním procesu znovuobjeveným institutem, natož pak novinkou. Směnečná koncentrace (třídenní lhůta k podání námitek) byla zakotvena již v zákonu č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanskoprávních rozepřích právních, kde ovšem se prolínala s obdobně pojatou koncentrací kauzální (v podobě kauzálního rozkazního řízení).

V další kodifikaci, ztělesněné zákonem č. 142/1950 Sb. o řízení ve věcech občanskoprávních, byla směnečná koncentrace v podobě propadné třídenní lhůty k podání námitek zachována, zkrácené řízení kauzální však již bylo založeno na odporovém modelu, kdy žalovaný dosáhne zrušení předběžného meritorního rozhodnutí už pouhým podáním odporu (nemusí nutně uvádět skutková tvrzení ani navrhopvat důkazy). Směnečná koncentrace se tak v podmínkách kodifikace z roku 1950 stává jakýmsi osamoceným ostrůvkem koncentračního principu obklopeným vodami důsledně uplatněného principu jednotnosti řízení.

Tuto situaci pak kupodivu zachoval i OSŘ, kterému (v jeho původním znění) jinak byl koncentrační princip cizí (OSŘ byl koncipován ve snaze o soustavné objasňování materiální pravdy bez ohledu na konkrétní fázi řízení). Jak vyplývá z důvodové zprávy k OSŘ, směnečné řízení (a směnečná koncentrace) byly v OSŘ ponechány s určitými rozpaky, resp. s určitou legislativní „štitivostí“, a to s odůvodněním, že “stále ještě existují směnky“. Existenci směnečného řízení a směnečné koncentrace tak zákonodárce zřejmě považoval za dočasnou.

Za přežití bylo zřejmě považováno především směnečné právo hmotné; procesní instituty směnečného práva (včetně související směnečné koncentrace) tak měly být zjevně tolerovány do okamžiku, kdy potřeba soudní ochrany směnečných vztahů přirozeně odpadne vzhledem k tomu, že směnky vymizí z hospodářského života. Přes výrazný útlum směnečného života však (v rozporu s tímto předpokladem) k úplnému vymizení směnek nedošlo, a to ani v podmínkách důsledné státní redukce tržních vztahů. Koncentrované

směnečné řízení tak zůstalo v OSŘ až do jejich obnovy a do současné směnečné renesance. Směnečná koncentrace tak zasluhuje pozornost už z toho důvodu, že v její podobě koncentrační princip institucionálně přežil dobu nesvobody,⁷⁴ a vzhledem ke své nepřerušené procesní efektivitě nese zpětnou zásluhu na navrácení směnečných vztahů do hospodářského života.

V.3.2.5 Rozsah směnečné koncentrace

Hloubka směnečné koncentrace svým rozsahem představuje extrém (třídenní lhůta je nejkratší koncentrační lhůtou v českém civilním procesu). Rakouské právo je v tomto ohledu vůči odpůrci shovívavější a vlkorysejší a stanoví lhůtu pro podání námitek v délce čtrnácti dnů. Naopak maďarské právo stejně jako právo české stanoví, že námítka (odpor) proti směnečné pohledávce musí být uplatněny u soudu do tří dnů od doručení směnečného platebního rozkazu.⁷⁵ Přes svou extrémní přísnost není hloubka směnečné koncentrace při své aplikaci spojena s vážnějšími pochybnostmi. Toto v případě směnečného řízení nelze konstatovat o druhém jeho koncentračním rozměru, jímž je šířka směnečné koncentrace.

Směnečná koncentrace umožňuje mimořádně efektivní projednání směnečného sporu, když skutkové námítka, lhotejno zda ryze směnečné či kauzální,⁷⁶ je žalovanému podle ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ umožněno uvádět pouze v krátké třídenní lhůtě. Později vznesené (nebo neodůvodněné) námítka soud podle ustanovení § 175 odst. 3 OSŘ odmítne. Tolik, pokud jde o text zákona. Ustanovení § 175 OSŘ, pokud bychom ho měli vnímat izolovaně, nenaznačuje, že by se některé námítka měly směnečné koncentraci vymykat.

Účastníci řízení, kteří třídenní lhůty k podání námitek buď vůbec nevyužili, anebo opomněli vhodnou námítka zahrnout, však v některých případech argumentují v tom smyslu, že okruh námitek, které podléhají směnečné koncentraci, má své hranice, a že některé námítka (zejména ryze směnečného charakteru), lze tedy s úspěchem uvádět i po uplynutí zákonné třídenní lhůty. Tento případ se často opakuje zejména v souvislosti s námítkou „úplné“ neplatnosti směnky, kdy žalovaný po uplynutí třídenní zákonné lhůty argumentuje, že

---

⁷⁴ Srov. zákon č. 480/1991 Sb.

⁷⁵ *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 167, 168.

⁷⁶ *Je-li až v podání, podaném po uplynutí lhůty pro podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu, tvrzena konkrétní kauza směnky (důvod jejího vystaví) a jakým způsobem následně důvod vystavení směnky odpadl nebo se nenaplnil, je nutno takové tvrzení považovat za později vznesené námítka, ke kterým již nelze přihlížet.* (Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 06.03.2001, sp. zn. 9 Cmo 533/00)

soud pochybil tím, že na základě neplatné směnky vydal směnečný platební rozkaz. Žalovani tak například argumentují, že *soud se měl zabývat námitkou neplatnosti směnky v každém případě* (rozumějme: i po uplynutí koncentrační lhůty), *neboť jde o námitku podle hmotného práva, a ta omezení podle ustanovení § 175 odst. 4 OSŘ nepodléhá; zásada koncentrace řízení nemůže způsobit, že by absolutně neplatný právní úkon se v důsledku opožděného podání námitek stal platným úkonem.*⁷⁷ V jiném případě bylo účastníkem řízení argumentováno, že *neplatné směnky nemohly být podkladem pro vydání směnečného platebního rozkazu, neboť by tím soud vadu směnky zhojil.*⁷⁸

Tyto pokusy o redukci předmětu směnečné koncentrace však soudy odmítají, jak možno doložit rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 20.02.1996 sp. zn. 5 Cmo 109/95 až 124/95: *Odpůrce, kterému je doručen směnečný platební rozkaz, je povinen do tří dnů podle něj zaplatit nebo ve stejné lhůtě podat námitky, ve kterých namítne vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu namítá (§ 175 odst. 1 OSŘ).* Tím, že je v tomto ustanovení uvedeno „vše“, pak je nutno rozumět nepochybně i námitky, které se týkají platnosti listiny jako směnky, ze které jsou práva u soudu uplatněna. Soud pak tyto námitky projedná a k dalším námitkám již nepřihlédne (§ 175 odst. 4 OSŘ). V tomto případě byly odpůrci směnečné platební rozkazy řádně doručeny, ten k nim podal včas určité námitky. V platebních rozkazech byl řádně poučen jak o možnosti podat námitky, tak i o důsledcích námitek opožděných nebo neodůvodněných. Byl poučen i o tom, že další námitky již nebude možné vznášet. Tato zásada koncentrace řízení se vztahuje na všechny námitky, uznává se jen, že soud musí i později přihlédnout, a to i bez námitek, k neodstranitelným překážkám řízení, k nimž je povinen přihlédnout ze zákona. To jsou však vztahy ryze procesněprávní. Všechny námitky hmotněprávní povahy, lhotejno, zda se týkají směnečné listiny samotné nebo vztahů se směnkou jen souvisejících, jsou zásadě koncentrace řízení podřízeny, a je tedy nutno je vznést v zákonné třídenní lhůtě.

Ostatně i kdyby soud vydal směnečný platební rozkaz zcela neopodstatněně (při zřejmém nedodržení podmínek stanovených ustanovením § 175 odst. 1 OSŘ), zejména také v případě, kdy žalobce vůbec nepředložil soudu prvopis směnky, i tak by proti směnečnému platebnímu rozkazu bylo třeba podat námitky (bez námitek směnečný platební rozkaz zrušit nelze). Přitom i v takovém případě musí námitky podat každý ze žalovaných, v opačném

---

⁷⁷ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11.11.1997 sp. zn. 5 Cmo 593/96.

⁷⁸ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20.02.1996 sp. zn. 5 Cmo 109/95 až 124/95.

případě bude směnečný platební rozkaz zrušen jen vůči těm žalovaným, kteří nepředloženi prvopisu směnky namítli.⁷⁹

V rozsudku ze dne 11.11.1997 sp. zn. 5 Cmo 593/96 pak Vrchní soud v Praze konstatuje, že *námítky proti směnečnému platebnímu rozkazu – tedy řada námitek procesních, námítky proti směnečnému závazku i námítky tzv. kauzální, a to včetně námitek týkajících se platnosti listiny, na základě níž byl směnečný platební rozkaz vydán, podléhají koncentrační zásadě a tedy podle § 175 odst. 4 OSŘ nelze k nim později přihlédnout, což platí nejen pro řízení před soudem prvního stupně, ale i pro odvolací řízení ve věci rozsudků, jimiž byl směnečný platební rozkaz ponechán v platnosti nebo zrušen*. Dále zde Vrchní soud v Praze uvádí, že *je možné však k odůvodněným námitkám včas podaným i později přinášet nová tvrzení k jejich objasnění a že bez ohledu na koncentrační zásadu přihlédne soud i v odvolacím řízení k těm okolnostem, k nimž je podle OSŘ povinen přihlédnout v každé fázi řízení*. Zde se však podle Vrchního soudu v Praze jedná jen o *tzv. neodstranitelné překážky řízení – vždy jen skutečnosti procesní povahy, nikoliv povahy hmotněprávní*.

Pomiňme však nyní na okamžik judikaturu a přistupme k vlastnímu výkladu zákona. Směnečná koncentrace spočívá v podstatě v tom, že žalovanému je umožněno účinně brojit proti meritornímu rozhodnutí toliko v zákonné třídenní lhůtě, a to prostřednictvím námitek, v nichž musí uvést vše, co proti meritornímu rozhodnutí namítá. Pokud zákonodárce používá výrazu *vše*, těžko můžeme dojít k závěru, že existují i námítky, které by žalovaný byl oprávněn uplatnit i po uplynutí koncentrační lhůty.

Je však třeba rozlišovat mezi zjišťováním, které soud uskutečňuje pouze na návrh účastníků řízení, resp. v důsledku jejich skutkových tvrzení a důkazních návrhů, a zjišťováním z úřední povinnosti. Námítky ve smyslu skutkových tvrzení je žalovaný skutečně oprávněn uskutečňovat pouze v průběhu koncentrační lhůty. Nic žalovanému nebrání v tom, aby kromě skutkových tvrzení v průběhu koncentrační lhůty v námitkách uvedl také své právní hodnocení, ať již hodnocení hmotněprávních vztahů mezi žalobcem a žalovaným, anebo hodnocení procesní situace (např. nedostatek v procesních podmínkách). Toto však zřejmě není jeho procesní povinností, když není zřejmě důvodu, proč by směnečné řízení se mělo vymykat zásadě *iura novit curia*.

Argumenty spočívající v právním hodnocení tedy žalovaný může uplatňovat i po uplynutí koncentrační lhůty. Takové argumenty nebudou mít povahu námitek ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ. To však neznamená, že takové argumenty může soud

---

⁷⁹ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19.11.1997 sp. zn. 5 Cmo 22/97.

ignorovat či je dokonce odmítnout ve smyslu ustanovení § 175 odst. 3 OSŘ. Argument žalovaného směřující proti směnečnému platebnímu rozkazu, který nespočívá ve skutkovém tvrzení, není námitkou a nemůže s ním být jako s námitkou zacházeno. Správná aplikace práva je povinností soudu, a pokud by správná aplikace práva v daném případě se měla shodovat s postupem, který žalovaný ve svém podání označuje (byť po uplynutí koncentrační lhůty), je povinností soudu tímto způsobem postupovat, přestože původně zamýšlel postup jiný.

Námitkami však žalovaný vymezuje rozsah skutkového stavu, který jedině může být soudem zjišťován. Zde nutno důsledně odlišovat mezi směnečnou a kauzální rovinou. Ve směnečné rovině již byl soudem skutkový stav zjištěn, což soud dává najevo vydáním meritorního rozhodnutí. Pokud s příslušnými skutkovými zjištěními ve směnečné rovině žalovaný nesouhlasí, nechť podá námitku, která může vést k závěru o nepravosti či neplatnosti směnečné listiny. V kauzální rovině skutkový stav zjištěn záměrně vůbec nebyl, a je na žalovaném, aby si kauzální zjištění ze strany soudu nárokoval podáním kauzálních námitek.

Pozdější hmotněprávní hodnocení žalovaného (tedy po uplynutí koncentrační lhůty) může být soudem bráno v potaz pouze tehdy (s výjimkou uvedenou dále), pokud má spojitost se skutkovými tvrzeními, které žalovaný uvedl v námitkách. Prvořadou podmínkou pozdější hmotněprávní argumentace žalovaného tedy je, že vůbec nějaké směnečné námitky podal. Jaký stav nastává pokud žalovaný nepodá námitky vůbec? Kauzální rovina zcela odpadá; soud již nikdy neuskuteční v této rovině žádné skutkové zjištění. Zjištění ve směnečné rovině jsou zcela shodná jako při vydání meritorního rozhodnutí. Ocitáme se vlastně ve variantě zjištěného skutkového stavu č. 2 (kapitola IV.3.2 této práce). Směnečný platební rozkaz nabývá ve smyslu ustanovení § 175 odst. 3 OSŘ účinků pravomocného rozsudku. Pozdější argumenty žalovaného, jimiž tento by chtěl brojit proti směnečnému platebnímu rozkazu, by musely mít takovou intenzitu, aby došlo k naplnění zákonných kritérií pro úspěch v řízení o některém z mimořádných opravných prostředků.

Pokud žalovaný vznese v průběhu koncentrační lhůty pouze námitky kauzální, již nikdy se nemůže dovolávat žádných zjištění v rovině směnečné a soud ani nemůže vzít v potaz pozdější právní hodnocení žalovaného ve směnečné rovině. Soud už jednou autoritativně směnečnou rovinu zjistil a právně zhodnotil; pokud má své právní hodnocení změnit, je třeba, aby získal nový směnečný poznatek. Tak se však nestalo, když žalovaný koncentrační lhůty k prezentaci nového směnečného poznatku nevyužil. **Nepodáním ryze směnečné námitky je směnečná rovina navždy uzavřena. Obdobně, nepodáním námitky**

kauzální je z hlediska soudu navždy uzavřena rovina kauzální (přesněji řečeno, tato nebyla nikdy otevřena a nyní je postaveno na jisto, že ani nikdy nebude).

Vraťme se nyní na okamžik k dříve uvedenému argumentu, jímž Vrchní soud v Praze odůvodnil, že některé okolnosti se směnečné koncentraci vymykají (sp. zn. 5 Cmo 109/95 až 124/95): *Tato zásada koncentrace řízení se vztahuje na všechny námitky, uznává se jen, že soud musí i později přihlédnout, a to i bez námitek, k neodstranitelným překážkám řízení, k nimž je povinen přihlédnout ze zákona. To jsou však vztahy ryze procesněprávní. Všechny námitky hmotněprávní povahy, lhostejno, zda se týkají směnečné listiny samotné nebo vztahů se směnkou souvisejících, jsou zásadě koncentrace řízení podřízeny, a je tedy nutno je vznést v zákonné třídenní lhůtě.*

Vrchní soud v Praze zde naznačuje, že schopnost námitky překonat směnečnou koncentraci může spočívat v její procesněprávní povaze. K jednoznačnému tvrzení zde soud přistupuje pouze v souvislosti s hmotněprávními námitkami, když uvádí, že hmotněprávní námitky bez výjimky podrobeny směnečné koncentraci jsou. Nejistota ohledně námitek procesněprávních stran toho, zda tyto všechny se směnečné koncentraci vymykají, je zcela na místě. Není totiž důvodu se domnívat, že hranice koncentrovaných a nekoncentrovaných námitek kopíruje hranici hmotného a procesního práva. Toto nelze vyvozovat ani z názoru Vrchního soudu, že veškeré hmotněprávní námitky směnečné koncentraci podřízeny jsou (té je však podle ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ podřízeno vše).

Sebevědoměji se judikatura chová v souvislosti s nedostatkem procesních podmínek. Pokud o „procesněprávních“ námitkách jako celku se nevyjadřuje jednoznačně, v případě námitek nedostatku procesních podmínek se dává ustáleně najevo, že tyto námitky směnečné koncentraci nepodléhají. Tento názor lze nalézt již v rozhodnutích shora citovaných; nad jejich rámec ještě uveďme rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.03.2000, sp. zn. 32 Cdo 20/2000: *Námitka, že bylo porušeno ustanovení § 155 odst. 1 písm. a) OSŘ, nepředstavuje námitku nedostatku podmínky řízení, a proto se na ni vztahuje ve směnečném řízení zásada koncentrace řízení* (všimněme si, že narozdíl od Vrchního soudu v Praze nachází Nejvyšší soud ČR transparentním způsobem hranici okruhu nekoncentrovaných námitek, přičemž tato má podle jeho názoru splývat s okruhem námitek nedostatku procesních podmínek). V odůvodnění tohoto rozhodnutí se pak podává: *Dovolací soud uzavřel, že námitka porušení ustanovení § 155 odst. 2 písm. a) OSŘ není procesněprávní námitkou nedostatku podmínky řízení. Takovými námitkami jsou pouze námitky, které poukazují na nedostatky, pro které, jestliže je soud v řízení shledá a nedojde-li k jejich odstranění, nemůže ve věci rozhodnout. Takovými námitkami jsou např. námitka nedostatku pravomoci soudu, jeho věcné*

nepříslušnosti, námitka rei iudicatae, námitka litispendence, námitka nedostatku způsobilosti být účastníkem řízení, apod.

Jedním z problémů existující směnečné judikatury je skutečnost, že soudy se dosud nevypořádaly s pojmem námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu jako takovým; resp. nevyjasňují, jaké okolnosti uvedené žalovaným v jeho písemném podání v průběhu koncentrační lhůty vůbec lze za námitky považovat. Soudy se dostatečným způsobem nevypořádaly s vymezením toho, co je možným předmětem námitek. Pokud však vytýkáme judikatuře, že se vymezení předmětu námitek ve smyslu ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ dostatečně nezabývá, je na místě, abychom v této práci k příslušnému vymezení sami přispěli.

Ve sporném řízení obecně plní strany sporu dvě základní procesní povinnosti: povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Povinnost tvrzení je povinnost uvést skutečnosti důležité pro rozhodnutí.⁸⁰ Jedná se o tvrzení skutková, nikoliv o právní hodnocení. Právní poznatky, s nimiž soud v procesu pracuje, získává mimoprocesně ze své profesní povinnosti, účastníci nemají povinnost soudu v tomto směru svými návrhy pomáhat. Platí zde pravidlo *iura novit curia*, soud zná právo.⁸¹ Poznávání objektivního práva není předmětem procesu. Ustanovení § 175 OSŘ nám neposkytuje žádný důvod, proč by mělo směnečné řízení být z hlediska principu *iura novit curia* výjimkou. Smyslem institutu námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu je institucionalizace obrany proti tomuto meritornímu rozhodnutí. Tato institucionalizovaná obrana má dvě základní vlastnosti: 1) musí být odůvodněná a 2) musí být předložena soudu v zákonné koncentrační lhůtě.

Pokud jde o **odůvodněnost**, zde se domníváme, že tuto vlastnost směnečných námitek stanoví OSŘ zejména jako výslovný protiklad k opačné vlastnosti odporu proti kauzálnímu platebnímu rozkazu, který podle ustanovení § 174 odst. 3 nelze pro nedostatek odůvodnění odmítnout (s cílem zamezit analogické aplikaci této vlastnosti odporu pro účely směnečných námitek).⁸² „Odůvodněností“ se tedy nerozumí nějaká vyšší kvalita argumentace, než jaká je z hlediska povinnosti tvrzení běžná v kauzálním řízení; tuto standardní kvalitu však musí argumentace žalovaného nabýt před uplynutím koncentrační lhůty. Nemáme důvod domnívat se, že „odůvodněností“ by OSŘ rozšiřoval procesní povinnost (skutkových) tvrzení o povinnost právního hodnocení. Pokud by toto měl zákonodárce na mysli, jistě by tak učinil

⁸⁰ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 276 – 278.

⁸¹ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 249.

⁸² Podle *maďarského práva* proti „směnečnému“ platebnímu rozkazu může povinný do 3 dní od doručení u místně příslušného soudu buď písemně nebo ústně podat odpor; platební rozkaz může napadnout z jakéhokoliv důvodu, námitky jsou považovány za odpor. Pelikánová, R. Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 172.

výslovně. Ostatně s názorem, podle kterého by žalovaný byl ve směnečném řízení povinen v koncentrační lhůtě soudu prezentovat své právní poznatky, se v judikatuře ani v doktríně nesetkáme.

Druhou základní vlastností obrany proti směnečnému platebnímu rozkazu je její **koncentrovanost**. Koncentrovanost směnečných námitek spočívá v uplatnění koncentračního principu. Opožděně podané námitky soud odmítne usnesením (proti němuž je však přípustné odvolání).⁸³ Koncentrovat lze samozřejmě pouze takové procesní povinnosti, které účastník řízení jinak má, tedy povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Povinnost uvádět svá právní hodnocení účastník řízení vůbec nemá a tato tedy ani nemůže být způsobilým předmětem směnečné koncentrace. Směnečná koncentrace nepřekračuje pojmově rozsah, který náleží principu koncentrace jako takovému: zavedení povinnosti právního hodnocení (která jinak není dána) přitom součástí koncentračního principu není.

Směnečná koncentrace nevyčerpává veškerou šířku koncentrace, která by mohla přicházet v úvahu, a dokonce není ani tak široká, jak tomu je v českém civilním procesu v některých jiných případech (např. ustanovení § 118b OSŘ). Dříve jsme uvedli, že způsob uplatnění koncentračního principu je ve směnečném řízení mimořádně důsledný (mimořádně krátká třídenní lhůta). Hloubku koncentrace (krátkost koncentrační lhůty) nelze však zaměňovat za šířku koncentrace (okruh procesních povinností podrobených koncentraci). Předmětem koncentrace řízení kromě povinnosti (skutkových) tvrzení může být také navrhování důkazů (např. nejpozději před koncem prvního jednání ve věci).⁸⁴ Směnečná koncentrace se však důkazních návrhů netýká, když žalovaný je toliko povinen uvést vše, co proti směnečnému platebnímu rozkazu *namítá*. Že vznesení důkazního návrhu není *namítnutím*, to považujeme za nepochybné již na základě jazykového výkladu, kterému ostatně v tomto případě zřejmě nestojí v cestě opačný závěr výkladu systematického ani dalších výkladových metod.

Pokud soudy opakovaně judikují, že námitka nedostatku procesních podmínek není směnečné koncentraci podrobena, je třeba dát tomuto právnímu názoru za pravdu. Soudy však zatím přesvědčivým způsobem nevysvětlily, jakými úvahami k tomuto právnímu názoru dospěly. Pokusíme se tento nedostatek sami napravit. Směnečné námitky spočívají v uvedení skutkových tvrzení žalovaným. Toto je ostatně jeho standardní procesní povinností i v kauzálním řízení (rozdíl je dán jen koncentrační lhůtou). Námitka nedostatku procesní

---

⁸³ Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 784.

⁸⁴ Srov. ustanovení § 118b) odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

podmínky (např. námitka, že v souvislosti s toutéž směnkou již jednou bylo mezi týmiž účastníky ve směnečném řízení pravomocně rozhodnuto) ze své povahy překračuje hranice skutkových tvrzení, k nimž by byl účastník řízení ve smyslu projednací zásady procesně povinen.

Účastníkům řízení se samozřejmě nebrání se k procesním podmínkám vyjadřovat, jejich zjišťování je však procesní povinností soudu, nikoliv účastníků. Je-li dán nedostatek v procesních podmínkách, musí soud v podstatě postupovat v souladu s procesními zájmy žalovaného, a to i tehdy, kdy žalovaný na tento nedostatek v průběhu řízení neupozornil. To platí i tehdy, kdy žalovaný o nedostatku v procesních podmínkách po celou dobu řízení věděl a měl možnost na něj upozornit, avšak neučinil tak. I v takovém případě se může žalovaný po právní moci vadného meritorního rozhodnutí s úspěchem domáhat jeho zrušení cestou mimořádného opravného prostředku (žaloba pro zmatečnost).

Účastník, který má povinnost tvrzení, nese též v podobě břemene tvrzení procesní odpovědnost za to, že se soud potřebnou rozhodnou skutečnost vůbec dozví (není procesní povinností soudu ji zjišťovat *ex offio*).⁸⁵ Zjišťování procesních podmínek však procesní povinností soudu je; povinnost soudu postupovat *ex offio* v případě zjišťování procesních podmínek tedy je dána. Upozornění na nedostatek v procesních podmínkách je tedy sice z hlediska žalovaného krajně žádoucí; jeho procesní povinností však není. **Není-li upozornění na nedostatek v procesních podmínkách procesní povinností žalovaného, nemůže být ani předmětem koncentrace.** Vyjádření žalovaného v tom smyslu, že v řízení je dán nedostatek v procesních podmínkách, nelze tedy považovat za součást jeho povinnosti tvrzení ve smyslu ustanovení § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ.⁸⁶

Rozlišování mezi skutkovým tvrzením žalovaného a jeho vyjádřením k právní stránce věci je ve směnečném řízení zcela klíčové. Ve vztahu k procesní pozici soudu a žalovaného tak jsou kladeny specifické nároky, které v kauzálním řízení nejsou dány. V první řadě si musí být hranice mezi skutkovým tvrzením a vyjádřením k právní stránce věci vědom žalovaný, neboť právě jemu přísluší procesní úkon, který je po vydání směnečného platebního rozkazu pro další postup směnečného řízení rozhodující – směnečné námitky.

---

⁸⁵ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 277.

⁸⁶ Opačný názor srov. Pelikánová, R. Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 171: *Soud nemůže dodatečně po skončení řízení zkoumat, zda v dané věci byly splněny veškeré podmínky řízení. Tudiž po uplynutí lhůty pro podání námitek se nemůže soud zabývat nedostatkem některé z podmínek řízení a zrušit směnečný platební rozkaz, který již nabyl účinků pravomocného rozsudku.*

Účastníci směnečného řízení vystupující na straně žalované nejsou si této hranice vždy dobře vědomy. Velmi často se např. objevuje „námitka“ v tom smyslu, že směnka, na jejímž základě byl vydán směnečný platební rozkaz, je neplatná. Nutno upozornit, že takto pojatá námitka směnečnou námitkou vůbec není. Vyjádření žalovaného v tom smyslu, zda směnka je platná či neplatná, je totiž pouze vyjádřením k právní stránce věci. Žalovaný je však, pomineme-li kauzální rovinu, povinen namítat konkrétní skutkové nedostatky příslušné směnky, tedy zejména absenci či vadu některé z esenciálních směnečných náležitostí.

Účastníci směnečného řízení na straně žalované v některých případech připojují *námitku neplatnosti směnky* v představě, že takto abstraktně pojatá „námitka“ jim umožní vymezit v průběhu koncentrační lhůty žádoucí argumentační prostor a že v dalším průběhu směnečného řízení budou moci podle potřeby dodatečně (po uplynutí koncentrační lhůty) přinášet nové argumenty směřující proti jednotlivým směnečným náležitostem, které v důsledku včasné podané *námitky neplatnosti směnky* obstojí z hlediska směnečné koncentrace. Tak tomu ovšem není. Pokud by soud umožnil žalovanému na základě výlučné směnečné námitky, kterou by byla *námitka neplatnosti směnky*, zpochybňovat některé směnečné náležitosti i po uplynutí koncentrační lhůty, zkrátil by jednoznačně žalobce na jeho procesních právech.

Ostatně jsme toho názoru, že pokud by se žalovaný ve svých námitkách omezil pouze na konstatování *neplatnosti směnky*, neměl by soud nařizovat jednání. Směnečné námitky mají spočívat ve skutkových tvrzeních a pokud žalovaný namísto skutkových tvrzení předloží soudu v průběhu koncentrační lhůty výlučně své vyjádření k právní stránce věci, nezbývá než uzavřít, že se o směnečné námitky nejedná a že směnečné námitky tedy nebyly podány. Takovou situaci nutno subsumovat pod první větu ustanovení § 175 odst. 3 OSŘ: *Nepodá-li žalovaný včas námitky nebo vezme-li je zpět, má směnečný (šekový) platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku*. Jsme toho názoru, že nařízení jednání k projednání výlučné *námitky neplatnosti směnky* je zkrácením procesních práv žalobce a že tímto je založena procesní vada meritorního charakteru ve smyslu ustanovení § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ a § 241a odst. 2 písm. a) OSŘ a že jsou tedy naplněny zákonné důvody k podání příslušných opravných prostředků (odvolání a dovolání).

V.3.3 Směnečné námitky

Směnečné námitky jsou institucionalizovanou směnečnou obranou exkluzivně vyhrazenou zkrácenému směnečnému řízení. Jejich prostřednictvím žalovaný brojí proti

existujícímu meritornímu rozhodnutí (směnečný platební rozkaz), které není zatím pravomocné. Jde o velmi zřetelný formální znak směnečného řízení. Ve srovnání s ekvivalentním institutem kauzálního zkráceného řízení, tedy odporem proti kauzálnímu platebnímu rozkazu, jsou nicméně směnečné námitky procesním prostředkem se znatelně zredukovanou procesní efektivitou. Tato snížená procesní efektivita je nezbytným důsledkem zvýšené procesní odolnosti směnečného platebního rozkazu (ve srovnání s jeho kauzálním ekvivalentem).

Zatímco již samotné podání sebestručnějšího odporu představuje procesní zkázu dříve vydaného kauzálního platebního rozkazu, účinek směnečných námitek ve vztahu k existujícímu směnečnému platebnímu rozkazu bude vždy omezenější (jejich samotným podáním ke zrušení směnečného platebního rozkazu nikdy dojít nemůže). Jejich efekt bude přitom záviset na konkrétním procesním postupu žalovaných a na jejich důkazních možnostech. Vztah podaného odporu k dříve vydanému kauzálnímu platebnímu rozkazu lze označit jako vztah absolutní (odpor jednoho žalovaného ruší platební rozkaz ve vztahu ke všem žalovaným, a to bez ohledu na to, zda svůj peněžitý závazek příslušný žalovaný rozporuje zcela, či jen zčásti). Naproti tomu vztah směnečných námitek k dříve vydanému směnečnému platebnímu rozkazu lze označit za relativní.

Směnečný platební rozkaz je podanými námitkami zpochybněn jen v rozsahu, v němž žalovaný toto rozhodnutí skutečně napadá, a to pouze tehdy, uvádí-li žalovaný zároveň odpovídající kontrární skutečnosti; přičemž zpochybněn je pouze ve vztahu k tomu ze žalovaných, který námitku skutečně podal.⁸⁷ V odborné literatuře se lze setkat s názorem, že účinky podaných námitek na právní moc a vykonatelnost směnečného platebního rozkazu je třeba posoudit v závislosti na povaze společenství analogicky podle ustanovení § 206 odst. 1 OSŘ; podá-li námitky některý ze samostatných společníků (ustanovení § 91 odst. 1 OSŘ), mají tyto námitky mít účinek jen ve vztahu k tomu, kdo je podal, a v rozsahu, v jakém je podal. Podá-li naproti tomu námitky jeden či více nerozlučných společníků (ustanovení § 91 odst. 2 OSŘ), pak se má uplatnit ustanovení § 206 odst. 1, tzn. směnečný platební rozkaz nenabude právní moci vůči žádnému ze žalovaných.⁸⁸ V případě směnečných vztahů však půjde zpravidla o společenství samostatné.

---

⁸⁷ Je-li námitkami napaden platební rozkaz jen zčásti, nabývá ve zbývajícím rozsahu právní moci a je vykonatelný. *Winterová, A. a kol.* Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 400.

⁸⁸ Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 785.

Rozsah, v němž se směnečný platební rozkaz napadá, musí být jednoznačný. Pokud žalovaný tvrdí, že uplatněná pohledávka byla uspokojena, je třeba tvrdit konkrétní výši. V této souvislosti Vrchní soud v Praze judikoval: *Pokud žalovaný uvede v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu, že dluh zčásti zaplatil, ale nespécifikuje zaplacenou částku, jedná se o neodůvodněnou námitku, kterou je nutné odmítnout.*⁸⁹ Zároveň musí žalovaný v příslušné námitce bezpečně vyjádřit, zda tvrzení o splněném dluhu se týká jeho dluhu směnečného či kauzálního. Žalovaný neuspěje s námitkou, že *směnku zaplatil*, pokud v řízení o námitkách bude zjištěno, že ve skutečnosti byl zaplacen kauzální dluh směnkou zajištěný (a naopak: žalovaný neuspěje s tvrzením o zaplacení kauzálního dluhu, bude-li následně zjištěno, že ve skutečnosti byla placena směnka).⁹⁰

Procesní odolnost směnečného platebního rozkazu se projevuje tak, že ty jeho části, které příslušný žalovaný sám aktivně nezpochybnil svou odůvodněnou námitkou, nabudou ve vztahu k němu právní moci. V kauzálním zkráceném řízení končí boj žalovaného s platebním rozkazem už samotným podáním odporu. Ve zkráceném směnečném řízení dosahuje žalovaný podáním námitek pouze zamezení právní moci vydaného směnečného platebního rozkazu. Následující procesní úsilí žalovaného bude mít význam pouze v rozsahu, v němž žalovaný včas vymezil prostor svými odůvodněnými námitkami pro svou pozdější procesní aktivitu. I v tomto omezeném prostoru však bude muset žalovaný postupovat a brojit již za současné existence meritorního rozhodnutí, pro něj nepříznivého, jehož právní moci se snaží zabránit; jehož právní mocí bude žalovaný nevyhnutelně sankcionován za svou případnou procesní nepřesvědčivost.

Řízení o podaných námitkách (námitkové řízení) je komplexní a zřetelně ohraničená fáze zkráceného směnečného řízení. Námitky tak v podstatě jsou určitou sub-žalobou; jejich úkolem je vymezení předmětu námitkového řízení. Předmětem námitkového řízení bude jen to, co žalovaný svými námitkami odůvodněně zpochybní. Narozdíl od odporu proti kauzálnímu platebnímu rozkazu tedy je esenciální vlastností námitek jejich **odůvodněnost** (tomuto dílčímu tématu jsme se věnovali již v předchozí části práce věnované směnečné koncentraci – hranice mezi jednotlivými sekundárními formálními znaky směnečného řízení není vždy zcela zřetelná). Odůvodněnost směnečných námitek přitom spočívá ve skutkových tvrzeních, a to v takových, které mají nějakým způsobem kontrární povahu ve vztahu k vydanému směnečnému platebnímu rozkazu. Právě tvrzením relevantních skutečností,

---

⁸⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17.03.2003, sp. zn. 9 Cmo 426/2002.

⁹⁰ Derka Ladislav JUDr.: Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. Bulletin advokacie, 2007, č. 12, s. 29.

kontrárních ve vztahu k existujícímu směnečnému platebnímu rozkazu, žalovaný vymezuje předmět námitkového řízení.

Odůvodněnost směnečných námitek souvisí s jejich jednoznačností. Jak vyplývá z usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.09.2003, *námítka proti směnečnému platebnímu rozkazu jsou odůvodněné, pokud vymezují jednoznačně a nezaměnitelně skutek či skutky, o které se námitková obrana žalovaného opírá.*⁹¹ Požadavek jednoznačnosti a nezaměnitelnosti skutku, uvedeného v námitkách, je třeba vykládat ve vztahu k žalovanému přísně, a to v souvislosti s institutem směnečné koncentrace. Pokud žalovaný vymezí skutek v námitkách natolik mlhavě, že není zřejmé, zda jeho tvrzení uskutečněná po uplynutí koncentrační lhůty skutečně na námítka navazují či zda se jedná o tvrzení nová, je zřejmé, že žalovaný se fakticky snaží obejít směnečnou koncentraci. Takový postup je třeba striktně odmítnout.⁹²

Přestože ustanovení § 175 OSŘ se nevyjadřuje blíže k tomu, do jaké míry musí být námítka žalovaného určité, **taková neurčitost směnečných námitek, která by vedla k eliminaci efektu směnečné koncentrace, je jednoznačně nepřijatelná.** Podstatou zkráceného směnečného řízení je totiž právě směnečná koncentrace. V tomto smyslu hovoří i odůvodnění posledně jmenovaného usnesení: *Je nutno uvážit i soudem prvního stupně právem zmíněnou zásadu koncentrace směnečných námitek. Nelze připustit z tohoto hlediska, aby námítka byly tak flexibilní, že by mohly případně umožňovat, aby v průběhu námitkového řízení jim byla podsouvána opakovaně stále nová a zcela odlišná skutková tvrzení. Potud musí být rozhodný skutek, na němž se postavení žalovaného v námitkovém řízení zakládá, vymezen jednoznačně.* Ve vztahu k míře nutné konkrétnosti směnečných námitek se lze v odborné literatuře setkat se zajímavým příměrem: tvrzení žalovaného ve směnečných námitkách by měla natolik konkretizovat žalovaným tvrzený skutek, *aby bylo možné, pokud by byly „v obráceném gardu“ tvrzeny v žalobě, vydat na jejich základě rozsudek pro zmeškání v „normálním“ nesměnečném řízení, ve kterém by se žalovaný nedostavil k prvnímu jednání u soudu.*⁹³

Nejednoznačnost se často vyskytuje v případě, kterým je námitka nesprávného vyplnění blankosměnky. I taková směnečná námitka musí být jednoznačná. Žalovaný se nemůže např. omezit na konstatování, že žalobcem předložená směnka byla původně

---

⁹¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29.09.2003, sp. zn. 5 Cmo 353/2003.

⁹² Nejde však o nové námítka, pokud žalovaný v rámci své – již v námitkách uplatněné – obrany uvádí nové skutečnosti. *Winterová, A. a kol.* Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 401.

⁹³ Derka Ladislav JUDr.: Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12, s. 27.

blankosměnkou a že žalobce tuto blankosměnku vyplnil nesprávně. Takto obecná námitka by fakticky umožnila žalovanému dodatečně uvádět různé nové důvody, z nichž by bylo lze dovozovat nesprávnost vyplnění blankosměnky. Taková námitka by tedy prakticky eliminovala efekt směnečné koncentrace, což je nepřijatelné. Žalovaný musí už v námitkách hovořit natolik jednoznačně, že po uplynutí koncentrační lhůty se bude musit každopádně omezit pouze na detailnější vylíčení skutků, které již byly vymezeny dříve. Ostatně z takto pojaté námitky ani nevyplývá, v jakém rozsahu se směnečný platební rozkaz napadá (jaká část uplatňované sumy je zpochybňována).

Dovolává-li se žalovaný povinnosti žalobce vyplnit blankosměnku konkrétním způsobem, dovolává se tím určité směnečné dohody. Musí tedy už v námitkách uvést, co bylo předmětem takové směnečné dohody (čeho žalobce v blankosměnce vyplnit směl) a jak se žalobce od směnečné dohody odchýlil.⁹⁴ Hovoříme-li zde o námitce nesprávného vyplnění blankosměnky, nutno pro úplnost uvést, že právo na vyplnění blankosměnky se nepromlčuje (nejde o majetkové právo). Nelze tedy s úspěchem v námitkách argumentovat, že právo žalobce na vyplnění blankosměnky se promlčelo (lze však popř. argumentovat, že žalobce doplnil do blankosměnky pozdější datum splatnosti než bylo sjednáno směnečnou dohodou).⁹⁵

Jak uvedeno výše, spočívají směnečné námitky zásadně ve vylíčení skutkových tvrzení (kontrárních ve vztahu k vydanému směnečnému platebnímu rozkazu, proti němuž brojí). Je třeba důsledně rozlišovat mezi skutkovým tvrzením a právním hodnocením. Např. zdánlivá směnečná námitka žalovaného, spočívající v tvrzení, že směnka je neplatná, není nepřijatelná pouze pro svou neurčitost (a z ní vyplývající flexibilitu umožňující obejít směnečnou koncentraci). Takové tvrzení žalovaného není vůbec námitkou, když nespočívá ve skutkovém tvrzení, ale pouze v právním hodnocení. Žalovaný musí uvést konkrétní směnečnou náležitost, která absentuje či je jinak podle jeho právního názoru vadná. Pouze takový postup je relevantním líčením skutkového stavu.

Směnečné námitky se nabízí rozlišovat na směnečné námitky procesní a hmotněprávní. Pokud jde o **směnečné námitky procesní**, je však diskutabilní, zda se vůbec o směnečné námitky jedná. Žalovaný nepochybně může v koncentrační lhůtě poukazovat na nějakou dosavadní procesní vadu, popř. na nedostatek v procesních podmínkách. Přestože nedostatku v procesních podmínkách bude možné se dovolávat i po uplynutí koncentrační

---

⁹⁴ Srov. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.03.2004, sp. zn. 9 Cmo 7/2003.

⁹⁵ Derka Ladislav JUDr.: Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. Bulletin advokacie, 2007, č. 12, s. 30.

lhůty, není důvodu, proč by žalovaný na takový nedostatek neměl poukázat právě v rámci směnečných námitek.

Nutno ovšem upozornit, že podle Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 04.03.2003 *námítka místní nepřislušnosti soudu prvního stupně sama o sobě není odůvodněnou námitkou proti směnečnému platebnímu rozkazu.*⁹⁶ Svůj právní názor vysvětluje Vrchní soud v Praze takto: *Důvodná námítka místní nepřislušnosti může vést pouze k tomu, že řízení o námitkách bude dále pokračovat u jiného místně příslušného soudu poté, co původní soud rozhodne podle § 105 odst. 2 OSŘ. Nicméně nutnou podmínkou pro pokračování v řízení o námitkách je skutečnost, že námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu musejí obsahovat ještě jiné tvrzení než pouze tvrzení o místní nepřislušnosti.* Tentýž judikát se obdobným způsobem vypořádává také s námitkou vady v doručení platebního rozkazu: *Případné tvrzení, že směnečný platební rozkaz nebyl žalovaným doručen, není námitkou svědčící proti směnečnému platebnímu rozkazu, je to pouze informace, že platební rozkaz nebyl dosud žalovaným doručen a je nutno jej opětovně doručovat, aby mohla začít běžet a též skončit lhůta pro podání námitek. Z tohoto důvodu ani uvedené tvrzení není odůvodněnou námitkou proti směnečnému platebnímu rozkazu.*

Hmotněprávní směnečné námitky je třeba rozlišovat na ryze směnečné námitky a směnečné námitky kauzální. Nutno upozornit, že důvodem ke zrušení směnečného platebního rozkazu nejsou skutečnosti, k nimž došlo po jeho vydání (jestliže např. žalovaný po doručení směnečného platebního rozkazu uplatněnou pohledávku uhradí ve lhůtě k podání námitek, je námítka založená na této skutečnosti pro výsledek nalézacího řízení bez významu).⁹⁷

Pokud jde o **námítky ryze směnečné**, těmito uvádí žalovaný skutková tvrzení (nikoliv právní hodnocení) týkající se směnky, na jejímž základě byl směnečný platební rozkaz vydán. Ryze směnečnou námitkou se žalovaný pohybuje výlučně ve směnečné skutkové rovině. Dokazování týkající se namítaného skutkového stavu spočívá vždy (někdy i výlučně) v důkazu směnečnou listinou, která už je obsahem spisu. Ryze směnečnou námitkou je také námítka nepravosti podpisu na směnce – zde je dokazování složitější (problémem písmoznaleckého posudku se zabýváme ve zvláštní části práce věnované právě a pouze tomuto důkaznímu prostředku).

V případě ryze směnečných námitek je zvlášť významné jejich rozlišování na směnečné námitky **absolutní** (může je efektivně uplatnit jakýkoliv účastník hmotněprávního

⁹⁶ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 04.03.2003, sp. zn. 9 Cmo 414/2002.

⁹⁷ Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 784-785.

směnečného vztahu) a směnečné námitky **relativní** (jsou možné jen v individuálních směnečných relacích). Podrobněji se však problémem absolutních a relativních námitek v této práci zabývat nebudeme (takový postup by v podstatě znamenal analýzu hmotného směnečného práva).

Ryze směnečné námitky lze dále rozlišovat, opět s ohledem na hmotně směnečné právo, podle toho, zda tyto brojí ve směnečné rovině čistě formálně (nedostatek formálních směnečných náležitostí), popř. zda popírají směnečný nárok, přestože nerozporují formální platnost směnky. Tak např. námitka nepravosti podpisu v tom smyslu, že podpis na směnce je pouhé falsum (nikoliv podpis žalovaného) je příkladem ryze směnečné **námitky formální**, když žalovaný v podstatě tvrdí, že žalobcem uplatněná listina není ani ve formálním smyslu směnkou odůvodňující směnečnou pohledávku žalobce za žalovaným. Pokud by žalovaný naopak připustil, že podpis na směnce mu skutečně náleží, ale poukázal na to, že k uskutečnění podpisu byl donucen násilím, nebude taková námitka popírat relaci mezi směnečnou listinou (platnou formálně) a uplatněnou směnečnou pohledávkou. Taková námitka by byla příkladem ryze směnečné **námitky materiální**, která svůj původ hledá v obecných podmínkách pro platnost právního úkonu.

Spolu s rostoucím směnečněprávním vědomím v naší ekonomice ubývá postupně ve směnečné praxi dřívějších základních chyb (emitovaným směnkám se již zpravidla dostává všech náležitostí esenciálních z hlediska platnosti směnky). Tak se přirozeně redukuje prostor pro uplatnění ryze směnečných námitek formálních, resp. pro jejich úspěšnost. Ryze směnečné námitky materiální pak jsou obecně dost vzácné. Těžiště procesní obrany žalovaného tak zpravidla představují **kauzální námitky**. Aby kauzální námitka mohla být v příslušném směnečném sporu meritorně relevantní, musí obsahovat dvě základní složky: tvrzení o kauzálně-směnečné relaci a vlastní kauzální tvrzení.

Sebepřesvědčivější tvrzení žalovaného, jímž tento soudu např. předkládá, že jeho dlouhodobý platební závazek vyplývající ze smlouvy o půjčce byl ve vztahu k žalobci plně uhrazen, byť by i byl žalovaný schopen tyto kauzální skutečnosti doložit všemi obvyklými kauzálními listinami (např. smlouvou o půjčce, výpisy z účtu dokládající transfer jednotlivých plateb apod.), není relevantní, pokud soud nemá důvod k závěru, že směnka, žalobcem uplatněná, a smlouva o půjčce, jíž se dovolává žalovaný, jsou v relevantní souvislosti.

Základem každé kauzální námitky žalovaného tedy musí být **tvrzení o kauzálně-směnečné relaci**.⁹⁸

Jakékoliv detaily, uváděné žalovaným, týkající se kauzální skutkové roviny, mohou mít smysl jen tehdy, pokud žalovaným popisovaná kauza je zároveň pokryta jeho tvrzením o relaci mezi touto kauzou a žalobcem uplatněnou směnkou. U každého svého kauzálního tvrzení by se tak měl žalovaný (při přípravě námitek) sám sebe ptát, zda zároveň předkládá soudu skutečnosti, pro které by se soud v dané směnečné věci vůbec měl o příslušná kauzální tvrzení žalovaného jakkoliv zajímat.

Teprve tvrdí-li žalovaný, že příslušná směnka je s nějakou konkrétní kauzou v relaci, má smysl, aby zároveň uváděl **vlastní kauzální tvrzení**. Pokud má vlastní kauzální tvrzení žalovaného zvrátit směnečný spor, musí nutně mít negativní povahu (musí být tvrzeno, že v související kauze žalovaný nic nedluží, anebo sice dluží, ale méně než je žalobcem uplatňováno).⁹⁹ Zde se nabízí otázka, zda by mělo pro žalovaného nějaký smysl, pokud by např. přesvědčoval soud o tom, že žalobcem uplatněná směnka byla emitována jako směnka zajišťovací ve vztahu ke smlouvě o půjčce, přičemž zároveň by ale připustil, že na základě této smlouvy o půjčce skutečně žalobci dluží sumu žalobcem uplatněnou.

Ani takový postup nemusí být bez významu. Předně, i kdyby mělo jít o peněžitou pohledávku v téže výši, existují zde jisté hmotněprávní odlišnosti. Mezi ty lze zařadit zejména odlišnosti v zákonném příslušenství pohledávky směnečné (speciálně upraveno ustanovením § 48 ZSŠ) a pohledávky kauzální (zejména úroky z prodlení ve smyslu OZ), ale také např. odlišnosti z hlediska promlčení. Především však, pokud žalovaný opomine dát žalobcem uplatněnou směnku svými námitkami do relace s konkrétní kauzou, hrozí zvýšené nebezpečí, že posléze žalobce uplatní odpovídající peněžitou pohledávku u soudu znovu, tentokrát jako pohledávku kauzální (pravomocný směnečný platební rozkaz sám o sobě nezakládá ve vztahu k související kauzální pohledávce překážku věci pravomocně rozsouzené).

Uvedení jednoznačných vlastních kauzálních tvrzení, kontradiktorních ve vztahu ke směnečnému platebnímu rozkazu, ve spojení s odpovídajícími tvrzeními o příslušné kauzálně-směnečné relaci, je ze strany žalovaného nezbytným procesním postupem (leda by se v daném případě nabízel prostor pro námitku ryze směnečnou). Žalovaného ve vztahu k jeho kauzálním námitkám zatěžuje důkazní břemeno i břemeno tvrzení, musí být tedy v líčení

---

⁹⁸ Směnečné řízení je řízením sporným a jako takové je ovládáno projednací zásadou. V souladu s projednací zásadou těžko může soud dospět k závěru o relaci mezi směnkou a konkrétní kauzou, pokud ani sám žalovaný takovou relaci netvrdí.

⁹⁹ Termín „zvrátit“ je na místě: již přece existuje meritorní rozhodnutí pro žalovaného nepříznivé.

kauzálního skutkového stavu velmi aktivní. Zcela mylnou je představa, že postačí soud přesvědčit o tom, že žalobcem uplatněná směnka „nemá žádnou kauzu“. Taková okolnost totiž, i kdyby ji soud měl vzít za zjištěnou, by neměla ničeho na tom, že žalobcem uplatněná směnečná pohledávka je po právu a pro procesní neúspěch žalobce by tak nebyl dán žádný důvod. Podepíše-li totiž žalobce směnku dobrovolně a vážně, i kdyby pro to neměl žádný důvod, je povinen směnku zaplatit a nemá k dispozici žádnou kauzální námitku, protože kauzální skutková rovina zcela absentuje.¹⁰⁰

Na závěr výkladu o kauzálních námitkách uvedme, že tyto jsou ze své povahy relativní (může je s úspěchem využít pouze příslušný žalovaný, jenž v kauzálním skutkovém vztahu mezi jím a žalobcem není žalobci dlužen, bylo-li soudem zjištěno, že příslušná směnka je v relaci právě s tímto kauzálním nedluhem). Relativita kauzálních námitek je zvláště patrná v případech, kdy ze směnky je žalován avalista. Avalista často podepisuje směnku na základě kauzálního vztahu, který však je dán pouze mezi jím a emitentem. Avalista zpravidla nemá žádný kauzální vztah k majiteli směnky (žalobci). Není-li mezi majitelem směnky a avalistou žádného kauzálního vztahu, není zde dán (je-li žalován avalista) žádný prostor pro kauzální námitku.

Toto může platit i v případě, kdy žalobce uplatňuje směnku, přestože v souvisejícím kauzálním vztahu mezi jím a emitentem (např. smlouva o půjčce) již byla pohledávka žalobce uspokojena. Není-li mezi majitelem směnky a avalistou žádné směnečné dohody, bude taková kauzální námitka příslušet pouze emitentovi, nikoliv též avalistovi. Ovšem závěr, že mezi majitelem směnky a avalistou není žádné směnečné dohody, nelze bez dalšího dovodit ze skutečnosti, že taková dohoda není dána v písemné formě. Směnečná smlouva mezi majitelem směnky a avalistou mohla být (stejně jako směnečná smlouva mezi majitelem směnky a emitentem) uzavřena také třeba jen konkludentně. Takový závěr bude velmi pravděpodobný zejména v případech, kdy avalistou je statutární orgán emitenta (právnícké osoby), popř. jeho člen.

Na závěr výkladu o směnečných námitkách uvedme, že opravným prostředkem jen proti výroku o nákladech řízení je ovšem odvolání, které je oprávněn podat kromě žalovaného také žalobce. Odvolání proti výroku o nákladech řízení je přípustné, i když směnečným

---

¹⁰⁰ Derka Ladislav JUDr.: Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. Bulletin advokacie, 2007, č. 12, s. 28.

platebním rozkazem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 2000 Kč; omezení dané ustanovením § 202 odst. 2 se na směnečný platební rozkaz nevztahuje.¹⁰¹

V.3.4 Doručování směnečného platebního rozkazu

Odlišnosti při doručování směnečného platebního rozkazu ve srovnání s doručováním platebního rozkazu kauzálního mají pro účastníky řízení takový význam, že bez váhání zařazujeme doručování směnečného platebního rozkazu jako samostatný sekundární formální znak. Legislativní oporou těchto odlišností je ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ, jímž se podává, která ustanovení, týkající se kauzálního zkráceného řízení, se týkají také zkráceného řízení směnečného. Vzhledem k tomu, že odkaz na některá ustanovení stran doručování kauzálního platebního rozkazu není ve výčtu v ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ zahrnut, vytváří se zde prostor pro jejich neaplikaci. Nutno ovšem říci, že judikatura v tomto případě sehrává nejméně stejně významnou roli jako legislativa – bylo na soudech, zda výčet uvedený v ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ budou považovat za taxativní či demonstrativní. Soudy očividně zvolily první možnost (jak se však zdá, není současný přístup soudů nezměnitelný).

Zejména je třeba upozornit, že narozdíl od kauzálního platebního rozkazu v případě směnečného platebního rozkazu není vyloučeno náhradní doručení. Tento názor byl shledán mj. usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30.06.1999, sp. zn. 20 Cdo 419/99, v němž se podává: *Samostatná úprava zkráceného směnečného řízení obsažená v ustanovení § 175 OSŘ neumožňuje, aby doručení platebního rozkazu vydaného v tomto řízení bylo posuzováno podle ustanovení § 173 odst. 1 OSŘ. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ nevylučuje náhradní doručení (jako tomu je v § 173 odst. 1 OSŘ u platebního rozkazu vydaného podle § 172 OSŘ), lze při doručování směnečného platebního rozkazu postupovat způsobem uvedeným v § 47 odst. 2 OSŘ (to jest doručit fyzické osobě uložením na poště či u orgánu obce). Z obdobných důvodů také, narozdíl od kauzálního platebního rozkazu, v případě směnečného platebního rozkazu není vyloučeno doručení do ciziny.¹⁰²*

Skutečnost, že při doručování směnečného platebního rozkazu není vyloučeno náhradní doručení, je projevem neobyčejné procesní přísnosti (procesní přísnost zde očividně reflektuje hmotněprávní směnečnou přísnost). Pokud by však důsledkem mělo být, že někdo, kdo o probíhající řízení nemůže vůbec vědět, bude nucen nést zásadní a tíživé procesní

¹⁰¹ Srov. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 784.

¹⁰² Srov. odůvodnění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27.07.1998, sp. zn. 5 Cmo 455/98.

důsledky, bylo by třeba takovou interpretaci OSŘ odmítnout, a to z důvodů lidskoprávních. Takovou úvahou byl v nedávné době veden i Vrchní soud v Praze, když ve svém usnesení ze dne 10.02.2006 shledal: *Směnečný platební rozkaz, který nelze žalovanému doručit, musí být podle § 175 odst. 2 OSŘ ve spojení s § 173 odst. 2 OSŘ zrušen. Není přípustné ustanovit žalovanému, který je neznámého pobytu, opatrovníka podle § 29 odst. 3 OSŘ jen pro účely doručení tohoto platebního rozkazu.*¹⁰³ Soud nicméně shledává, že pro další pokračování v řízení (následujícího po doručení směnečného platebního rozkazu) je ustanovení opatrovníka již přípustné: *Pro další pokračování v řízení, jež bude následovat poté, co byl zrušen směnečný platební rozkaz, to možné je.*

V případě tohoto nedávného soudního rozhodnutí si dovolueme citovat i část velmi zdařilého odůvodnění, svým významem jistě přesahujícího oblast směnečného práva procesního, v němž Vrchní soud v Praze prokázal vysokou míru schopnosti k lidskoprávní aplikaci práva a vysokou míru schopnosti aplikovat právo nikoliv za přeceňování jednotlivých odkazů a výčtů obsažených v právním předpise, o nichž v mnoha případech lze jen stěží rozumně soudit, že jejich uvedením či opominutím zákonodárce nějaký efekt zamýšlel, ale naopak aplikaci práva v souladu s účelem příslušného procesního předpisu: ... *Druhá poznámka se týká možné námitky, že významnou část skupiny osob neznámého pobytu tvoří osoby, které se svým věřitelům, soudům a úřadům záměrně a plánovitě vyhýbají. To je jistě pravda. Stejně tak ovšem platí, že mezi těmito osobami neznámého pobytu jsou početně zastoupeni ti, kdo pobývají déle v cizině, náhle onemocněli nebo z jiných závažných důvodů se nemohou zdržovat ve svém obvyklém a jinak běžně známém bydlišti. Tyto osoby by rády hájily svá práva i před soudem, ale významné okolnosti jim v tom brání. Přitom na počátku řízení prakticky nikdy nelze poznat, o který z těchto případů se jedná. To se, pokud vůbec, ozřejmí až později v průběhu řízení. I kdyby v množině osob neznámého pobytu byla jen jedna jediná osoba takto postižená, stejně je nutné ochránit její zájmy, i kdyby se tím měla otevřít možnost všem ostatním, aby toho zneužívali.*¹⁰⁴

Nová tendence spočívající v nepřeceňování výčtu zákonných ustanovení, obsaženém ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ (tj. nepřeceňování ustanovení odkazujícího na obdobné použití některých ustanovení o kauzálním platebním rozkazu) se potvrdila v dalším z nedávných rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, tentokrát ze dne 24.07.2006. Zde byla pro případ úspěšného doručení směnečného platebního rozkazu jen některým ze žalovaných potvrzena

---

¹⁰³ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10.02.2006, sp. zn. 5 Cmo 42/2006.

¹⁰⁴ Srov. odůvodnění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10.02.2006, sp. zn. 5 Cmo 42/2006.

možnost zrušit směnečný platební rozkaz i jen částečně, tj. možnost zrušit směnečný platební rozkaz i jen ve vztahu jen k některým žalovaným. V případě kauzálního platebního rozkazu v souladu s ustanovením § 173 odst. 2 platí, že nelze-li platební rozkaz doručit i jen jednomu ze žalovaných, soud jej usnesením zruší v plném rozsahu.¹⁰⁵

Zajímavé je, že na toto zákonné ustanovení výslovně odkazuje právě ustanovení § 175 odst. 2 OSŘ, když hovoří o jeho obdobném použití v případě směnečného platebního rozkazu. Přesto bylo v případě směnečného platebního rozkazu shledáno: *Nelze-li při více žalovaných doručit směnečný platební rozkaz jen některému nebo některým ze žalovaných, zruší soud tento rozkaz jen ve vztahu k tomu žalovanému nebo žalovaným, kterým směnečný platební rozkaz nelze doručit, a nikoliv vůči těm žalovaným, u kterých takové překážky není.*¹⁰⁶ Je zjevné, že takový závěr je ovšem „čelním nárazem“ do dřívějšího rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 10.09.2002, podle něhož platí, že *též ve směnečných věcech je nutno zrušit směnečný platební rozkaz v plném rozsahu, nepodaří-li se jej doručit i jen jednomu ze žalovaných.*¹⁰⁷

V.3.5 Směnečný soud

Poslední z formálních znaků směnečného řízení není, narozdíl od předešlých, neodlučitelně spojen právě a pouze se zkráceným směnečným řízením. Také bude-li žalobce svou směnečnou pohledávku uplatňovat nezkrácenou cestou, bude o této pohledávce dost možná rozhodovat jiný soud než by tomu bylo v případě, že by žaloval na základě související kauzy. Z hlediska věcné příslušnosti jsou pro vymáhání práv ze směnek vždy v prvním stupni příslušné krajské soudy podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. p) OSŘ. Základním ustanovením o místní příslušnosti je ustanovení § 85a OSŘ, tj. místně příslušný bude krajský soud, v jehož obvodu leží okresní soud, který je podle ustanovení § 85 OSŘ obecným soudem žalovaného. Ovšem v úvahu připadá také místní příslušnost fakultativní podle ustanovení § 87 písm. e), které umožňuje, aby směnečnou věc projednal soud, v jehož obvodu je platební místo směnky.

Na soud příslušný podle výše uvedených kritérií, tedy na **směnečný soud**, je třeba se obrátit se směnečnou žalobou, ať už se touto navrhuje vydání směnečného platebního

---

¹⁰⁵ Srov. Winterová, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 400.

¹⁰⁶ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.07.2006, sp. zn. 5 Cmo 275/2006.

¹⁰⁷ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 10.09.2002, sp. zn. 9 Cmo 372/2002.

rozkazu, či nikoliv. Jak vyplývá z ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, směnečná agenda je považována za agendu specializovanou (pro směnečné a šekové věci mají jsou zřizována specializovaná soudní oddělení). Narozdíl od kauzálního platebního rozkazu, jehož vydání může za podmínek ustanovení § 6 odst. 2 písm. j) téže vyhlášky uskutečnit též justiční čekatel či soudní tajemník, směnečný platební rozkaz je oprávněn vydat pouze soudce.

Je třeba si uvědomit, že k řízení o související kauze je často příslušný jiný soud (např. k řízení o půjčce, kterou směnka měla zajišťovat), a to i z hlediska věcné příslušnosti (nepůjde-li o některý z případů podle ustanovení §9 odst. 2 a 3, bude k řízení v prvním stupni příslušný okresní soud). Pokud soud shledá, že návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu nelze vyhovět, nařídí směnečný soud jednání. Směnečný soud ale neustále musí mít na paměti ustanovení § 103 OSŘ, podle něhož soud kdykoliv za řízení musí přihlížet k tomu, zda jsou splněny procesní podmínky, včetně jeho věcné příslušnosti, jak speciálně stanoveno v ustanovení § 104a odst. 1. Směnečný soud tak především musí mít neustále jasno v tom, zda žalobce svou pohledávku uplatňuje jako pohledávku směnečnou.

Vezměme v úvahu případ, kdy žalobce podá návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, soud však shledá, že tento nelze vydat a nařídí jednání. Při jednání vyjde najevo, že kvazisměnka (jíž se nedostává nějaké směnečné náležitosti) měla krýt půjčku neobchodního charakteru, která skutečně nebyla žalovaným zaplacená. Může nyní směnečný soud pokračovat v řízení, když již má objasněno, že pohledávka žalobce se neopírá o platnou směnku? Jistě ne, když není věcně příslušným soudem: tím je okresní soud, protože nyní jde o kauzální půjčku neobchodního charakteru. Podle usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17.11.1995 bylo shledáno, že *zjistí-li krajský soud ve věcech obchodních v řízení o návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, že tomuto návrhu nemůže vyhovět, protože směnka je neplatná, je k věcnému projednání návrhu příslušný okresní soud.*¹⁰⁸ Jde však o poměrně neaktuální judikát (zohledňující existenci krajských obchodních soudů a nereflektující současné znění OSŘ). Pokud bychom tento závěr promítli do dnešního stavu, měl by zřejmě směnečný (tedy krajský) soud postupovat podle ustanovení § 104a odst. 2 OSŘ, tzn. předložit věc se zprávou o tom svému nadřízenému vrchnímu soudu. Vrchní soud by pak měl rozhodnout, že věcně příslušným soudem je okresní soud a že věc se konkrétnímu okresnímu soudu postupuje podle ustanovení § 104a odst. 6 OSŘ.

---

¹⁰⁸ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17.11.1995, sp. zn. 13 Cm 634/95)

I takový procesní postup však vzbuzuje pochybnosti. Pokud žalobce zahájil celé řízení návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu, opřel tím uplatňovanou pohledávku o směnečný titul, který však následně selhal: bylo shledáno, že směnka není platná. Skutečnost, že při jednání vyšlo najevo, že žalovaný skutečně je žalobci čehosi v kauzální rovině dlužen, nemá význam, pokud žalobce svou žalobou tento kauzální důvod žaloby neuplatnil (nebo dodatečně neuplatní). Bylo by tedy třeba, aby žalobce podle ustanovení § 95 odst. 1 svou žalobu změnil. Možnost změny žaloby však podle našeho názoru dána není (srov. závěr kap. IV.3.2). Žalobce však nebude připraven o možnost následně zahájit kauzální řízení u příslušného soudu: právní moc rozhodnutí o směnečném sporu nezakládá překážku věci pravomocně rozsouzené pro případné řízení o související kauze.

VI. SMĚNEČNÝ SPOR V EU

VI.1. Evropské směnečné právo procesní (*de lege ferenda*)

V době přípravy této práce došlo na komunitární úrovni k normotvorbě, jež z hlediska zkoumaného tématu může být zvláště významná. Jde o nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu (dále jen „Nařízení“).

Před samotným zkoumáním aplikovatelnosti Nařízení z hlediska směnečných sporů je vhodné nejprve provést obecnější úvahu o úloze komunitárního práva v této souvislosti. Při hodnocení toho, zda je praktické či nikoliv, aby komunitární právo regulovalo také oblast směnečného práva (tedy při úvahách *de lege ferenda*) nutno především důsledně rozlišovat mezi směnečným právem hmotným a směnečným právem procesním. Ve vztahu ke směnečnému právu hmotnému můžeme konstatovat, že toto již úspěšně harmonizováno je. Děje se tak prostředky mezinárodního práva veřejného, konkrétně úmluvami přijatými na konferenci o sjednocení směnečného práva konané v Ženevě v roce 1930 (Úmluva o Jednotném zákonu směnečném, Úmluva o střetech zákonů a Úmluva o směnečných poplatcích), na které navázala, vzájemně převážně kompatibilní, vnitrostátní normotvorba států tohoto mezinárodního systému.

Hmotněprávní směnečná regulace na úrovni komunitárního práva by tak našla své opodstatnění pouze v případě, že by v unifikaci vnitrostátních předpisů postupovala ještě důsledněji, než jak tomu je na základě mezinárodních smluv jmenovaných výše. Nutno připustit, že přes již existující důslednou harmonizaci národních směnečněprávních předpisů států, které jsou smluvními stranami výše uvedených úmluv, tyto mezinárodní dohody neodstranily existenci **dvou směnečných oblastí - ženevské a anglosaské**. Pokud by snad komunitární zákonodárce usiloval o vlastní harmonizaci směnečného práva hmotného, nabízelo by se cílit takovou legislativní snahu k odstranění odlišností, které vyplývají z příslušnosti členských států EU v odlišných směnečných oblastech.

Komunitární zákonodárce však zatím k takové harmonizaci nepřistoupil. Zřejmě tedy usuzuje, že obě směnečné oblasti prokázaly v průběhu bezmála 80 let, které uplynuly od uzavření výše uvedených mezinárodních dohod, že přes určité rozdíly jsou schopny vzájemné koexistence, aniž by tyto rozdíly podstatným způsobem ohrožovaly vzájemnou ekonomickou spolupráci podnikatelských subjektů z odlišných oblastí. Také autor této práce se spíše

přiklání k názoru, že ani zájem na úplné harmonizaci směnečného práva hmotného členských států EU (na odstranění legislativních rozdílů vyplývajících z příslušnosti k odlišným směnečným oblastem) nedosahuje takové intenzity, aby tím bylo odůvodněno zahájení regulace směnečného práva hmotného na komunitární úrovni.

Situace v oblasti směnečného práva procesního však je zcela odlišná. Ženevské dohody se týkají převážně jen směnečného práva hmotného; **směnečné právo procesní není prostředky mezinárodního práva veřejného harmonizováno**. Regulace směnečného práva procesního na úrovni komunitárního práva by tedy byla výlučnou nadnárodní právní regulací v této oblasti. V oblasti směnečného práva procesního nelze normotvornou aktivitu komunitárního zákonodárce považovat za projev hypertrofie komunitárněprávní regulace, když žádný obdobný existující (tím méně pak úspěšně existující) nadnárodní systém zatím není dán. Z uvedeného je zřejmé, že v oblasti směnečného práva procesního jednoznačně zbývá pro komunitárněprávní regulaci prostor.

Ve vztahu k danému dílčímu tématu, kdy zkoumáme vztah směnečného procesu a komunitárněprávní regulace, se z hlediska *de lege ferenda* nabízí základní otázka:

1) Je vhodné, aby komunitární právo regulovalo projednávání a rozhodování směnečných sporů?

Tato otázka, kterou považujeme za základní, se však může dále modifikovat - pohybovat dále ve směru *de lege ferenda* či se naopak přibližovat více k hledisku *de lege lata*. V prvním případě se nabízí zejména otázka:

2) Je vhodné, aby komunitární právo vůbec jakkoliv regulovalo nalézací řízení?

V druhém případě se pak nabízí otázka:

3) Pokud komunitární právo reguluje projednání a rozhodování sporů určitého typu, je zde důvod, aby směnečné spory byly výjimkou?

V situaci, kdy v komunitárním právu zcela aktuálně přibyla nová úprava řízení o evropském platebním rozkazu, spatřuje autor této práce svou úlohu spíše ve zkoumání daného tématu z hlediska *de lege lata* než z hlediska *de lege ferenda*. Znění právního předpisu (Nařízení) se ve vztahu ke směnečným sporům však nijak nevymezuje a případná aplikace

Nařízení na oblast směnečných sporů tak v podstatě bude výlučným důsledkem výsledku interpretace komunitárněprávních předpisů. Pro interpretaci klíčových ustanovení Nařízení a dalších komunitárněprávních předpisů má tedy poloha *de lege ferenda* praktický význam (vlivem na interpretaci fakticky může ovlivňovat stav *de lege lata*). Příslušné vztahy jsou nicméně regulovány natolik konkrétně, že obecnější polohy *de lege ferenda* (otázka ad 1 a zejména otázka ad 2) již v tuto chvíli nejsou namístě (jinak tomu bylo donedávna, kdy Nařízení ještě bylo v legislativním procesu a nebyla známa jeho konečná definitivní podoba). Předmětná práce nachází svou polohu přibližně v rovině otázky ad 3) shora, jak je zřejmé z dalšího textu věnovaného přímo vlastní komunitárněprávní regulaci.

VI.2. Evropský platební rozkaz (obecně)

VI.2.1 Historické okolnosti

Evropské společenství (dále jen „Společenství“) si stanovilo za svůj cíl mj. zachovávat a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zajištěn volný pohyb osob. Pro postupné vytváření tohoto prostoru přijímá Společenství mimo jiné opatření v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech s mezinárodním prvkem, která jsou nutná k řádnému fungování vnitřního trhu. Podle čl. 65 písm. c) smlouvy o založení Evropského společenství mají taková opatření zahrnovat odstraňování překážek řádného průběhu občanskoprávních řízení, a to popřípadě podporou slučitelnosti úprav občanskoprávních řízení v členských státech. Evropská rada na zasedání v Tampere ve dnech 15. a 16. října 1999 vyzvala Radu a Komisi, aby připravily nové předpisy, které jsou nezbytné pro hladkou soudní spolupráci a lepší přístup k právu. V této souvislosti byly konkrétně zmíněny platební rozkazy.

Dne 30. listopadu 2000 přijala Rada společný program Komise a Rady o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Program počítal s možností zavedení zvláštního jednotného nebo harmonizovaného postupu, stanoveného v rámci Společenství, který by vedl k získání soudního rozhodnutí v konkrétních oblastech včetně oblasti nesporných nároků. Toto bylo začleněno do Haagského programu přijatého Evropskou radou dne 5. listopadu 2004, který vyzývá k další aktivní práci na evropském platebním rozkazu.

Dne 20. prosince 2002 přijala Komise zelenou knihu o řízení o evropském platebním rozkazu a opatřeních ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek.¹⁰⁹ Na základě této zelené knihy proběhly konzultace o možných cílech a charakteristických rysech jednotného nebo harmonizovaného evropského řízení pro vymáhání nesporných nároků. Bylo vzato v úvahu, že rychlé a účinné vymáhání splatných pohledávek, které nejsou předmětem žádného právního sporu, je pro hospodářské subjekty v Evropské unii nesmírně důležité, protože prodlení s platbami představují jeden z hlavních důvodů platební neschopnosti, která ohrožuje další existenci zejména malých a středních podniků a vede ke ztrátám vysokého počtu pracovních míst.

Přestože otázku hromadného vymáhání nesporných nároků se všechny členské státy snaží dlouhodobě řešit, přičemž většina z nich již dříve zavedla zjednodušené řízení o platebním rozkazu, nelze nevidět, že jak obsah vnitrostátních právních předpisů, tak účinnost postupů se v jednotlivých státech značně liší. Stávající postupy jsou kromě toho v přeshraničních případech často buď nepřijatelné nebo neproveditelné. Z toho vyplývající překážky, které v přeshraničních případech brání přístupu k účinné spravedlnosti a narušují hospodářskou soutěž na vnitřním trhu, vedly k potřebě komunitárněprávní úpravy, která by zaručila rovné podmínky věřitelům i dlužníkům v celé Evropské unii.

VI.2.2 Účel Nařízení

Ke svému účelu se Nařízení jednoznačně vyslovuje v ustanovení odstavce 9 preambule a v článku 1. Účelem Nařízení je, aby zavedením řízení o evropském platebním rozkazu bylo zjednodušeno a urychleno řízení o sporech v přeshraničních případech týkajících se nesporných peněžních nároků a aby byly sníženy náklady na ně a umožněn volný pohyb evropských platebních rozkazů ve všech členských státech. K tomu má dojít stanovením minimálních norem, díky jejichž dodržování bude zbytečné zahajovat v členském státě výkon jakékoliv mezitímní řízení před uznáním a výkonem. Řízení zavedené Nařízením by mělo sloužit jako dodatečný a volitelný prostředek pro žalobce, který má nadále možnost využít řízení podle vnitrostátního práva. Nařízení tedy **nenahrazuje ani neharmonizuje**

---

¹⁰⁹ Zelené knihy jsou obecně dokumenty publikované Evropskou komisí ohledně specifických oblastí zájmů. Jedná se o dokumenty adresované dotčeným subjektům, organizacím a jednotlivcům, kteří jsou vyzváni k účasti na procesu konzultací a diskusí v předem určené oblasti. Jejich primárním cílem je podpořit debatu a nastartovat proces konzultací na evropské úrovni k určitému tématu. V některých případech jsou tyto Zelené knihy impulsem k přijetí následné legislativy na úrovni EU. Srov. <http://portal.justice.cz/ms>.

stávající mechanismy vymáhání nesporných nároků podle vnitrostátních právních řádů. Nařízení tedy nebrání žalobci uplatňovat příslušný nárok s využitím jiného řízení, které je k dispozici podle práva členského státu.

VI.2.3 Charakteristika zkráceného komunitárního řízení

Řízení zavedené Nařízením se má v co největší míře zakládat na použití **vzorových formulářů** pro komunikaci mezi soudem a stranami, což má usnadnit administrativu spojenou s řízením a umožnit využití automatizovaného zpracování údajů. V návrhu na vydání evropského platebního rozkazu je žalobce povinen uvést informace, které jsou postačující k jasnému určení nároku a jeho odůvodnění, aby byl žalovaný s to si na základě těchto informací zvolit, zda podá odpor nebo naopak nebude nárok popírat. V této souvislosti je žalobce povinen poskytnout popis důkazních prostředků na podporu nároku. Za tím účelem formulář návrhu obsahuje co nejúplnější seznam možných typických důkazních prostředků, jež se obvykle předkládají na podporu peněžních nároků.

Podání návrhu na vydání evropského platebního rozkazu je spojeno se zaplacením veškerých příslušných soudních poplatků. Soud posoudí návrh včetně otázky příslušnosti soudu a popisu důkazních prostředků na základě informací poskytnutých ve formuláři návrhu. Tím je soudu umožněno, aby přezkoumal zjevnou podstatu nároku a mimo jiné vyloučil zjevně neopodstatněné nároky nebo nepřipustné návrhy. Proti odmítnutí návrhu nelze podat opravný prostředek. To však nevylučuje možnost přezkumu rozhodnutí o odmítnutí návrhu u soudu stejného stupně v souladu s vnitrostátním právem.

V evropském platebním rozkazu je žalovaný informován, že má možnost žalobci zaplatit určenou částku, nebo chce-li nárok popřít, podat ve lhůtě 30 dní odpor. Vedle úplných informací o uplatněném nároku poskytnutých žalobcem má být žalovaný poučen o právním významu evropského platebního rozkazu a zejména o důsledcích nepopření nároku. K podání odporu může žalovaný použít vzorového formuláře uvedeného v Nařízením. Soudy však mají zohledňovat i jiné písemné formy odporu, jsou-li jasně vyjádřeny. Podáním odporu ve lhůtě je řízení o evropském platebním rozkazu ukončeno, což vede k automatickému převedení věci do běžného občanského soudního řízení, pokud žalobce výslovně nepožádá, aby v takovém případě řízení skončilo. Pro účely Nařízení se pojem „běžné občanské soudní řízení“ nicméně nemá nutně vykládat ve významu, který má podle vnitrostátního práva.

Po uplynutí lhůty k podání odporu má žalovaný v některých výjimečných případech právo požádat o přezkum evropského platebního rozkazu. Přezkum prováděný ve výjimečných případech neznamena, že je žalovanému poskytnuta další příležitost podat odpor. Během přezkumného řízení se podstata nároku nehodnotí nad rámec důvodů vyplývajících z výjimečných okolností, na které se žalovaný odvolává. Jiné výjimečné okolnosti by mohly zahrnovat situaci, kdy je evropský platební rozkaz založen na nepravdivých informacích uvedených ve formuláři návrhu.

Na evropský platební rozkaz vydaný v jednom členském státě, který se stal vykonatelným, by se mělo pro účely výkonu pohlížet tak, jako kdyby byl vydán v členském státě, v němž se o jeho výkon žádá. Ze vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti v členských státech vyplývá, že na základě rozhodnutí soudu pouze jednoho členského státu lze mít za to, že jsou splněny všechny podmínky pro vydání evropského platebního rozkazu a že rozkaz je vykonatelný i ve všech ostatních členských státech i bez soudního přezkumu řádného používání minimálních procesních norem v členském státě, kde má být rozkaz vykonán.

VI.2.4 Soudní příslušnost

Příslušný soud k provedení řízení o návrhu na vydání evropského platebního rozkazu je třeba podle článku 6 Nařízení určit v souladu s příslušnými pravidly komunitárního práva, zejména v souladu s nařízením Rady (ES) č. 44/2001. V ustanovení článku 5 a násl. tento právní předpis stanoví, u jakého soudu členského státu může být žalována osoba, která má bydliště v jiném členském státě. Pro konkrétní příslušnost soudu je rozhodující povaha žalobního nároku a žalobní důvod.

Pro oblast směnečných pohledávek, pokud by měly být cestou evropského platebního rozkazu uplatňovány, přichází v podstatě v úvahu pouze aplikace ustanovení článku 5 odst. 3 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 (věci týkající se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání), podle něhož je příslušný soud místa, kde došlo nebo může dojít ke „škodné“ (rozumějme však spíše „škodlivé“)¹¹⁰ události.

---

¹¹⁰ V anglickém znění nařízení Rady (ES) č. 44/2001 je v ustanovení článku 5 odst. 3 použito výrazu „*harmful event*“.

VI.2.5 Doručování

Vzhledem k rozdílům mezi členskými státy, pokud jde o pravidla občanského soudního řízení, a zejména pravidla pro doručování písemností, stanoví Nařízení minimální normy platné v souvislosti s evropským platebním rozkazem. Způsoby doručování uvedené v Nařízení jsou charakteristické vysokým stupněm pravděpodobnosti, že se doručovaný dokument skutečně dostal do dispozice svého adresáta. Nařízení zejména **odmítá jakýkoliv způsob doručení evropského platebního rozkazu, který by se opíral o právní domněnku.**

Nařízení rozlišuje mezi doručením žalovanému, které je doloženo dokladem o přijetí žalovaným, a doručením bez dokladu. V prvním případě (existuje doklad o přijetí) může být evropský platební rozkaz doručen žalovanému v souladu s vnitrostátními právními předpisy státu, v němž je doručován, některým z těchto způsobů: osobní doručení žalovanému, potvrzené podpisem žalovaného nebo podpisem doručující osoby (zejména v případě odepření přijetí žalovaným), doručení poštou či doručení elektronickými prostředky.

Také v druhém případě, kdy není dán žádný doklad o přijetí žalovaným, kterýžto postup však lze užít pouze v případě, že adresa žalovaného je s jistotou známa, může být evropský platební rozkaz doručen žalovanému v souladu s vnitrostátními předpisy státu, v němž je doručován. K doručení v tomto případě může dojít zejména osobním doručením na adresu žalovaného osobám, které sdílejí se žalovaným společnou domácnost či jsou tam zaměstnány, doručením zaměstnancům žalovaného na adresu místa podnikání žalovaného (je-li žalovaný podnikatelským subjektem), uložením evropského platebního rozkazu v poštovní schránce žalovaného, uložením evropského platebního rozkazu na poště nebo u příslušných orgánů veřejné moci spojeným s vložením písemného oznámení o tomto uložení do poštovní schránky žalovaného za předpokladu, že je dokument v písemném oznámení jasně označen jako dokument soudu nebo že je v dokumentu poukázáno na to, že doručení se na základě uvedeného oznámení pokládá za uskutečněné a že počínají běžet příslušné lhůty.

Taková doručení se potvrzují dokladem podepsaným příslušnou osobou, která doručení uskutečnila, s uvedením způsobu doručení, data doručení a (pokud byl evropský platební rozkaz doručen jiné osobě než žalovanému) jména příslušné osoby a jejího vztahu k žalovanému, popř. potvrzením o přijetí osobou, odlišnou od žalovaného, které byl evropský platební rozkaz doručen (osoba sdílející se žalovaným domácnost, zaměstnanec žalovaného). Ani takových dokladů není nezbytně třeba, pokud dochází k doručení poštou, a to

žalovanému, který má adresu v členském státě původu, nebo dochází-li k doručení elektronickými prostředky a automatickým potvrzením o doručení za předpokladu, že žalovaný s tímto způsobem doručení výslovně souhlasil předem.

VI.2.6 „Nespornost“ pohledávky

V souvislosti s pohledávkami, jimž má být cestou evropského platební rozkazu poskytnuta právní ochrana, užívá Nařízení v několika případech přívlastku „nesporné“. Nařízení zejména v ustanovení své preambule uvádí, že rychlé a účinné vymáhání splatných pohledávek, které „nejsou předmětem žádného právního sporu“ (no legal controversy), je pro hospodářské subjekty v Evropské unii nesmírně důležité, když prodlení s platbami představují jeden z hlavních důvodů platební neschopnosti, která ohrožuje další existenci zejména malých a středních podniků a vede ke ztrátám vysokého počtu pracovních míst.

Jak dále preambule uvádí, otázku hromadného vymáhání „nesporných“ nároků (uncontested claims) se všechny členské státy snaží řešit, většina z nich zavedením zjednodušeného řízení o platebním rozkazu (s konstatováním, že obsah vnitrostátních právních předpisů a účinnost postupů se v jednotlivých státech značně liší). Nařízení tak výslovně spatřuje svůj účel především ve zjednodušení a urychlení řízení o sporech v přeshraničních případech týkajících se „nesporných“ peněžních nároků.

Preambule se tedy k „nespornosti“ vrací opakovaně (celkem na pěti místech) jako k esenciální vlastnosti pohledávek, jimiž jediné se má Nařízení zabývat. V samotném textu Nařízení (tedy pomineme-li preambuli) se odkaz na „nespornost“ objevuje už pouze v ustanovení článku 1, v němž Nařízení proklamuje svůj účel (tedy v ustanovení, které má svou povahou k preambuli nejbližší). Preambule Nařízení se při vymezování pohledávek, jimž má být Nařízením poskytnuta ochrana, chová k potřebě jejich „nespornosti“ v míře a způsobem, která je ekvivalentní potřebě jejich „přeshraničnosti“ (k potřebě „přeshraničnosti“ pohledávek se však poté vrací i samotný text Nařízení a nenechává tak v tomto případě adresáty obsažených právních norem na pochybách, že ve sporech bez cizího prvku skutečně nepřichází postup cestou evropského platebního rozkazu v úvahu).

Jak je z preambule Nařízení patrné, přívlastek „nesporný“ prostupoval již podstatnou část předchozího legislativního procesu. Dne 30. listopadu 2000 přijala Rada společný program Komise a Rady o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Program počítal s možností zavést zvláštní jednotný nebo

harmonizovaný postup, stanovený v rámci Společenství, k získání soudního rozhodnutí v konkrétních oblastech včetně oblasti „nesporných“ nároků. Toto bylo začleněno do Haagského programu přijatého Evropskou radou dne 5. listopadu 2004, který vyzývá k další aktivní práci na evropském platebním rozkazu. Dne 20. prosince 2002 přijala Komise zelenou knihu o řízení o evropském platebním rozkazu a opatřeních ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek. Na základě zelené knihy proběhly konzultace o možných cílech a charakteristických rysech jednotného nebo harmonizovaného evropského řízení pro vymáhání „nesporných nároků“ (jak rekapituluje Nařízení v ustanovení článku 5 preambule).

Do samotného textu Nařízení se však tento přívlastek nedostává (s výjimkou ustanovení článku 1, jak uvedeno shora). V závěru příslušného legislativního procesu tak došlo k odstranění této nežádoucí podmínky (vlastnosti pohledávky), která by při restriktivním výkladu tohoto pojmu nevyhnutelně vedla k praktické neaplikovatelnosti Nařízení. Nespornost pohledávky totiž vede přirozeně k dobrovolnému plnění, nikoliv k soudnímu řízení. Autor této práce má zato, že pokud pohledávka není dobrovolně uhrazena, je z procesního hlediska sporována (i kdyby dlužník nijak neargumentoval). Soudní řízení, vedené o peněžité pohledávce, je ze své povahy sporné. Přestože jde o výklad, který v tomto případě představuje jistý náraz do znění právního předpisu, není podle autora této práce pochyb o tom, že cílem Nařízení je zjednodušení a urychlení soudních řízení týkajících se pohledávek sporných, nikoliv nesporných.

Pokud by Nařízení mělo trvat na tomto svém vymezení, v podstatě tím rezignuje na další svůj účel, jímž je snaha čelit platební neschopnosti, která ohrožuje existenci hospodářských subjektů a zvyšování nezaměstnanosti (ustanovení článku 6 preambule Nařízení). Pokud totiž tyto problémy vyžadují nový komunitární legislativní instrument, musí tento spočívat v novém a efektivním řešení sporu. Možnost nesporného (dobrovolného) plnění byla hospodářským subjektům v rámci společného trhu dána samozřejmě již před zavedením Nařízení, které v tomto ohledu nepřináší nic nového.

Nařízení se snaží poskytnout na komunitární úrovni analogii zkrácených řízení, která jsou umožněna na základě národní legislativy členských států (ustanovení článku 7 a 8 preambule Nařízení). Také příslušné české procesní instituty, tedy řízení o návrhu na vydání platebního rozkazu a zkrácené směnečné řízení, jsou chápány jako soudní spory. Také řízení o návrhu na vydání evropského platebního rozkazu nutno tedy chápat jako soudní spor, nikoliv nesporné.

VI.2.7 Přeshraniční charakter sporu

Nařízení nenahrazuje ani neharmonizuje stávající mechanismy vymáhání nároků podle vnitrostátního práva. Řízení zavedené Nařízením slouží jako dodatečný a volitelný prostředek pro žalobce, kterému nadále zůstává možnost využít soudního řízení podle vnitrostátního práva. Případný konkurenční vztah mezi zkráceným řízením, které bylo zavedeno Nařízením, a dalšími typy zkrácených řízení, která jsou umožněna národními právními řády členských států, se omezuje na oblast sporů s mezinárodním charakterem, tedy na oblast tzv. „přeshraničních případů“. V oblasti sporů čistě vnitrostátních tedy zůstávají zkrácená řízení podle vnitrostátních právních řádů členských států i nadále bez komunitárněprávní konkurence.

Pro účely Nařízení se přeshraničním případem rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byl podán návrh na vydání platebního rozkazu. Pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu. V případě společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických nebo právnických osob se "bydlištěm" rozumí místo, kde má tato osoba své a) sídlo nebo b) ústředí nebo c) hlavní provozovnu.¹¹¹ Rozhodujícím okamžikem pro určení, zda se jedná o přeshraniční případ, je doba, kdy je podán návrh na vydání evropského platebního rozkazu v souladu s Nařízením.

---

¹¹¹ Ustanovení článku 3 odst. 2 Nařízení odkazuje ve vztahu k určení bydliště na článek 59 a 60 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Pro účely Spojeného království a Irska se "sídlem" rozumí "registered office" nebo tam, kde takové sídlo neexistuje, místo vzniku společnosti ("place of incorporation") nebo tam, kde takové místo neexistuje, místo, podle jehož práva byla společnost, jiná právnická osoba nebo sdružení fyzických nebo právnických osob založeny ("formation").

VI.3 Meritorní rozhodování směnečného sporu evropským platebním rozkazem

VI.3.1 Aplikovatelnost Nařízení na směnečné spory

Jednou z klíčových otázek, kterou si tato práce nutně musí položit, je otázka aplikovatelnosti Nařízení na směnečné spory (kterou je na místě si klást pouze pokud ostatní podmínky stanovené Nařízením, tedy zejména podmínka přeshraničního charakteru sporu, jsou v konkrétním případě splněny). Odpověď je třeba hledat především v článku 2 Nařízení (oblast působnosti). Podle ustanovení tohoto svého článku se Nařízení vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci. Nařízení se podle svého dříve jmenovaného ustanovení dále nevztahuje na majetková práva vyplývající z manželských vztahů, závětí a dědictví, na úpadková řízení, sociální zabezpečení a nároky z mimosmluvních závazků (leda by byly předmětem pozdější dohody mezi stranami, předmětem uznání dluhu či měly podobu peněžitých pohledávek vyplývajících ze spoluvlastnictví).

Pokud bychom nahlíželi na výše vymezenou „oblast působnosti“ Nařízení pouze optikou českého právního řádu, museli bychom dospět k závěru o jisté legislativní nezdařilosti takového vymezení. Komunitární zákonodárce z oblasti věcí občanských a obchodních (tedy soukromoprávních) výslovně vylučuje věci sociálního zabezpečení, věci úpadkové, daňové, celní, správní (tedy věci veřejnoprávní). Nařízení se tedy nejprve pozitivně vymezuje pro vybrané vztahy soukromoprávní (věci občanské a obchodní), aby následně z tohoto „pravidla“ uskutečnilo několik „výjimek“, které by se však s pravidlem ani jinak nepřekrývaly (a tedy se o výjimky nejedná). Povahu výjimky z pravidla tak může mít pouze ta část negativního vymezení, kde Nařízení vylučuje svou aplikovatelnost ve vztahu k majetkovým právům vyplývajícím z manželských vztahů, závětí a dědictví a ve vztahu k nárokům z mimosmluvních závazků.

Legislativní neobratnost ustanovení článku 2 Nařízení je nicméně vysvětlitelná, vezme-li v úvahu množství právních řádů, v jejichž podmínkách mohly předmětné právní vztahy vzniknout, když tyto právní řády se nemusí vzájemně shodovat ani v rozdělení regulace podle jednotlivých právních odvětví. Na tomto místě je vhodné podotknout, že i samotný okruh členských států EU zahrnuje právní řády angloamerického právního systému. Kromě toho, předmětné právní vztahy, jejichž rozhodnutí podle návrhu žalobce má být předmětem řízení o evropském platebním rozkazu, se mohou samozřejmě řídit též právním

řádem, který do okruhu národních právních řádů členských států EU vůbec nenáleží (volba rozhodného práva). Jistá míra legislativní „upovídání“ tak je v daném případě namístě.

Pro účely této práce je takový způsob regulace zvláště příhodný: v situaci, kdy komunitární zákonodárce vynakládá viditelnou legislativní námahu, aby z aplikace Nařízení vyloučil jím jmenované vztahy veřejnoprávní (přestože na ty by se Nařízení vzhledem k pozitivnímu vymezení ani tak nevztahovalo), je zřejmé, že pokud by chtěl z aplikace vyloučit vztahy směnečné (tedy vztahy soukromoprávní), učinil by tak v takovém případě výslovně tím spíše (*a minori ad maius*). Komunitární zákonodárce však směnečné vztahy do negativní definice nezahrnul, a dal tak podle názoru autora této práce najevo, že také nároky ze směnečných vztahů mohou být cestou evropského platebního rozkazu rozhodovány.

Přesto však aplikovatelnost Nařízení na směnečné spory není zcela jednoznačná. Problém totiž působí ustanovení článku 6 Nařízení, v němž se stanoví soudní příslušnost, tedy příslušnost soudu, který by měl provést řízení o návrhu na vydání evropského platebního rozkazu. Toto ustanovení Nařízení stanoví, že pro jeho účely se příslušnost soudu určí v souladu s příslušnými pravidly práva Společenství, zejména s nařízením Rady (ES) č. 44/2001. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 však v ustanovení svého článku 3 odst. 1 podává, že osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 kapitoly II. tohoto nařízení. Oddíly 2 až 7 kapitoly II. pak stanoví příslušnost soudu zpravidla ve vazbě na žalobní důvod (smlouva, výživné, apod.). Abstraktní směnečná pohledávka, tedy pohledávka založená výlučně směnkou (bez vazby na jakoukoliv kauzu), nepřiléhá optimálně pod žádnou z hypotéz zde uvedených (žádná z uvedených hypotéz se zejména nevymezuje ke směnkám ani obecně k pohledávkám z cenných papírů).

Pokud by směnečná pohledávka měla být uplatňována čistě směnečně (tedy nekauzálně), ze všech zde uvedených hypotéz bude přicházet v úvahu pouze relativně obecně formulované ustanovení článku 5 odst. 3, které stanoví ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, příslušnost soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke „škodné události“. Použití pojmu „škodná událost“ by sice mohl naznačovat, že výlučným žalobním důvodem, pro nějž je toto ustanovení legislativně konstruováno, má být vznik škody (a žaloba by měla směřovat k její náhradě).

Autor této práce je však toho názoru, že interpretace tohoto pojmu by v daném případě neměla být takto restriktivní. Pokud totiž hypotéza této právní normy zahrnuje okruh „jednání protiprávních a jednání jim naroveň postavených“, což je pojem širší než pojem „škodných jednání“ (protiprávní jednání žalovaného může zakládat pohledávku žalobce za žalovaným i

z jiného právního důvodu než je vznik škody), od dispozice takové právní normy nutno očekávat, že stanoví příslušnost soudu ve vztahu k celému okruhu žalobních důvodů vymezených v hypotéze.

Je těžko představitelné, že by právní norma měla hypotézou proklamovat svou působnost pro určitý okruh případů, z tohoto okruhu případů pak v dispozici vymezit určitý sub-okruh, pouze ten regulovat, a ve zbytku původně vymezených případů nepřistoupit k regulaci (a nechat tak dispozici nedokončenu). Slovní vyjádření „soud místa, kde došlo ke škodné události“ je v ustanovení článku 5 odst. 3 české verze nařízení Rady (ES) č. 44/2001 třeba interpretovat spíše jako „soud místa, kde došlo ke škodlivé události“ (čemuž ostatně napovídá anglická verze tohoto právního předpisu užitím slov „*harmful event*“). Komunitární zákonodárce byl při vydání Nařízení veden zejména potřebou o zjednodušení a urychlení řízení v občanských a obchodních věcech v tzv. přeshraničních případech. **Není zřejmé, proč soudní řízení o směnečných pohledávkách by mělo být výjimkou, proč směnečné pohledávky by měly být (narozdíl od ostatních občanských a obchodních věcí) vyhrazeny výlučně národním civilním procesům.**

Žalobní důvod směnečného sporu, jímž je směnečný vztah, vzhledem k mezinárodní unifikaci směnečného práva naopak vykazuje vysokou míru univerzality, která rozhodnutí takového sporu, v němž je obsažen cizí prvek, činí v nadnárodně pojatém řízení relativně snazším než je tomu u většiny ostatních civilních a obchodních věcí. Směnky jsou typickým instrumentem mezinárodního obchodu; právě jejich rozsáhlé využívání v mezinárodním obchodu si již dávno vynutilo rozsáhlou a důslednou mezinárodní unifikaci hmotného směnečného práva. Je-li tedy dána v ostatních civilních a obchodních sporech dána potřeba zavedení komunitárního zkráceného řízení, je nepochybně u směnek taková potřeba dána tím spíše.

VI.3.2 Vymezení žalobního důvodu

Nařízení nehovoří o směnečných sporech; nehovoří tedy ani o tom, že směnečnou pohledávku by bylo třeba dokládat výlučně směnečnou listinou v prvopisu. Z hlediska důkazních nároků, kladených na směnečného žalobce, nutno tedy postupovat podle obecné úpravy, jak tato je uvedena v ustanovení článku 7 odst. 2 písm. e) Nařízení: žalobce je povinen v návrhu na vydání evropského platebního rozkazu uvést popis důkazních prostředků podporujících jeho nárok. Směnečnou pohledávku by tak mohl žalobce prokazovat nejen směnkou v prvopisu, ale také jinými důkazními prostředky způsobilými osvědčit stav věci

(kopie směnečné listiny, výslech svědků, apod.). Jedná se v podstatě o analogickou situaci, jako by žalobce před soudem v ČR uplatňoval směnečnou pohledávku cestou standardního (nesměnečného) platebního rozkazu.

Žalobce by měl v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu nicméně vždy postavit najisto, zda se uplatňované pohledávky skutečně domáhá na základě směnky či zda se jí domáhá na základě kauzálních okolností, které vydání směnky předcházely. Taková povinnost přímo vyplývá z ustanovení článku 7 odst. 2 písm. d) Nařízení (v návrhu na vydání evropského platebního rozkazu je žalobce povinen uvést žalobní důvod včetně popisu okolností, kterých se žalobce dovolává jako základu nároku). Pokud z návrhu na vydání evropského platebního rozkazu jasně nevyplývá, zda se uplatňované pohledávky žalobce domáhá na základě kauzy nebo směnky, měl by soud v souladu s článkem 9 Nařízení poskytnout žalobci příležitost návrh upřesnit a stanovit mu k tomu přiměřenou lhůtu. Pokud by ani v této dodatečně stanovené lhůtě žalobce neodpověděl, soud by měl v souladu s ustanovením článku 11 odst. 1 písm. c) návrh odmítnout.

Nutno totiž vzít v úvahu, že ve vydaném evropském platebním rozkazu soud nespecifikuje, na základě kterého žalobního důvodu se evropský platební rozkaz vydává. Soud v souladu s ustanovením článku 12 odst. 4 písm. a) vydává evropský platební rozkaz prostě na základě „informací poskytnutých žalobcem“. Pokud má vydaný evropský platební rozkaz následně plnit funkci pravomocného meritorního rozhodnutí (včetně založení překážky věci pravomocně rozsouzené), musí být postaveno najisto, ve vztahu ke kterým skutečnostem k vydání pravomocného rozhodnutí dochází. Pouze ve vztahu k těmto skutečnostem vznikne překážka věci pravomocně rozsouzené. Pokud tedy žalobce v návrhu na vydání evropského platebního rozkazu popíše kauzální okolnosti, které vedly k emitování směnky, zároveň uvede skutečnost, že směnka byla emitována, a neupřesní, zda žalobním důvodem je kauza nebo směnka, soud by vydáním evropského platebního rozkazu směřoval ke vzniku procesně chaotické situace.

VI.3.3 Zkrácené komunitární směnečné řízení před soudem v ČR

V předchozím textu jsme dospěli k dílčímu závěru, že **Nařízení je aplikovatelné také pro uplatňování směnečných pohledávek** (samozřejmě pouze pokud mají tzv. přeshraniční charakter). Na tomto místě si nastíníme průběh takového řízení před soudem v České republice. Vzhledem k tomu, že jednou z podmínek takového řízení je jeho přeshraniční charakter, z hlediska složení účastníků budou přicházet v úvahu tyto možnosti:

- 1) Žalobce je českým právním subjektem a žalovaný je právním subjektem jiného členského státu.
- 2) Žalobce je právním subjektem jiného členského státu a žalovaný je českým právním subjektem.
- 3) Žalobce i žalovaný jsou právními subjekty jiného členského státu.

Shora podaný výčet možností je ovšem poněkud zjednodušující. Jednak záměrně zanedbáváme možnost plurality procesních subjektů na některé straně sporu (či na obou stranách) a jednak používáme zjednodušujícího výrazu „český právní subjekt“ a „právní subjekt jiného členského státu“, což neodpovídá přesně vymezení uvedeném v článku 3 Nařízení (jak již bylo uvedeno výše, kritériem zde uvedeným je „bydliště“, resp. „místo obvyklého pobytu“ ve smyslu článků 59 a 60 nařízení rady (ES) č. 44/2001). Nyní se však vraťme ke shora uvedeným možnostem.

Ad 1)

Žalobce (směnečný věřitel) je českým právním subjektem, který disponuje směnečnou pohledávkou za právním subjektem jiného členského státu. Žalovaný zřejmě buď vůbec nemá v České republice majetek, anebo majetek v České republice má, ale tento by nepostačoval na uspokojení uplatňované směnečné pohledávky a nákladů příslušného soudního řízení (pokud by žalovaný měl v České republice dostatečné množství majetku, neměl by žalobce důvodu postupovat cestou evropského platebního rozkazu, ale zřejmě by podal návrh na vydání směnečného platebního rozkazu ve smyslu ustanovení § 175 OSŘ).

Žalobce podává návrh na vydání evropského platebního rozkazu, přitom využije formuláře A uvedeného v příloze I. Nařízení. Návrh může být podán jak v listinné podobě, tak vzhledem k ustanovení článku 7 odst. 5 Nařízení také v jakékoliv jiné formě, kterou OSŘ připouští, včetně podoby elektronické (zde je vyžadován elektronický podpis).¹¹² Jak již dříve bylo uvedeno, ve směnečné věci bude třeba příslušnost určit podle ustanovení článku 6 odst. 1 Nařízení ve spojení s ustanovením článku 5 odst. 3 nařízení (ES) č. 44/2001, tedy podle místa, kde došlo ke škodné (škodlivé) události.

---

¹¹² Podle ustanovení článku 7 odst. 6 Nařízení se elektronický podpis nevyžaduje, pokud u soudů v členském státě původu (tím se rozumí stát, v němž byl vydán evropský platební rozkaz) existuje jiný elektronický komunikační systém, který je k dispozici určité skupině předem registrovaných ověřených uživatelů a který umožňuje bezpečnou identifikaci těchto uživatelů.

Tímto místem bude zřejmě místo, kde směnka měla být zaplacená, avšak nebyla, tedy platební místo směnky (u téhož soudu by ostatně bylo možné žalovat také podle ustanovení § 87 písm. e) OSŘ stanovícího fakultativní místní příslušnost). Jako žalobní důvod ve smyslu ustanovení článku 6 odst. 2 písm. d) Nařízení uvede žalobce existenci směnky, která zakládá jeho pohledávku za žalovaným. Žalobce není povinen k návrhu na vydání evropského platebního rozkazu připojit směnku v prvopisu, nic takového mu Nařízení neukládá. Žalobce má pouze ve smyslu ustanovení článku 7 odst. 2 písm. e) Nařízení obecnou povinnost popsat důkazní prostředky podporující jeho nárok.

V tuto chvíli žalobci tedy nic nebrání, aby směřoval k unesení důkazního břemene i jiným způsobem než právě prvopisem směnky. Žalobce tak může např. identifikovat svědky, z jejichž svědecké výpovědi může vyplynout, že směnka byla žalovaným emitována, ale že je v držení jiné osoby apod. Popis důkazních prostředků, který žalobce poskytuje, by však měl být způsobilý k prokázání toho, že směnečná listina skutečně fyzicky existuje (v opačném případě nemůže být tvrzená směnečná pohledávka po právu).

Poté, kdy příslušný český soud obdrží návrh na vydání evropského platebního rozkazu, posoudí ve smyslu ustanovení článku 8 Nařízení, zda jde o věc, o níž lze rozhodnout evropským platebním rozkazem (jak výše analyzováno, měl by ve směnečné věci soud k takovému závěru dospět), zda žalobou vymezené řízení má přeshraniční charakter, zda uplatňovaná směnečná pohledávka již skutečně je splatná, zda je soudem příslušným (zda v jeho obvodu je platební místo směnky) a zda návrh žalobce na vydání evropského platebního rozkazu má všechny náležitosti vyžadované Nařízením. Pokud návrh nesplňuje všechny požadavky, které jsou Nařízením vyžadovány, či je nepřipustný či v něm obsažený nárok je zjevně neopodstatněný, soud poskytne žalobci přiměřenou lhůtu k doplnění či opravě návrhu.

Dojde-li k odmítnutí návrhu soudem (zejména případ zjevné neopodstatněnosti návrhu či neodstranění vad návrhu), nezakládá taková okolnost vzhledem k ustanovení článku 11 odst. 3 Nařízení překážku věci pravomocně rozsouzené. Žalobci je v takovém případě umožněno jak to, aby vymáhal nárok prostřednictvím nového návrhu na vydání evropského platebního rozkazu, tak ovšem také to, aby vymáhal nárok cestou českého procesního práva, tedy zejména žalobou s návrhem na vydání směnečného platebního rozkazu.

Nedojde-li k odmítnutí návrhu, měl by soud (nejpozději v pořádkové lhůtě třiceti dnů od podání návrhu, která však nezahrnuje dobu potřebnou k doplnění, opravě či změně návrhu žalobcem) vydat evropský platební rozkaz, v němž žalovanému uloží, aby žalobci zaplatil uvedenou částku, nebo aby ve lhůtě třiceti dnů od doručení napadnul evropský platební rozkaz odporem, a to u soudu původu, tedy u soudu, který evropský platební rozkaz vydal.

K vydanému evropskému platebnímu rozkazu připojí soud též příslušný návrh žalobce, směřující k jeho vydání, ztělesněný formulářem A. Evropský platební rozkaz je třeba žalovanému doručit nikoliv podle OSŘ, ale podle procesních předpisů státu, v němž je doručován (stále vycházíme z předpokladu, že žalobce je českým právním subjektem a žalovaný je právním subjektem jiného členského státu), přičemž však je třeba respektovat minimální normy stanovené v člancích 13, 14 a 15 Nařízení (o nichž již bylo pojednáno dříve).

Do třiceti dnů od doručení evropského platebního rozkazu může žalovaný podat odpor, a to u soudu původu, tedy u českého soudu, který evropský platební rozkaz vydal. Postačí přitom uvést samotné popření nároku, není třeba uvádět důvody. Odpor může i cizozemský žalovaný podat jak v listinné podobě, tak i pomocí jiných komunikačních prostředků, které OSŘ pro procesní úkony připouští (zejména elektronicky či telefaxem). O skutečnosti, že žalovaný podal odpor, musí být žalobce soudem informován. Pokud žalobce dříve v návrhu na vydání evropského platebního rozkazu či po podání takového návrhu (nikoliv však až po vydání evropského platebního rozkazu) výslovně neuvedl, že nesouhlasí s případným převedením věci do běžného občanského soudního řízení (v takovém případě podáním odporu řízení končí), vede podání odporu žalovaným k pokračování řízení před příslušnými soudy toho členského státu, jehož soud evropský platební rozkaz vydal.

Nepodání odporu žalovaným naopak vede ke vzniku plnohodnotného exekučního titulu, který je navíc automaticky vykonatelný ve všech členských státech. Marné uplynutí lhůty pro podání odporu spolu s marným uplynutím přiměřené doby nutné pro doručení odporu soudu vedou k tomu, že soud, který vydal evropský platební rozkaz, využije formuláře G uvedeného v příloze VII. Nařízení a s využitím tohoto formuláře prohlásí evropský platební rozkaz za vykonatelný. Vykonatelný evropský platební rozkaz soud zašle žalobci. Žalobce má nyní možnost podat v jakémkoliv členské státě, v němž to považuje za efektivní, návrh na zahájení exekuce či jiný obdobný úkon, který národní právní řád příslušného členského státu připouští. Možnost, že žalobce podá návrh na zahájení exekuce pouze v České republice, ovšem v analyzovaném případě nebude pravděpodobná. Takový postup by byl efektivní pouze v případě, že žalovaný by měl v České republice majetek postačující k uhrazení celé vykonatelné pohledávky včetně náhrady nákladů řízení. Takovou možnost jsme však již dříve vyloučili – kdyby měl žalovaný v České republice dostatečný majetek, žalobce by patrně volil s ohledem na ustanovení § 86 odst. 2 OSŘ postup cestou českého procesního práva (lze předpokládat postup zkráceným směnečným řízením podle ustanovení § 175 OSŘ).

Ad 2)

Další možností, kdy českému soudu může být navrhováno vydání evropského platebního rozkazu z důvodu směnečné pohledávky, je případ, kdy směnečný věřitel je právním subjektem jiného členského státu a směnečný dlužník naopak je českým právním subjektem. Nutno především konstatovat, že narozdíl od předchozího případu, takováto situace ovšem má plnohodnotnou alternativu v českých procesních předpisech (cizí právní subjekt může před soudem v ČR vždy český právní subjekt žalovat).

Jde o možnost v praxi nepravděpodobnou. Komunitární zkrácené řízení může být z hlediska cizího žalobce alternativou k českému soudnímu řízení především z důvodu nižší subjektivní náročnosti (cizí žalobce se nemusí obracet se žádostí o právní ochranu na český soud, jehož jednací jazyk a procedurální normy nezná, ale na soud jiného členského státu, který mu je z těchto hledisek bližší). Bylo by tedy s podivem, kdyby ve snaze vyhnout se aplikaci českého procesního práva a českého jazyka, se cizí žalobce s návrhem na vydání evropského platebního rozkazu obrátil právě na český soud. Žalobci z jiného členského státu nic nebrání se s takovým návrhem, byť směřujícím proti českému právnímu subjektu, obrátit na „svůj“ národní soud (tedy usilovat o řízení, které bude zrcadlově obrácenou analogií postupu uvedeného ad 1).

Ad 3)

Poslední možností, kdy po českém soudu bude relevantně požadováno, aby o směnečné pohledávce rozhodl evropským platebním rozkazem, je případ, kdy jak směnečný věřitel tak směnečný dlužník budou cizími právními subjekty. Ani tento okruh nebude zřejmě v praxi příliš frekventovaný. Může jít zejména o případy, kdy žalobce předpokládá, že žalovaný podá proti vydanému evropskému platebnímu rozkazu odpor, přičemž případně navazující české soudní řízení považuje z určitého důvodu pro sebe za atraktivní, např. proto, že žalovaný má značný majetek právě na území České republiky (nikoliv však v rozsahu plně uspokojujícím celou uplatňovanou směnečnou pohledávku, když v takovém případě by bylo zřejmě efektivnější postupovat od počátku cestou českého směnečného platebního rozkazu).

VI.3.4 Převod do řízení podle OSŘ

Podání odporu proti evropskému platebnímu rozkazu, který byl vydán soudem v ČR, vede k převodu řízení, vedeného podle Nařízení, do řízení vedeného podle OSŘ (leda by žalobce nejpozději do okamžiku vydání evropského platebního rozkazu sdělil soudu, že

s takovým převedením nesouhlasí). Nyní se zaměříme na situaci, kdy soud v České republice vydal evropský platební rozkaz, a to z důvodu směnečné pohledávky, tvrzené žalobcem, přičemž žalovaný proti tomuto evropskému platebnímu rozkazu podal odpor. Pokud žalobce před vydáním evropského platebního rozkazu nesdělil soudu, že nesouhlasí s převedením do řízení vedeného podle českých procesních předpisů, řízení podáním odporu ex lege pokračuje právě podle českých procesních norem. Řízení nebude však nutně vedeno před tímž soudem, který vydal evropský platební rozkaz (podle ustanovení článku 17 odst. 1 Nařízení má být vedeno před „příslušnými soudy“ členského státu). Nabízí se tak otázka, který soud bude ve směnečné věci, kterou se nepodařilo meritorně rozhodnout evropským platebním rozkazem, příslušný.

S ohledem na ustanovení § 9 odst. 3 písm. p) OSŘ bude věcně příslušným nepochybně krajský soud. Větší problém představuje určení příslušnosti místní. V případě uvedeném v předchozí kapitole ad 1), tedy v případě v praxi zřejmě nejpravděpodobnějším, totiž OSŘ příslušnost českého soudu pro projednání a rozhodnutí takového sporu nezajišťuje (pomineme-li případy, kdy cizozemský žalovaný by měl v České republice majetek či v minulosti by zde měl bydliště, což jsou ovšem případy speciální). Jak se tedy vypořádat s případem, kdy z Nařízení vyplývá, že řízení má být nadále vedeno před příslušným českým soudem, avšak žádný český soud podle českých procesních předpisů není místně příslušný? V takovém případě zřejmě nutno postupovat, byť to bude v praxi možná zdlouhavé, ve shodě s ustanovením § 11 odst. 3 OSŘ, z něhož vyplývá, že chybějící-li podmínky pro určení místní příslušnosti, určí Nejvyšší soud ČR, který soud věc projedná a rozhodne.

Jakmile bude znám příslušný český soud, nic nebrání pokračování dosavadního řízení v podobě standardního nalézacího řízení podle příslušných ustanovení OSŘ. Nutno zdůraznit, že podle Nařízení se výslovně jedná o pokračování v řízení, nikoliv o zahájení nového řízení. Po žalobci tedy nelze požadovat novou žalobu (stejně tak zde není prostor pro usnesení o zahájení řízení). V následném řízení má žalobce možnost předložit soudu směnku v prvopisu a navrhnout vydání směnečného platebního rozkazu, čímž aktivuje ustanovení § 175 OSŘ. Bez těchto procesních úkonů žalobce by ovšem soud musel pokračovat v řízení cestou standardního nezkráceného řízení či cestou „nesměnečného“ platebního rozkazu.

VI.4 Směnečný spor ve vybraných členských státech

VI.4.1 Obecně

Jak shledáno v dřívějším textu, komunitární právo nerozlišuje zřetelně mezi zkráceným řízením kauzálním a zkráceným řízením směnečným. Zřetelné rozlišování kauzálního a směnečného zkráceného řízení, k němuž dlouhodobě přistupuje náš zákonodárce, však není samozřejmostí ani ve vnitrostátních právních řádech členských států. V souvislosti se zkráceným řízením provedla podrobnou komparaci autorka Mgr. Radka Pelikánová, která po prostudování související právní úpravy v SRN, Rakousku, Francii, Švýcarsku, Tunisku a Maďarsku, dospívá k tomuto závěru: *Současná česká úprava směnečného platebního rozkazu správně vystihuje specifčnost charakteru vztahů, z nichž vychází (koncentrace, abstraktnost, podmíněná platnost a účinnost). Zahraniční úpravy často směřují a propojují oba typy zkráceného řízení, čímž však ve skutečnosti situaci komplikují a činí ji nepřiměřenou a neprůhlednou.*¹¹³ Autorka ve své podrobné komparaci v podstatě dospívá k závěru o zdařilosti české právní úpravy, která rozlišuje mezi kauzálním a směnečným řízením a citlivě procesně reflektuje hmotněprávní specifika směnečné pohledávky.

Jako přirozený zdroj legislativní inspirace však nemusí nutně sloužit jen právní řády nejvýznamnějších členských států či členských států sousedních. Pozornost jistě zasluhují také národní úpravy, kde v nedávně době byl v oblasti civilního procesu zaveden nový kodex. Před vstupem nové rozsáhlé právní úpravy v platnost a účinnost totiž obvykle dochází v rámci legislativního procesu k vyhodnocení zkušeností s dosavadní právní úpravou a často též k analýze zkušeností zahraničních.

V naší práci tak nahlédneme do legislativy španělské. Kromě nového civilněprocesního kodexu (*Ley de Enjuiciamiento Civil*) nás ke studiu španělské úpravy vede skutečnost, že jde o významnou jurisdikci kontinentálního právního systému (o jeden z tzv. „velkých členských států“), poskytující podstatnou a přirozenou inspiraci dalším (zejména latinskoamerických) jurisdikcím, přičemž jde navíc o prostředí, kde je užívání směnek (a šeků) je dlouhodobě samozřejmou součástí obchodních i neobchodních majetkových transakcí. Při výběru druhé srovnávané jurisdikce, totiž Estonska, významová (velikostní) hlediska nepřevážila. Jde však o jurisdikci se zcela novým kodexem, která přes omezený

---

¹¹³ Pelikánová, R. Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 172.

počet obyvatel, velikost ekonomiky a desítky let redukce tržních (a tedy i směnečných) vztahů, proslula jako průkopník některých nových legislativních trendů (zejména oblast elektronizace veřejné správy) a je nadto vysoce aktivní v procesu evropské integrace.

VI.4.2 Španělsko

VI.4.2.1 Charakteristika právního řádu

Španělsko, přesněji Španělské království, je v souladu se svou ústavou z roku 1978 parlamentní monarchií. Moc hlavy státu (krále) je podstatně omezena ve prospěch státních orgánů ustanovovaných na principu politické legitimacy.¹¹⁴ Španělský právní řád přímo navazuje na soukromoprávní tradice římského práva a je považován za součást kontinentálního právního systému. Přestože právním předpisem s nejvyšší právní silou je ve Španělsku již zmíněná ústava, výčet pramenů španělského práva nenalezneme zde, ale ve španělském občanském zákoníku, tj. základní španělské soukromoprávní kodifikaci.

Za primární zdroj práva jsou v souladu s kontinentální tradicí považovány právní předpisy. Ve Španělsku jsou však (sekundárně) zdrojem práva také právně relevantní zvyky (pokud nejsou v rozporu s právními předpisy či dobrými mravy a pokud jsou právní praxí dlouhodobě uznávány), jakož i obecné právní principy. Soukromé právo je zde historicky pod silným vlivem francouzského práva (Code Napoleon), vliv obou právních řádů byl však historicky vzájemný, nikoliv jednostranný. Vliv španělského práva je pak historicky patrný zejména na právním řádu portugalském, italském a na právních řádech států Latinské Ameriky. Od 1.1.1986 je Španělsko členským státem ES; součástí španělského právního řádu tak je také právo komunitární.

Pro Španělsko je typická silná decentralizace. Vedle národního parlamentu existuje 19 autonomních parlamentů (v každé autonomní oblasti a městu) se širokými pravomocemi, jejichž rozsah není jednotný. Všechny autonomní oblasti a města mají vlastní autonomní vládu. Španělská administrativa tak je vybudována na principu rozsáhlé správní autonomie jednotlivých autonomních oblastí. V rozsahu své široké autonomie vydávají tyto autonomní oblasti vlastní právní předpisy. Významnou vlastností španělského práva je tedy jeho relativní nejednotnost; v některých autonomních oblastech existuje zvláštní úprava soukromoprávních

---

¹¹⁴ Parlament (Cortes) je dvoukomorový. Kongres poslanců (= dolní komora) je základním zákonodárným orgánem, který má 350 členů. Senát (= horní komora) ve vztahu ke Kongresu poslanců plní roli komory druhého čtení. Senát se skládá z 259 členů - 208 senátorů je voleno přímo, 51 pak autonomiemi.

institutů (v minulosti se na území dnešního Španělska vyskytovalo více států s vlastními právními řády).

Španělská soudní soustava teritoriálně citlivě reflektuje administrativní členění státu, avšak soudy jsou zde vždy považovány za orgány státu (nikoliv autonomních oblastí). Autonomním oblastem není dána soudní moc. Soudy se člení v závislosti na předmětu své rozhodovací činnosti na soudy civilní (občanské a obchodní záležitosti), trestní, sociální a správní. Civilní proces je ve Španělsku relativně nově kodifikován prostřednictvím kodexu *Ley de Enjuiciamiento Civil* z roku 2000. Tímto zákonem byla nahrazena předešlá civilněprocesní kodifikace z roku 1881, která již nevyhovovala potřebám spravedlivého procesu v moderním pojetí. *Ley de Enjuiciamiento Civil* se skládá z 827 článků (artículos) členěných do 4 částí (libros).

VI.4.2.2 Španělské směnečné řízení (*Juicio Cambiario*)

Čtvrtá část *Ley de Enjuiciamiento Civil* upravuje tzv. zvláštní řízení (*los procesos especiales*). Tato část se člení se do tří hlav (*títulos*). První dvě hlavy čtvrté části *Ley de Enjuiciamiento Civil* se zabývají zejména řízeními ve věcech osobního stavu a dalšími druhy řízení, která českou civilně procesní terminologií bychom označili jako řízení nesporná. Třetí hlava (*de los procesos monetario y cambiario*) se pak zabývá řízením rozkazním a řízením směnečným.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Také ve vztahu k nesměnečným peněžitým pohledávkám připouští španělské právo možnost zkráceného rozkazního řízení. Nelze jej však použít, pokud uplatňovaná peněžitá pohledávka převyšuje hranici třiceti tisíc EUR. Zkrácené rozkazní řízení má fakultativní povahu; žalobci nic nebrání, aby takovou pohledávku uplatňoval i standardní (nezkrácenou) cestou.

Žaloba se podává soudci soudu prvního stupně, přičemž příslušnost soudu se určuje podle domicilu žalovaného. Řízení se zahajuje písemnou žádostí, ve které žalobce určí žalovaného, adresy nebo místo bydliště žalovaného a důvod a výši svého nároku. K podání žaloby žalobce může (avšak při dodržení stanovených obsahových náležitostí také nemusí) použít speciální formulář. Žalobce při podání žaloby nemusí být zastoupen advokátem. Pokud však hodnota nároku převyšuje devět set EUR, je v dalších fázích řízení zastoupení advokátem povinné.

K žádosti musí být přiloženy dokumenty dosvědčující vznik nároku. Jedná se zejména o dokumenty podepsané žalovaným nebo opatřené jeho razítkem nebo tištěné dokumenty vydané žalovaným potvrzující existenci nároku nebo faktury, dodací listy, potvrzení, telegramy, faxy nebo jakékoli jiné dokumenty, které nejsou podepsány žalovaným, avšak běžně se používají k zaznamenání nároků ve vztazích mezi věřitelem a dlužníkem. Pokud dokument předkládaný jako důkaz o dotčeném nároku nespĺňuje tyto podmínky, musí k němu být přiloženy obchodní dokumenty potvrzující trvalý obchodní vztah. Soud žalobu odmítne, pokud, podle jeho názoru, předložené dokumenty neprokazují vznik nároku žalobce.

Pokud není žaloba odmítnuta, vyzve soud žalovaného, aby do dvaceti dní zaplatil žalobci požadovanou částku, nebo uvedl důvody, proč, podle svého názoru, požadovanou částku nedluží. Žalovaný musí předložit svůj odpor písemně a uvést důvody, proč se domnívá, že dotčenou částku nedluží. Písemný odpor musí být předložen advokátem, pokud hodnota nároku přesahuje devět set EUR. Pokud hodnota nároku nepřesahuje tři tisíce EUR, provede se přímo ústní řízení. Pokud tuto částku přesahuje, musí žalobce podat žalobu, a to do jednoho měsíce po obdržení odporu proti platebnímu rozkazu. Pokud žalovaný dlužnou částku nezaplatí ani nesdělí své

Směnečné řízení je upraveno v člancích 819 až 827 *Ley de Enjuiciamiento Civil*. Směnečné řízení lze zahájit pouze v případě, že společně s návrhem na zahájení navrhovatel prezentuje soudu příslušnou směnku či šek, které mají všechny náležitosti vyžadované hmotným směnečným právem. Žalobu je nutno podat k soudu „první instance“ (*Juzgado de Primera Instancia*). Místní příslušnost se určuje podle místa bydliště žalovaného. Pokud je žalovaných více, je příslušným soudem soud určený podle bydliště kteréhokoliv z nich.

Španělské směnečné řízení je založeno na maximální snaze o faktické uspokojení směnečné pohledávky. Ve směnečném řízení (nalézací řízení) tak jsou podstatně inkorporovány prvky řízení zajišťovacího. Řízení je zahájeno podáním žaloby, ke které je připojena příslušná směnka či šek.¹¹⁶ Jakmile soud provede cenzuru směnečné listiny (z hlediska formálních náležitostí), vyzve žalovaného, aby ve lhůtě deseti dnů uplatňovanou směnečnou pohledávku uspokojil, a zároveň obstaví majetek žalovaného do výše uplatňované směnečné pohledávky včetně příslušenství a nákladů řízení.

Pokud se však žalovaný do pěti dnů ode dne doručení výzvy dostaví k soudu a popře výslovně pravost svého podpisu či namítne podstatný nedostatek směnečné náležitosti, soud může, po zvážení okolností případu a zohlednění souvisejících předložených listin, od zajištění majetku žalovaného upustit. Takový postup žalovaného však nebude přicházet v úvahu (soud od zajištění jeho majetku v žádném případě neupustí) pokud podpis žalovaného na směnce byl úředně ověřen nebo pokud žalovaný měl možnost dříve ve směnečném protestu popřít pravost svého podpisu či namítnout podstatný nedostatek směnečné náležitosti, avšak neučinil tak.

Prostor pro směnečnou obranu je koncentrován do lhůty deseti dnů od doručení soudní výzvy. Žalovaný smí však uplatňovat pouze důvody uvedené v článku 67 směnečného zákona (*Ley cambiaria y del cheque*). Nepodání písemné obrany v této desetidenní lhůtě vede ke vzniku exekučního titulu. Podá-li žalovaný včas písemné námitky, soud tyto odešle žalobci spolu s předvoláním k ústnímu jednání. Pokud se žalobce nedostaví k jednání, soud může

---

argumenty proti jejímu zaplacení, je vydán soudní příkaz na zaplacení nároku, který je vynutitelný proti žalovanému stejným způsobem jako rozsudek.

¹¹⁶ Zažádá-li rakouský žalobce o vydání směnečného platebního příkazu, má soudce – mimo zkoumání všeobecných procesních předpokladů – následně přezkoumat, zda předložená směnka je pravá, zda se z ní dá dovodit žalobou uplatňovaný nárok stejně tak jako oprávnění žalobce a povinnost žalovaného a zda nejsou žádné pochybnosti o pravosti směnky. Pokud je směnečný nárok zatížen vadami, bez ohledu na to zda pro neplatnost, neexistenci legitimace žalobce nebo žalovaného, musí být návrh na vydání směnečného platebního rozkazu zamítnut. Dle ustálené soudní praxe a části odborné nauky se zamítne i směnečná mandátní žaloba, neboť by bylo § 554 předpokládáné převedení v obecný proces, který kvůli nedostatku směnečného nároku by musel skončit zamítavě, přebytečným a nákladným formalismem. Obecně platí, že neurčité a zjevně beznadějně žaloby nejsou odmítány, ale po zahájení obecného řízení rozsudkem zamítány. *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 166.

projednat žalobu i v jeho nepřítomnosti. Naproti tomu neúčast žalovaného u nařízeného jednání se považuje za vzdání se procesní obrany – soud v takovém případě rozhodne v jeho neprospěch. Soud posléze ve lhůtě deseti dnů vydá rozhodnutí o námitkách. Proti rozhodnutí o námitkách, jímž byly námitky zamítnuty, se lze sice odvolat, avšak toto odvolání nemá odkladný účinek. Rozhodnutí ve směněčném řízení má účinky věci pravomocně rozsouzené pouze ve vztahu k takovým otázkám, které mohly v tomto řízení být tvrzeny a projednány. O ostatních souvisejících otázkách tak platí, že tyto mohou být dále předmětem jiného soudního řízení.

VI.4.3 Estonsko

VI.4.3.1 Charakteristika právního řádu

Základem estonského právního řádu je ústava, která byla roku 1992 schválena referendem.¹¹⁷ Podle této ústavy náleží zákonodárná moc parlamentu (Riigikogu), který je volen jednou za čtyři roky. Výkonnou moc zastřešuje vláda složená z předsedy a ministrů (až patnáct). Hlavou státu je prezident, který má určitou omezenou úlohu také v legislativním procesu. Estonský právní řád je založen na normativních právních aktech. Státní moc může být vykonávána výhradně podle ústavy a zákonů, které jsou s ústavou v souladu. Neoddělitelnou součástí estonského právního systému tvoří obecně uznávané zásady a pravidla mezinárodního práva. Prameny práva jsou estonské normativní právní akty¹¹⁸, vyhlášky a nařízení, ale rovněž mezinárodní smlouvy.¹¹⁹ Soudní rozhodnutí nevytváří právo a rozhodnutí soudů vyššího stupně nejsou obecně pro nižší soudy závazná.¹²⁰ Estonské právo

---

¹¹⁷ Estonský ústavní pořádek vytváří značný prostor pro instrumenty přímé demokracie. Riigikogu (parlament) má právo vyhlášovat referendum o návrzích zákonů nebo o jiných celostátních otázkách. Rozhodnutí všelidovým hlasováním musí být učiněno většinou účastníků hlasování. Zákon, který byl schválen v referendu, je bezodkladně vyhlášen prezidentem republiky. Rozhodnutí referenda je závazné pro všechny státní instituce. Jestliže návrh zákona předložený referendu neobdrží většinu hlasů pro, vyhlásí prezident republiky mimořádné volby do Riigikogu. Referendum se však nevyhlašuje pro otázky rozpočtu, daní, finančních závazků státu, ratifikace a vypovězení mezinárodních smluv ani vyhlášení nebo odvolání výjimečného stavu či obrany státu.

¹¹⁸ Zákon je právní akt největší právní síly, schválený Riigikogu nebo v referendu. Zákony musí být schvalovány v souladu s ústavou a zveřejněny předepsaným způsobem v úředním věstníku Riigi Teataja. Pouze zveřejněné zákony jsou právně závazné. Zákon nabude účinnosti desátým dnem po jeho zveřejnění ve věstníku Riigi Teataja, nestanoví-li zákon sám jinak.

¹¹⁹ Podle estonské ústavy jsou mezinárodní smlouvy nadřazeny vnitrostátnímu právu. Pokud jsou zákony nebo jiné právní předpisy Estonska v rozporu s mezinárodními smlouvami, které ratifikoval Riigikogu, použijí se ustanovení mezinárodní smlouvy.

¹²⁰ Nejvyšší soud (který je rovněž soudem pro ústavní přezkoumání) je oprávněn prohlásit za neplatné takové legislativní akty, které nejsou v souladu s ústavou nebo s právními předpisy vyšší hierarchie. Všechny soudy

dlouhodobě prochází obdobím odklonu od právních norem poplatných sovětskému právu. Vznikají tak nové kodexy, v nichž je patrná inspirace německou právní tradicí. Tato inspirace je zvláště patrná v případě práva soukromého.

Kodifikační aktivita se dotkla také oblasti civilního procesu. V roce 2005 byl schválen nový občanský soudní řád a exekuční řád. Nový občanský soudní řád, jímž se nahradil mnohokrát novelizovaný kodex z roku 1993, stanoví nejen pravidla pro řízení před soudy všech instancí, ale upravuje také rozhodčí řízení. Tento kodex je vybudován na snaze o vysokou procesní efektivitu a redukci prostoru pro vznik procesních chyb, které by mohly být důvodem pro následné zpochybňování meritorního rozhodnutí. Charakteristickým rysem jsou také široké možnosti využití elektronické komunikace při jednotlivých procesních úkonech, zejména možnost využití elektronické žaloby (využití elektronických komunikačních prostředků pro realizaci veřejné moci je pro Estonsko typické i mimo civilní proces).

VI.4.3.2 Estonské dokumentární řízení

Směnečná pohledávka je jedním z případů, kdy v Estonsku je možné postupovat cestou tzv. dokumentárního řízení. Jde o institut upravený ustanovením § 406 estonského občanského soudního řádu. Rozhodnutí v takovém řízení je možné pouze tehdy, je-li žalobce schopen doložit všechna svá žalobní tvrzení příslušnými listinami. V zákoně se nehovoří výslovně o prvopisu směnky, je však zřejmé, že v dokumentárním řízení se procesní úspěch směnečného žalobce bez této listiny prakticky dostavit nemůže (zjišťuje se vždy pravost listiny). Usiluje-li žalobce o procesní postup cestou dokumentárního řízení, je povinen toto vyjádřit už v žalobě (ustanovení § 363 odst. 2). Tato okolnost se následně projeví tak, že soudní jednání lze nařídit již čtrnáct dní po doručení žaloby (ustanovení § 397 - standardem je jinak třicet dní po doručení žaloby). Není zcela nezbytné, aby směnečný prvopis a další relevantní listiny byly připojeny již k žalobě. Žalobce je však povinen tyto dokumenty předat nejpozději ve lhůtě stanovené soudem. Kromě relevantních listin se v dokumentárním řízení připouští jako důkaz tzv. tvrzení pod přísahou.

V dokumentárním řízení se zkoumá jen pravost předložených listin a naplnění podmínek pro postup tímto řízením (existence směnečné pohledávky). Žalobci je umožněno, aby v průběhu dokumentárního řízení (zejména shledá-li, že není schopen unést přísné dokumentární důkazní břemeno) nárokoval přeměnu tohoto řízení na standardní řízení,

---

mohou takový akt při projednávání konkrétní věci nepoužít a prohlásit tento akt za protiústavní (nemohou jej však prohlásit za neplatný).

nikoliv však poté, kdy již uplynuly lhůty pro předložení listin či se ve věci již jednalo. Pokud není žalobce v dokumentárním řízení úspěšný, může i tak následně tutéž pohledávku žalovat standardní cestou, tzn. neúspěch v dokumentárním řízení nezakládá překážku věci pravomocně rozsouzené. Pokud soud rozhodne v dokumentárním řízení ve prospěch žalobce, přestože žalovaný proti jeho pohledávce v tomto řízení brojil, soud meritorně rozhodne „s výhradou“. I takové rozhodnutí je však způsobilým podkladem pro exekuci. Žalovaný má v takovém případě možnost nadále proti žalobě brojit, ovšem již za existence tohoto meritorního rozhodnutí (pro žalovaného nepříznivého). Pokud však posléze bude žalovaný úspěšný, žalobce bude vázán k náhradě škody způsobené žalovanému výkonem rozhodnutí vydaného s výhradou.

VI.4.4 Závěry komparace

Zkrácené směnečné řízení ve Španělsku vykazuje mnoho podobných rysů s českou úpravou. Základní podobnost nutno spatřovat již v tom, že zkrácené směnečné řízení je v obou právních řádech institucionálně samostatné a nesplývá se zkráceným řízením kauzálním. Také ve Španělsku postačuje k meritornímu rozhodnutí směnečného sporu objasnění směnečné roviny skutkového stavu, a to v jejím základním rozsahu (cenzura směnečné listiny soudem). Směnečná listina musí být i zde k návrhu připojena.

Narozdíl od české právní úpravy jsou ve španělském zkráceném směnečném řízení inkorporovány některé prvky řízení zajišťovacího. V okamžiku, kdy žalovanému je doručeno předběžné meritorní rozhodnutí, je mu znemožněno nakládat s majetkem do výše žalobcovi směnečné pohledávky. Proti tomuto stavu může žalovaný brojit pouze ryze směnečnou námitkou podanou ve lhůtě pěti dnů (bude však na úvaze soudu, zda v důsledku této námítky bude majetek žalovaného uvolněn či bude-li nadále zajišťován). Soud nicméně nesmí zajištěný majetek uvolnit, pokud podpis žalovaného na směnce byl úředně ověřen a žalovaný přitom zpochybňuje pouze pravost svého podpisu.

Přestože české zkrácené směnečné řízení v sobě prvky řízení zajišťovacího neobsahuje, může žalobce, prostřednictvím návrhu na předběžné opatření, ať již před zahájením řízení (ustanovení § 74 a násl. OSŘ), či posléze (ustanovení § 102 OSŘ), dosáhnout obdobného procesního efektu. Žalovanému (resp. budoucímu žalovanému) tak lze mj. i uložit, aby nenakládal s určitými věcmi nebo právy (ustanovení § 76 odst. 1 písm. e) OSŘ). K nařízení předběžného opatření však soud v ČR přistoupí pouze v obavě, že by výkon

soudního rozhodnutí byl ohrožen.¹²¹ Disponuje-li žalobce směnkou v prvopisu a splní-li další zákonem stanovené podmínky (zejména zaplacení jistoty k zajištění náhrady případné škody, vyličení skutečností o tom, že je tu obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen, a skutečností, které odůvodňují předběžné opatření), je relativně pravděpodobné, že soud takovému návrhu vyhoví. Ani tak však nelze hovořit o nároku. I v případě směnečné pohledávky totiž českému soudu samozřejmě zůstává prostor, aby zvážil, zda zde skutečně je přítomen příslušný důvod předběžného opatření (obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen), a posléze pak předběžné opatření nařídil, či nikoliv. Z tohoto hlediska je tedy pozice směnečného žalobce před španělským soudem příznivější než je tomu v ČR. Další podstatná odlišnost spočívá v tom, že odvolání podané proti prvoinstančnímu rozhodnutí (tedy tomu rozhodnutí, které je analogií českého rozhodnutí o zrušení směnečného platebního rozkazu nebo o jeho ponechání v platnosti) nemá odkladný účinek (k tomuto viz dále v souvislosti s estonským dokumentárním řízením). Na druhou stranu se španělskému zkrácenému směnečnému řízení nedostává stejně hluboké koncentrace. Lhůta pro podání obrany žalovaného je desetidenní (pokud ale žalovaný usiluje o zamezení účinků zajištění svého majetku, musí však, jak již shora bylo řečeno, vznést ryze směnečnou námitku ve lhůtě pětidenní).

Zvážíme-li odlišnosti obou úprav, důvodem k zamyšlení *de lege ferenda* pro našeho národního zákonodárce by mohla být otázka, zda přiznat směnečné pohledávce nějaká specifika z hlediska řízení zajišťovacího. Konkrétněji, zda poskytnout (budoucímu) směnečnému žalobci nárok (nikoliv jen možnost podat nenárokový návrh) na nařízení předběžného opatření pro zajištění jeho směnečné pohledávky, o níž bude (či již je) vedeno nalézací řízení. Je pravdou, že výčet esenciálních směnečných náležitostí je omezený a soud tak má možnost velmi rychle dospět k předběžnému závěru, zda pohledávka žalobce je (ve směnečné rovině) po právu, či nikoliv. Jedna z esenciálních směnečných náležitostí však zůstává problematickou - podpis na směnce (jeho pravost). Situace, kdy (budoucí) směnečný žalobce dosáhne nařízení předběžného opatření k zajištění své směnečné pohledávky, přestože směnka, jíž se dovolává, je nosičem nepravého podpisu, jistě není žádoucí (byť by i předešle žalobce řádně zaplatil jistotu na náhradu škody). Tyto případy by však bylo možné podstatně redukovat (prakticky snad přímo eliminovat) podmínkou, že nárok na nařízení předběžného opatření by byl přiznán pouze takovému (budoucímu) směnečnému žalobci, který disponuje směnkou, nesoucí podpis žalovaného, který byl úředně ověřen. Takovou legislativní změnu

---

¹²¹ Ustanovení § 74 a § 102 OSŘ upravují ještě další důvod: nutnost upravit poměry účastníků). Tento důvod nařízení předběžného opatření se však v případě směnečných pohledávek nejeví jako pravděpodobný.

by autor této práce považoval za přiměřenou a efektivní. V tomto smyslu tedy může být nová španělská úprava užitečnou inspirací.

V Estonsku speciální úprava zkráceného směnečného řízení zavedena není. Směnečná pohledávka, lze-li ji osvědčit směnkou v prvopisu, je však jedním z případů, kdy lze postupovat cestou tzv. dokumentárního řízení (toto řízení lze však využít i v případě jiných listin, jsou-li tyto způsobilé osvědčit veškerá žalobcova skutková tvrzení). Toto řízení není založeno na koncentraci, ale na skutečnosti, že opravný prostředek žalovaného, podaný proti meritornímu rozhodnutí, nemá ve vztahu k vykonatelnosti tohoto meritorního rozhodnutí odkladný účinek. Dokonce ani takový opravný prostředek však žalovaný nebude mít k dispozici, pokud žalobcovu pohledávku před vydáním meritorního rozhodnutí aktivně nepopíral.

Meritorní rozhodnutí, vydané v estonském dokumentárním řízení, tedy poněkud připomíná případy předběžně vykonatelných rozsudků v ČR (srov. ustanovení § 162 OSŘ). Nelze však přehlížet, že český zákonodárce předběžnou vykonatelnost připouští vždy s ohledem na povahu (sociální význam) vztahu, jemuž je poskytována (zesílená) ochrana (zejména rozsudky odsuzující k plnění výživného a rozsudky odsuzující k plnění pracovní odměny za poslední tři měsíce), nikoliv s ohledem na povahu důkazů, které byly v řízení provedeny (zda jde o důkazy listinou či důkazy jiné). Pokud bychom se měli estonskou právní úpravou inspirovat, znamenalo by to umožnit, aby rozsudek, jímž se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti, byl vykonatelný bez ohledu na skutečnost, že žalovaný podal proti němu odvolání.

Nejcitlivější cestou, jak toto zajistit, by byla změna formy tohoto rozhodnutí. Tím rozumíme změnu, spočívající v tom, že rozhodnutí, jímž se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti či se zrušuje, by nemělo nadále formu rozsudku, ale mělo by formu usnesení, přičemž toto „usnesení“, jímž se směnečný platební rozkaz ponechává v platnosti či se zrušuje bylo uvedeno v ustanovení § 202 odst. 1 OSŘ (nové písmeno „l“), kde se podává taxativní výčet usnesení, proti nimž není přípustné odvolání.

K takové změně, přestože by jistě přinesla rychlejší exekuční titul ve směnečných věcech, se však ani autor předmětné práce nepřiklání. České nalézací řízení je koncipováno jako dvojinstanční a ve sporech o peněžitou pohledávku zásadně předpokládá, že stranám je zajištěna možnost přezkumu prvoinstančního rozhodnutí nadřízeným soudem dříve, než dojde k vykonatelnosti. Není důvod, proč by směnečný spor měl být výjimkou. Možnost, že při rozhodování směnečného sporu dojde k pochybení, není v souvislosti se směnečnými spory nijak nižší (ba právě naopak). Narozdíl od kauzálních sporů, kde je přítomna jen jedna rovina

skutkového stavu, jsou ve směnečném řízení přítomny skutkové roviny dvě: směnečná a kauzální. Směnečný spor tak je potenciálně složitější (nikoliv méně složitý, jak se může zdát na první pohled) než spor kauzální. Vzájemná relace dvou skutkových rovin mj. determinuje specifické nastavení břemene tvrzení a břemene důkazního, což klade na rozhodovací činnost zvýšené odborné nároky. Není ostatně náhodou, že je ve směnečných věcech věcně příslušný krajský soud, kde navíc k jejich projednání jsou zřizovány zvláštní senáty. Vzhledem k této úvaze docházíme k závěru, že estonská úprava není pro české směnečné řízení bezprostředním zdrojem inspirace.

VII. ZÁVĚR

Cílem této práce byla analýza vlastností soudního řízení, které je vedeno o směnečné pohledávce. Bylo shledáno, že *směnečné řízení* má svá přirozená specifika vyplývající z hmotněprávních vlastností abstraktního směnečného závazku. Tato specifika jsme označili jako *materiální stránku* směnečného řízení. Materiální stránka směnečného řízení nemá ovšem svůj původ v procesu, ale v právu hmotném. Shledali jsme, že v oblasti procesu se materiální stránka směnečného řízení charakteristicky odráží v podobě *dvou* paralelně existujících *rovin skutkového stavu*. Zatímco tedy v nesměnečných peněžitých sporech je dána pouze jedna rovina skutkového stavu (kterou jsme v naší práci označili jako *kauzální skutkovou rovinu*) ve směnečném sporu kromě kauzální skutkové roviny má význam vždy, a někdy dokonce výlučně, ještě další rovina skutkového stavu. Tuto (nestandardní) rovinu skutkového stavu jsme označili jako *skutkovou rovinu směnečnou*. Nutnost transparentního rozlišování mezi kauzální skutkovou rovinou a směnečnou skutkovou rovinou, ke kterému dosavadní judikatura ani odborná literatura zatím otevřeně nepřistoupily, je nejvýznamnějším závěrem této disertační práce.

Jak v této práci zjišťujeme a objasňujeme, charakteristickým rysem směnečného sporu je, že tento spor lze meritorně rozhodnout právě i jen na základě směnečné skutkové roviny (která je ze své povahy jednodušší než skutková rovina kauzální). Soud ve směnečném sporu často nemusí uskutečnit žádný kauzální skutkový poznatek, a přece může správně meritorně rozhodnout. V nesměnečném sporu, kde směnečná skutková rovina zcela absentuje, toto samozřejmě není možné. V takovém sporu se rozhoduje vždy jen o kauzálním skutkovém stavu. Zda v konkrétním směnečném sporu bude možné, aby tento byl meritorně rozhodnut jen na základě směnečné skutkové roviny, záleží ovšem na okolnostech konkrétního případu. Výlučné zaměření se na směnečnou skutkovou rovinu bude záviset na konkrétních hmotněprávních okolnostech uplatněné směnečné pohledávky (v různých směnečných relacích jsou různé kauzální okolnosti různě relevantní) a na procesní aktivitě stran směnečného sporu, zejména na procesní aktivitě strany žalované.

Shledali jsme, že procesně opatrný žalobce, uplatňující směnečnou pohledávku, o související kauze v žalobě nikdy nic netvrdí. V racionálně vedeném směnečném sporu soud zkoumá kauzální skutkový stav jen v důsledku kauzální iniciativy žalovaného. Samotná kauzální tvrzení však žalovanému ve směnečném sporu nepomohou. Mají-li mít taková tvrzení význam, je třeba, aby žalovaný o těchto svých tvrzeních unesl důkazní břemeno.

Přitom nestačí dokázat pouze *vlastní kauzální tvrzení*, tj. jednotlivé skutečnosti tvořící kauzální stav věci tvrzený žalovaným. Žalovaného zatěžuje důkazní břemeno také v souvislosti s *kauzálně-směnečnou relací*. Žalovaný tedy musí prokázat i způsob, jímž kauzální okolnosti, jím tvrzené, souvisí se směnkou uplatněnou žalobcem.

V probíhajícím směnečném řízení soud pokračuje ve vyvratitelném přesvědčení, že z hlediska směnečného je pohledávka žalobcova po právu. Toto je velmi patrné zejména ve *zkráceném směnečném řízení*, jehož rozhodující část se odehrává za současné existence meritorního rozhodnutí (pro žalobce příznivého). V tomto spatřujeme zásadní procesní výhodu žalobcovu, kterou směnečné řízení přináší. Má-li totiž žalovaný zvrátit směnečné přesvědčení soudu, nepostačí, když dosáhne pouhých pochybností na straně soudu ve skutkové rovině kauzální. Směnečná pohledávka může být snadno po právu, ať jsou její kauzální okolnosti sebepochybnější (dokonce i tehdy, kdy kauza zcela absentuje). Jak vyplývá z prostudované judikatury, směnečná skutková rovina i sama o sobě je způsobilá právně odůvodňovat peněžitou pohledávku žalobcovu. Zjišťujeme, že úspěšně brojit proti směnečnému skutkovému stavu, je-li tento pro žalovaného nepříznivý, znamená přesvědčit soud (unést důkazní břemeno) o kauzálně-směnečné relaci a o neexistenci (nikoliv jen pochybné existenci) peněžité pohledávky žalobce z hlediska této související kauzy. Ve směnečném řízení tedy dochází k podstatnému zvýšení okruhu procesních povinností na straně žalovaného.

Žalovaný ovšem může uspět i tak, že soud změní svůj názor na směnečný skutkový stav. Dosažení takového stavu však bude pro žalovaného často ještě obtížnější (vzhledem k nepočatným esenciálním směnečným náležitostem). Podstatnějšího prostoru pro směnečnou skutkovou argumentaci se žalovanému dostává v souvislosti s pravostí podpisu na směnce. Skutkový závěr soudu ohledně pravosti podpisu v praxi obvykle vyloučí z písmoznaleckých expertíz. V této práci se snažíme také vysvětlit, jakými metodami a úvahami se znalec při písmoznalecké expertíze má ubírat. Může být velmi užitečné, když i účastník směnečného řízení či jeho zástupce disponují alespoň omezenou znalostí základních písmoznaleckých postupů. Vždyť písmoznalecký posudek je jen jedním z důkazních prostředků. Nejde o nezpochybnitelný procesní instrument, který by měl automaticky determinovat závěr soudu o skutkovém stavu. Poukázání na nedodržení standardních písmoznaleckých postupů může být ze strany účastníka směnečného sporu velmi efektivním procesním postupem.

Přestože dosavadní doktrína a judikatura (tím méně pak samotná legislativa) existenci dvou skutkových rovin směnečného sporu zatím výslovně nepřipouštějí, můžeme konstatovat, že zákonodárce prakticky vítá procesní zákonitosti, které jsou nevyhnutelným důsledkem

hmotněprávních vlastností směnečné pohledávky. Již mnoho desítek let zákonodárce reflektuje materiální stránku směnečného sporu prostřednictvím speciálních směnečněprocesních institutů. Připusťme, že jakkoliv směnečnou pohledávku je jistě možné uplatňovat také standardní nezkrácenou cestou (obecně), žalobce zpravidla využívá (zvláštního) institutu zkráceného směnečného řízení. Děje se tak s takovou pravidelností, že v praxi je „obecné“ zcela zastíněno „zvláštním“.

Dostupná judikatura se tak v podstatě věnuje pouze zkrácenému směnečnému řízení a jeho dílčím institutům. Materiální stránka směnečného řízení je v praxi zastíněna jeho *stránkou formální*, tzn. jednotlivými atributy zkráceného směnečného řízení. Mějme však na paměti, že je-li „obecné“ v praxi zastíněno „zvláštním“, neznamená to ovšem, že „obecné“ neexistuje. Dotváření směnečného procesního práva ze strany soudů, které se v praxi děje výlučně konstatováním těch či oněch vlastností jednotlivých formálních znaků *zkráceného* směnečného řízení, má často svůj původ právě v materiální stránce směnečného řízení.

Přestože podstatné závěry této práce se zpravidla netýkají samotného institutu zkráceného směnečného řízení, je zřejmé, že praktický význam zkráceného směnečného řízení pro směnečné spory je nezpochybnitelný. Jistě i přes případnou absenci tohoto institutu by směnečný žalobce byl před soudem v lepší pozici než jeho kauzální protipól. Přinášíme vysvětlení, z nichž vyplývá, že důkazní břemeno je i v nezkráceném směnečném sporu nastaveno pro žalobce relativně příznivě. Nelze však nevidět, že v nezkráceném řízení směnečnému žalobci nejsou dopřány výhody *směnečné koncentrace*, která nutí žalovaného uvádět rozhodující skutečnosti, směnečné i kauzální, v extrémně krátké třídní lhůtě.

Směnečná koncentrace je institutem natolik zvláštním, že nás donutila rozlišit dvě základní vlastnosti koncentrace (v dosavadních textech se s tímto rozlišením zřejmě nesetkáme). Krátkost třídní lhůty jistě determinuje takovou míru *hloubky koncentrace*, která jinak nemá v našem civilním procesu obdoby. Je-li směnečná koncentrace bezprecedentně hluboká, nelze však totéž konstatovat i z hlediska *šířky koncentrace*. Jak totiž naší analýzou zjišťujeme, předmětem směnečné koncentrace nejsou všechny procesní povinnosti žalovaného. Povinnost vznést v koncentrační lhůtě důkazní návrhy, jakkoliv i tato je na některých jiných místech našeho civilněprocesního kodexu koncentrována, předmětem směnečné koncentrace není. I tak však shledáváme ve směnečné koncentraci pozoruhodný procesní institut, a poukazujeme na skutečnost, že prostřednictvím tohoto institutu přežil v našem procesním právu koncentrační princip, praxí v podstatě nepozorován, dobu nesvobody.

Jakkoliv právě ve směnečné koncentraci spatřujeme podstatu zkráceného směnečného řízení, jsme nuceni konstatovat, že ze znění zákona tato skutečnost není zcela patrná. Zákodárce formálně zkrácené směnečné řízení vytváří tím, že vymezuje podmínky pro vydání směnečného platebního rozkazu a pro jeho trvalý procesní existenci. Ve shodě s touto legislativní technikou tak směnečný platební rozkaz označujeme *primárním formálním znakem* směnečného řízení, když ostatní jeho formální znaky (návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, směnečné námitky a další *sekundární formální znaky* směnečného řízení) na směnečný platební rozkaz pouze nějakým způsobem navazují (jejich institucionální existence je existencí směnečného platebního rozkazu z hlediska znění zákona logicky podmíněna).

Vztah kauzálního (tj. odporového) zkráceného řízení a směnečného (tj. námitkového) zkráceného řízení na základě provedených zjištění již nemůžeme nadále považovat za vztah obecného a zvláštního. Je-li někdy právní praxí ve zkráceném směnečném řízení spatřována pouhá modifikace „obecného“ rozkazního řízení, nutno takovou konstrukci označit za nepřesnou. Je sice pravdou, že zákonné ustanovení upravující zkrácené směnečné řízení přistupuje k odkazům na „obecné“ zkrácené řízení. Z hlediska historickoprávního v této práci nicméně sledujeme, že oba tyto instituty mají společný původ, přičemž povaha zkráceného řízení, jehož dva potomky potkáváme v současné kodifikaci, byla blíže současnému zkrácenému řízení směnečnému než současnému „obecnému“ rozkaznímu řízení.¹²²

Transparentní rozlišování zkráceného řízení směnečného a zkráceného řízení „obecného“, které náš kodex používá, nebývá v cizích právních řádech úplným pravidlem. Přestože z cizích právních řádů jsme věnovali pozornost právě těm, které disponují novými civilněprocesními kodexy, nelze než konstatovat, že ani tyto nepředstavují zásadní inspiraci k dalšímu zefektivnění našeho současného zkráceného směnečného řízení. Výtky z hlediska *de lege ferenda* lze směřovat spíše zákonodárci komunitárnímu než našemu zákonodárci národnímu (vnitrostátnímu). Jakkoliv komunitární normotvůrce právě přichází pro účely přeshraničních sporů s novým institutem evropského platebního rozkazu (a souvisejícího zkráceného řízení), ve vztahu ke směnečným pohledávkám tento svůj institut nijak nevynechává. Podrobným rozbořením příslušného právního předpisu jsem dospěl k závěru (nikoliv však zcela jednoznačnému), že evropský platební rozkaz lze aplikovat také v případech

---

¹²² Současná česká úprava směnečného platebního rozkazu správně vystihuje specifickou charakteristiku vztahů, z nichž vychází (koncentrace, abstraktnost, podmíněná platnost a účinnost). Zahraniční úpravy často směřují a propojují oba typy zkráceného řízení, čímž však ve skutečnosti situaci komplikují a činí ji nepřiměřenou a nepřehlednou. *Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000, s. 172.

směnečných sporů. Zda jsme se v tomto úsudku mýlili či nikoliv, jistě brzy ukáže soudní praxe.

Literatura

- Bejček, J.* Existuje smluvní svoboda? *Právník*, 1998, č. 12.
- Boháček, M.* Základy amerického obchodního práva. Praha: Linde, 2007.
- Bureš., J, Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.* Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
- Bureš., J, Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.* Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
- Carr, I.* International Trade Law. Third Edition. London: Cavendish Publishing, 2005.
- Dausés, M.,A.* Na cestě ke společnému civilnímu právu v Evropě? *Právník*, 2002, č. 12.
- Derka, L.* Typické procesní chyby účastníků ve sporech o zaplacení směnky. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 12.
- Eliáš, K. a kol.* Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry. Praha: C. H. Beck, 1996.
- Holeyšovský, M.* Soudní vymáhání pohledávek. Praha: Newsletter, 1995.
- Chalupa, R.* Zákon směnečný a šekový – komentář. 1. díl směnky. Praha: Linde, 1996.
- Chmelíček, P.* Vybrané aktuální otázky vývoje civilního procesu v Evropě. *Právní rozhledy*, příloha Evropské právo, 2003, č. 11.
- Chow, D.,C.,K., Schoenbaum, T., J.* International Business Transactions. Problems, Cases, and Materials. New York: Aspen Publishers, 2005.
- Koukal, P.* Právní úprava ověřování listin a pravosti podpisů. *Právní zpravodaj*, 2006, č. 2.
- Kovařík, Z.* Přehled směnečné judikatury. 3. vydání. Praha: ASPI, 2005.
- Kovařík, Z.* Směnka jako zajištění. Praha: C. H. Beck, 2002.
- Kovařík, Z.* Směnka a šek v České republice. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001.
- Kovařík, Z.* Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005.
- Kovařík, Z.* Uplatňování práv v souvislosti se směnkami a šeky v soudním řízení. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 9.
- Kovařík, Z.* Směnka v soudním řízení. Doplňkový materiál k semináři agentury Bova. Praha, 2004.
- Macur, J.* Zásada projednací v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1997.
- Macur, J.* Důkazní břemeno v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 1995.

- Macur, J.* Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 1996.
- Macur, J.* Předmět sporu v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- Macur, J.* Předmět sporu v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- Macur, J.* Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení. Brno: Masarykova, 2001.
- Marčanová, J.* Kapitoly ze směnečného a šekového práva. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, 1996.
- Mazák, J.* Základy občianskeho procesného práva. Bratislava: Iura Edition, 2002.
- Ondřej, J., Plchová, B., Abrahám, J., Pulgret, M.* Ekonomické a právní aspekty podnikání v Evropské unii. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Pauknerová, M.* Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky. Právní rozhledy, příloha Evropské právo, 2003, č. 8.
- Pauknerová, M.* Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii. Právník, 2005, č. 12.
- Pelikánová, R.* Platební rozkaz: srovnání institutu platebního rozkazu v České republice a ve vybraných zemích. Praha: Linde, 2000.
- Petera, J.* Úvod do soudní a kriminální grafologie. Praha: 1947.
- Petera, J., Borský, O.* Úvod do studia písmoznaectví. Příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 35, Praha, 1975.
- Sato, A.* Mezinárodní obchodní operace II. Praha: HZ Editio, 1999.
- Seidl, K.* Koncentrace civilního soudního řízení. Univerzita Karlova, 2003 (práce posluchače Právnické fakulty)
- Schelleová, I.* Civilní proces. Praha: Eurolex Bohemia, 2006.
- Schelleová, I.* Český civilní proces. Praha: Linde, 1997.
- Stavinohová, J., Hlavsa, P.:* Civilní proces a organizace soudnictví. Praha: Akcent, 2003
- Subrin, S., N., Minow, M., L., Brodin, M., S., Main, T., O.* Civil Procedure. Doctrine, Practice and Context. Second Edition. New York: Aspen Publishers, 2004.
- Štajgr, F.* Důkazní břemeno v civilním soudním sporu. Praha: Typus, 1931.
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.* Obchodní zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004.
- Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006.

Urfus, V. Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního. Praha: NČSAV, 1959.

Vaške, V. Přehled judikatury ve věcech civilního řízení s mezinárodním prvkem. Praha: ASPI, 2006.

Vaške, V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. Praha: C.H. Beck, 2007.

Vrcha, P. Civilní judikatura. Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky. Praha: Linde, 2003.

Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006.

Winterová, A. a kol. Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou. 3. vydání. Praha: Linde, 2007.

Zoulik, F. Soudy a soudnictví. Praha: C.H. Beck, 1995.

<http://europa.eu>

<http://www.just.ee>

<http://www.law.nyu.edu>

<http://www.mjusticia.es>

Abstrakt – Směnečné řízení

Soudní řízení, které je vedeno o směnečné pohledávce, má svá přirozená specifika vyplývající z hmotněprávních vlastností abstraktního směnečného závazku. Tato přirozená specifika nemají svůj původ v procesu, ale v právu hmotném. Zatímco v nesměnečných sporech je dána pouze jedna rovina skutkového stavu (kauzální skutková rovina), ve směnečném sporu kromě kauzální skutkové roviny má význam vždy, a někdy dokonce výlučně, ještě další rovina skutkového stavu. Jde o skutkovou rovinu směnečnou.

Charakteristickým rysem směnečného sporu je, že tento spor lze meritorně rozhodnout právě i jen na základě směnečné skutkové roviny. Směnečná skutková rovina je přitom ze své povahy podstatně jednodušší než skutková rovina kauzální. Soud ve směnečném sporu tedy často nemusí uskutečnit žádný kauzální skutkový poznatek, a přece může správně meritorně rozhodnout.

Vzhledem k nepočetným směnečným náležitostem nebývá úspěch žalovaného v rovině směnečné snadný. Žalovanému tak často nezbyvá než přinášet rozhodující skutečnosti v rovině kauzální. Na rozdíl od žalobce, který kauzální skutkovou rovinu pro svůj procesní úspěch nepotřebuje, může žalovaný ve svých kauzálních tvrzeních spatřovat naději na úspěšnou obranu. V racionálně vedeném směnečném sporu tedy soud zkoumá kauzální skutkový stav jen v důsledku kauzální iniciativy žalovaného.

Samotná kauzální tvrzení však žalovanému ve směnečném sporu nepomohou. Mají-li mít taková tvrzení význam, je třeba, aby žalovaný unesl důkazní břemeno nejen o svých kauzálních tvrzeních, ale také o tom, že tyto okolnosti skutečně souvisí se směnkou uplatněnou žalobcem. Ve směnečném řízení tak dochází k podstatnému navýšení okruhu procesních povinností na straně žalované.

Abstract – Bill of Exchange Procedure

Litigation in which the receivable, arising from the bill of exchange, is applied has its natural features resulting from substantial law aspects determined by abstract bill of exchange obligation. These natural features are not established by procedure as such, they take their origin in substantial law. While non-bill-of-exchange disputes are related to solely one level of relevant facts (level of casual facts) in bill of exchange dispute there is another level of relevant facts to be always present, no matter whether in addition to such casual level or, eventually, solely. We call this (additional) level of facts the bill-of-exchange level of facts.

It is the distinctive feature of bill of exchange dispute that such dispute may be substantially ruled even upon this bill-of-exchange level of facts only. This bill-of-exchange level of facts is, by its substance, significantly more simple than the casual level of facts. Thus, the court may not realize any casual findings in the bill of exchange dispute and yet such dispute may be adjudicated correctly.

In respect of limited number of bill of exchange necessities there is usually poor hope for success on the part of the defendant in bill-of-exchange level of facts. Thus, the defendants often have to refer to casual facts they find to be decisive. Contrary to plaintiff who needs no casual facts to be illuminated in order to succeed the defendant may be hopeful of such casual facts to assure its defense. In rationally administered bill of exchange dispute the court, if exploring casual fact at all, does such activity only as a result of casual initiative of the defendant.

However, casual statements as such are not capable to provide the defendant any relevant procedural help. Should such casual statements be effective it is necessary that the defendant is able to bear the burden of proof not only in relation to such casual statements but also in terms of the relevant relation between such casual statements and the very bill of exchange applied by the plaintiff. Thus, in bill of exchange procedure the range of defendant's procedural obligations becomes increased substantially.

Klíčová slova

Směnka

Směnečný platební rozkaz

Směnečné řízení

Keywords

Bill of exchange, promissory note

Bill of exchange payment order

Bill of exchange procedure